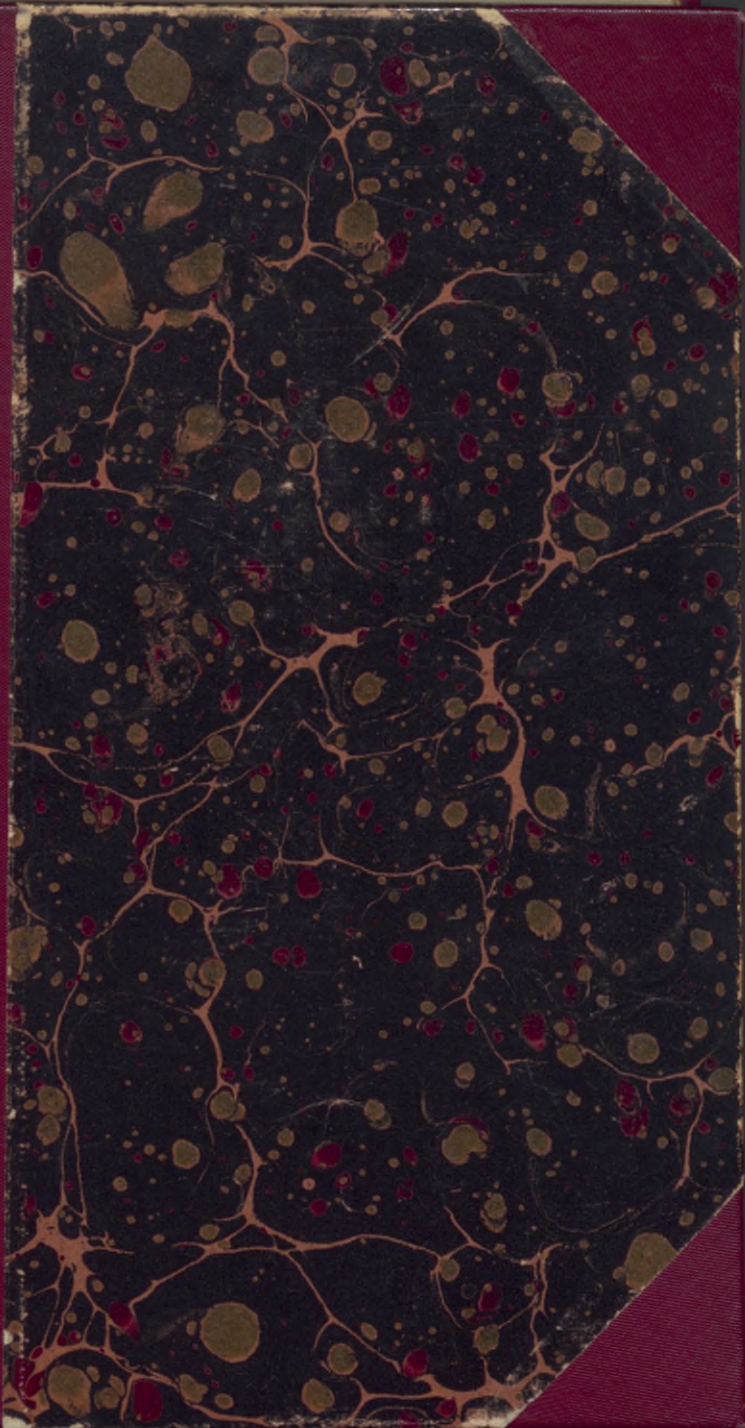

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

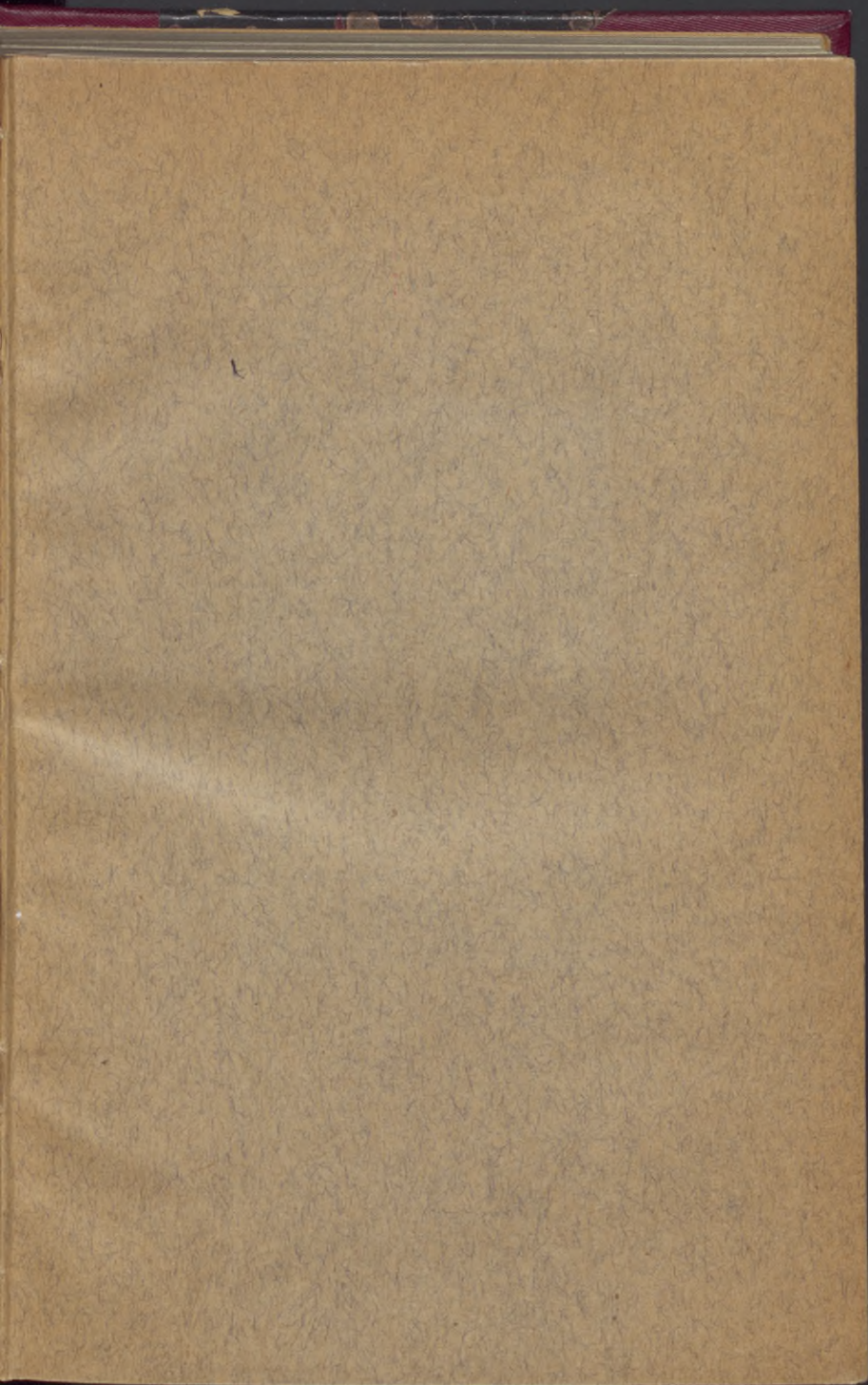

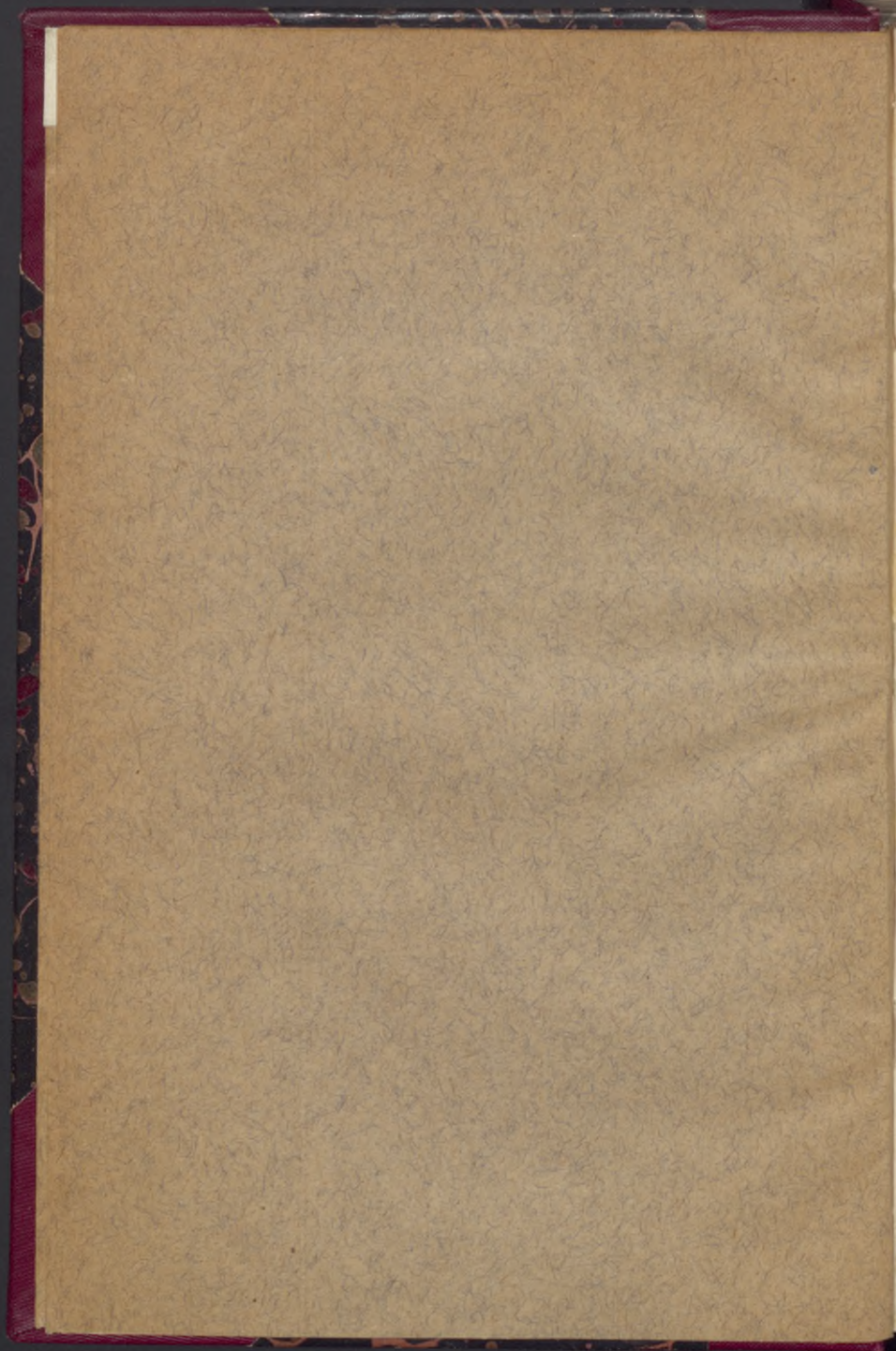
son
siter

Litt.
Sv.

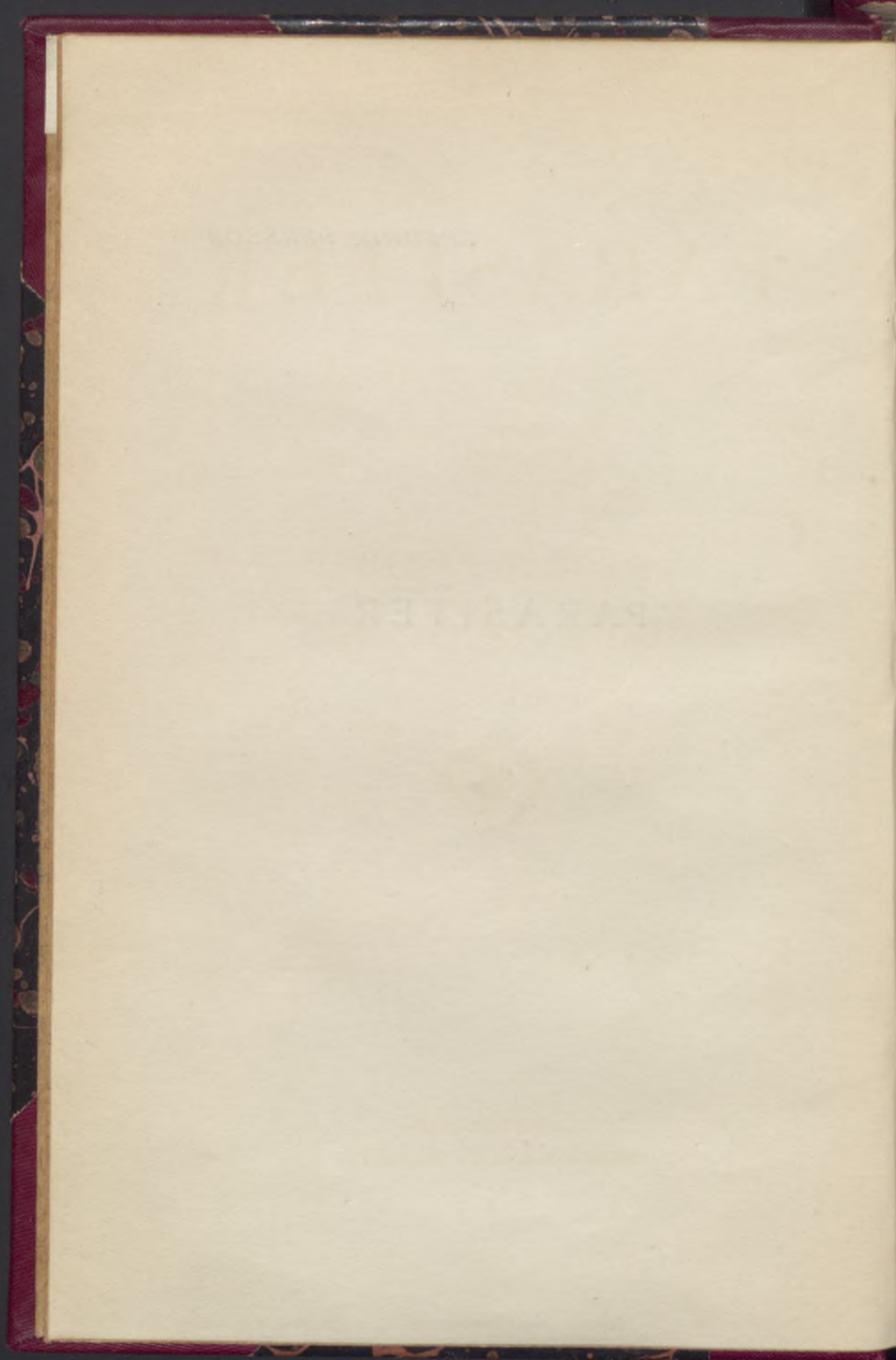

FREDRIK PERSSON

PARASITER

PARASITER

AF

FREDRIK PERSSON

STOCKHOLM
HUGO GEBERS FÖRLAG

PARASITER

STOCKHOLM 1909
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG

FÖRORD.

Det är med rätta som den socialdemokratiska arbetarrörelsen blifvit betecknad som samtidens för att ej säga en af alla tiders väldigaste rörelser. Dess mål är att verka inåt och utåt. Inåt genom att väcka och upplysa, bringa de slöa till insikt om sitt människovärde, förkunna frihetens och rättfärdighetens evangelium — utåt genom att höja de arma, betryckta i materiellt hänseende, skapa dem dragligare livsvillkor, större ersättning för sina mödor.

Så länge detta från början fastslagna program följts, kan ingen, icke ens den mest konservative, med skäl ha något att anmärka mot denna rörelse, men när, som nu tydliga tecken gifva vid hand, denna mäktiga omhvälfning börjar tendera därhän att bli en tummelplats för allsköns lycksökare, som under det ideellas förklädnad, med vaket öga tillgodose sina egna personliga intressen, när frihet och rättfärdighet blir en tom fras istället för det motto, som borde karakterisera rörelsen, när den blindt troende massan, utan en tanke på hvad som rör sig bakom all denna uppstyltade entusiasm, som når offentligheten, bär denna svärm af samvetslösa ledare, alltjämt bländad, duperad af deras säker-

het och fagra tal, bär dessa fram på sina dignande skuldror, utan att bekymra sig om hvart det hela leder, så måste enhvar, som tror på dessa, idoga, i grunden hederliga människor — den stora arbetar-massan — anse som sin plikt att ropa ut sanningen, gissla dessa parasiter, som i regel endast verka i syfte att på detta sätt, raskt och bekvämt komma sig upp i världen.

Detta är ock min afsikt med föreliggande arbete. Dess utgifvande har för mig blifvit en samvetssak, ty af allt att döma är tiden inne för ett påpekande i antydd riktning, icke minst för dessas skull, som blindt tro och hörsamma allt ifrån ledarehåll. Det är nödvändigt att dessa tusenden och åter tusenden arbetare, som i sina ledare se uppoffrande frihetskämpar, de där verka och sträfva enbart med upphöjda mål för ögonen, få sina blickar öppnade för denna på likhet och förbrödring baserade rörelses kräftskador, dessa skador, som till sist måhända skola förstöra och ödelägga decenniens målmedvetna arbete.

Skulle möjligen en och annan af rörelsens mera bemärkta krafter känna igen sig, tyder detta endast på att samvetet ännu ej slumrat in fullständigt. Denna skildring är nämligen gripen ur lifvet, direkt ur detta af falskhet och hyckleri fyllda lif.

Stockholm i augusti 1909.

Författaren.

I.

S kymningen sänkte sig sakta, smeksamt ner öfver den stora staden. Det var i slutet af oktober månad. Nästan utan uppehåll hade regnet under dagar och nätter strömmat ner från en dyster himmel, betäckt af gråa, orörliga molnmassor; med vånda och gny hade parkernas buskar och träd böjt sina grenar mot jorden för hafvets sjungande vind; Djurgårdens knotiga ekar stodo tysta och sörjde i sin fattiga ensamhet; vid deras fötter låg i stinkande högar sommarens gröna rikedom, nu ruttnad och härjad af vatten och vind; grått glimmade gräset mellan svarta grenar, nerbrutna under sommarens danser och ägg-toddykalas; i markens gropar jäste brunsvart gyttja, blandad af äggskal och affärgadt tidningspapper, talande sitt tydliga språk om friluftsfester under flydda dagar, och öfver allt bredde sig dödens doft, stanken från miljoner sköflade lif, dömda till förintelse genom naturens obevekliga lag.

I Klara slog klockan sju.

I hörnet vid Fredsgatan stod en ensam, högre man, klädd i slokhatt, från hvars brätten vattnet rann ner i små, plaskande droppar. Den vida regnkappan,

som vårdslöst var slängd öfver hans axlar, slets oroligt hit och dit af den genomträngande blåsten, men själf tycktes han ej aktge på detta — ej heller på att vattnet för hvarje minut allt mer förtroligt smög sig in genom den nötta kavajen. Öfver hans smala ansikte, skuggadt nertill af ett kort, mörkt hel-skägg, hvilade ett mulet, grubblande uttryck, mängdt af tankestrider och melankoli; de stora, mörka ögonen under tunga ögonlock stirrade utan mål rakt fram i rymden, drogo sig spasmodiskt tillsamman då och då när en regndroppe, lösgjord ur ögonbrynets hämmande gömsle sakta gled ner efter kinden, men återtogo i nästa ögonblick sitt inåtvända, tungsinta uttryck. Allt emellanåt darrade läpparne till som om ord velat tränga sig fram emellan dem . . . outtalade tankar, som grott och kämpat, men som aldrig finga komma ut i ljuset.

Så ryckte han häftigt till, ty en skakning af köld drog genom hans kropp; han for ett tag trefvande med den rödfrusna handen öfver sitt stormpiskade ansikte, stampade otåligt med fötterna så att trottoarens smutsvatten stänkte högt upp, skakade sig som en våt hund och började sakta drifva fram och tillbaka för att mjuka upp sina styfnade lemmar.

— Hej, gamla drömmare!

Den ensamme rycker till; kastar hufvudet åt sidan och ser en satt, bredaxlad man, iförd hög hatt, guldbågade glasögon och svart dubbelknäppt öfverrock efter nyaste London-mod stå och fixera sig. Det fladdrande lyktljuset faller ned och belyser skarpt de båda männen. Den nykomnes ansikte är tvärskuret med skarpt markerade partier.

Näsan är lindrigt böjd; ögonen små och glittrande, om af humor eller ilska är ej godt att se; munnen bred med tunna, blodlösa läppar.

— Det var förskräckligt hvad du har dröjt länge . . . jag har nästan hållit på att frysa ihjäl . . .

— Plikten, ser du plikten, käre vän . . . svarar den nykomne lifligt, kan du tänka dej att Lorentsson ville jaga ut mej på reportage fast jag hade min frikväll . . . ä' de' inte fan hva?

— Åhja . . . jag vet det nog; jag har själf en gång varit i samma fördömelse.

— Ah, du har ju bara suttit och kurat i landsorten, du . . . här i Stockholm är det annat . . . här gäller att ligga i; hundratusentals blickar landet rundt riktas ju på oss, vi som föra idéernas fana . . . vi ä' ledarna vi ser du . . . vi gå före och visa vägen och i våra fotspår marschera skarorna med buller och då . . . ha, ha, ha . . .

De båda herrarna började röra på sig och gingo med dröjande steg efter den klent befolkade Fredsgatan fram mot Gustaf Adolfstorg. Båda tiga några ögonblick, där de pustande och fnysande arbeta sig fram genom stormen, men så lyser tidningsmannens ansikte upp i ett förklaradt leende; han dunkar kamraten vänskapligt i ryggen, stryker sedan smekamt med handen efter hans högra sida just på den plats, där han visste att plånboken borde finnas, och slungar så fram med lätt, lekande röst: — Nå, Berger, hur är det ställdt med schalangerne?

Kamraten såg hastigt upp och fixerade honom ett ögonblick; öfver hans ansikte drog en mörk skugga af missnöje.

— Inte har du väl hjärta till att nu igen låta mig stå för betalningen, sade han doft under det han tryckte slokhatten ännu djupare ner i pannan... du vet ju hur fattig jag är...

— Fattig du, tillåt mig skratta... rik bondpojke... fadern sitter ju som en patron uppe i Dalarna... stora egendomar och dito skogar... tvi tusan du är ju en riktig gnidare, Berger!!

Kamraten tvärstannar och ser den talande skarpt i ögonen; ett par sekunder — men så säger han långsamt och med betoning på hvarje ord liksom om han en gång för alla ville slå fast hvad som skälfde och sjöd därinne djupt på botten af hans själ:

— Säg mig, Bonge... hvarför alltid tala om min far, hvad har jag egentligen med honom att skaffa... du vet mer än väl att jag ej under årtal haft ett öres hjälp hemifrån, du vet att min far anser mig vara om ej direkt förtappad, så dock en ovärdig son, du vet att för mig är hvarje dag en rasande kamp — en kamp efter en bit bröd... men detta oaktadt vill du, — här höjde han rösten under det läpparna skälfde af vrede och händerna knöto sig våldsamt — nej kanske snarare fordrar att jag skall visa mig frikostig... betala... betala utan att sucka...

Han afbröt sig hastigt och började gå framåt med långa, spänstiga steg under det bröstet häfdes som om det ville sprängas. Tidningsmannen går en stund tyst vid hans sida, läpparna äro sammandragna till ett ironiskt leende och han stöter hårdt med sin silfverkryckade käpp mot trottoarens asfalt.

— Låt mig ge dig ett råd, min käre Berger, säger han så i faderligt beskyddande ton.

Den andra går med lutadt hufvud och tiger.

— Du skall skrifva till farsgubben . . .

— Om hvad om jag får fråga?

— Lofva bot och bättring, svär vid allt, som du anser heligt att sluta upp med pennfäktet . . .

— Såå, du är en mycket klok och omtänksam kamrat hör jag . . . du vill väl också att jag skall afsvärja mina åsikter, tillfogade han efter en paus.

— Just precis . . . du ska strunta i åsikterna kära bror . . . det ä' så förbaskadt dyrt att hålla sig med åsikter nu för tiden, ser du.

Öfver Bergers ansikte for en smärtsam ryckning, han öppnade munnen som om han velat säga något, men slöt den åter i nästa ögonblick, den höga pannan var rynkad och ögonbrynen hopdragna, ögonen sköto flammor . . . därinne i hans utpinade hjärna tumlade tankarne om, mörka och kväfvande, det susade och sjöd i blodet och tinningarna bultade hörbart. Detta var hjälpen och trösten nu när allting var sammansvuret emot honom, detta var rådet af den, som han i vänskap slutit sig till, den, som nyss talat om idéernas fana och om skarorna, som marschera fram med buller och dån . . . detta var förlösningsordet, som han drömt om . . . skulle han ha misstagit sig, skulle den, som kunde skrifva sådana glödande maningsord, hålla sådana medryckande tal inför andlost lyssnande proletärer . . . skulle han vara en hycklare rätt och slätt, en som ingenting kände, en, som ingenting ville; det svartnade till för hans ögon, nu kände han höstens

kylande storm frysa sitt blod, nu kände han regnet piska sitt ansikte som glödande ris... kunde det vara möjligt... Bengt Bonge, som han litat på mer än sig själf... nej... nej, det var endast ett missförstånd, han var upprörd och utpinad af livvets tusende små förtretligheter...

— Du är så tyst, broder... hvad går åt dig, kamraten stack sin hand förtroligt under hans arm och sökte fast förgäfvets att fånga hans blick.

— Du får förlåta mig, Bengt... men nyss tänkte jag stygga tankar om dig; det är så underligt ibland ser du, han hviskade fram orden och såg sig förvirrad omkring som om han sökt uppmuntran och förståelse af de tysta, regndränkta husen, af de hastigt förbillande människorna eller af ett par nattens olyckssystrar, som med nerblötta kläder och spolierade hattar sökt skydd i en portgång, — — det är så underligt, när man är nedstämd och bruten af hvardagsbekymmer, då ger man ett förfluget ord en allt för stor betydelse... såsom nyss till exempel, — han lade sin hand med ett barns smeksamhet på den andres skuldra — mitt sämre jag ville söka inbilla mig att du sanningsägaren och frihetsentusiasten, — han talade nu lätt, lekande och med humor i stämman, — du medarbetaren i socialdemokraternas kanske främste organ »Det röda skenet», fil. licentiaten nära på åtminstone, Bengt Bonge skulle vara en dubbelmänniska, som tänkte och trodde ett, men talade ett annat, en hycklare, som velat komma sig upp i världen, lätt och bekvämt på folkets skuldror... sådana där

vanvettiga tankar, som endast kunna födas i min stundom rubbade hjärna . . .

Han teg ett ögonblick och såg med glänsande ögon på kamraten öfver hvars ansikte ett mångtydigt leende spred sitt skimmer; men så tillfogade han med lätt vibrerande röst som om rörelsen ville få makt med honom:

— Du förlåter mina tysta tankar, Bengt, säg . . . ?

Bonge fann sig dock icke föranlåten att ge något direkt svar på denna direkta fråga, men in-seende att ögonblicket nu var det lämpliga för öfverrumpling, slängde han i stället fram:

— Det ä' musik på Stjärn-restaurangen, du! Af Bonges varma röst drog Berger den slutsatsen, att hans öfverträdelse voro honom förlåtna, hvadan han ej fann sig föranlåten att göra ännu en afbön, utan genmälde tyst och nästan skamsen:

— Men du vet ju, Bengt, hur det är ställdt med min ekonomi; ingenting har jag . . .

— Prat, kära bror, betalningen klarar sig alltid, afbröt Bonge förtröstansfullt . . . för öfrigt är det ju ett sådant väder att inte själfva Hin håle kan vara ute . . . hör hur det vrålar i gränderna . . . det är nästan så att en kan bli mörkrädd . . . på Stjärn-restaurangen, där är ljus och värme, nektar och ambrosia i långa banor, glada ansikten och himmelsk musik; han tystnade ett tag, men så vidtog han i lätt, frågande ton: har du skådat det kvinnliga musikkapellets ljuflighet? . . . tyskor begriper du, strålande uppenbarelsen, korpsvart hår, ögon med skogskällors djup och fylliga, röda läppar . . . det är musik för ögat mer än för örat det, Berger.

Kamraten nickade stumt, drog hatten ännu djupare ner i pannan, sänkte hakan mot bröstet och följde tyst och undergifvet likt en kufvad hund.

Inne i matsalen är det ljus och värme. Gardinerna äro nerfällda för att stänga ute det skrämmande mörkret; på borden blänka snöhvita dukar, blommorna lysa i de slipade vaserna och artiga vaktmästare fjäska beskäftigt omkring.

Bonge och Berger slå sig ner vid ett hörnbord. Matsedeln studeras, befinnes upptaga många läckerheter och Bonge är genast på det klara med att »när man ä' ute nån' gång, skall man inte spara på slantarna», hvadan han utan att blinka rekvirerar det bästa och dyraste som finns. Berger gör invändningar och mumlar något om »små tillgångar, och att man måste spara», men Bonge hör ej på det örat. Nej ska' man festa, så ska' man — hva' fan lefver man för egentligen, slita och knoga och aldrig ha roligt...

Mat har kommit in, smörgåsbord med brännvin, gåslefverpastej och kaviar, så ett par rykande varma rätter och en stor bukid vinbutelj. Berger åt och teg, under det kamraten fortfarande orerade om nödvändigheten af att ha roligt någon gång, inte bli en tungus i förtid, gammal blir man nog för fadren... det här välsignade jäktet och bråket i tidningen tar alldeles kål på en o. s. v.

När måltiden är slut, karotter och assietter tomma, brännvinsflaskan ursupen och vinbuteljen likaledes läns, reser sig Bonge pustande från bordet, tillsäger den bugande servitören i öfverlägsen ton att »räkningen skall skickas efter till kaféet», nickar

åt kamraten att följa och skriker så stolt och själfmedveten in i det bredvidliggande kaféet. Munk af finaste märke, kaffe och stora svarta cigarrer rekvireras.

Ännu är det jämförelsevis folktomt härinne; de rödnosiga toddygubbarna, fanjunkaren, kamren och »magistern», ställets stamkunder sedan många år, sitta vid sitt reserverade hörnbord och dra historier, som de alla hört flera hundra gånger förut, men hvilka de dock fortfarande åhöra med samma odelade intresse. Fanjunkarens rödletta ansikte skiner af sprit och välmåga; han trummar sakta nästan smeksammt på sin runda mage, skrockar till lik en tupp då och då när magistern, som för tillfället har det ansvarsfulla uppdraget att föredra en af favorit-historierna, berör någon mer än vanligt rafflande detalj . . . men böjer sig när ögonblickets spänning är öfver åt sidan, fiskar upp sin bastanta silfversnusdosa, den ofta omdebatterade gåfvan på 50-årsdagen från regementets underofficerare, slår ett slag på locket, där hans namn prunkar i guldinlagd, snirklad skrift, öppnar den långsamt och med en min som om han vore i begrepp att begå en af sitt lifs viktigaste handlingar, böjer sig ner långsamt, andaktsfullt, för prisen till näsan, som snörflar af välbehag, knäpper igen locket och är i nästa ögonblick åter en oklanderlig åhörare, som med halföppen mun och leende ögon följer historiens spännande afveckling. Kamrern sitter med de smala armarna lagda i kors öfver det glänsande hvita skjortbröstat, då och då rycker det till i hans mun- gipor, han smackar med tungan som i förkänningen

af någon utsökt läckerhet, lutar det skalliga hufvudet närmare berättarens tandlösa mun och mumlar med korta mellanrum för att ge bekräftelse åt historiens sannfärdighet: »visst ja, så ja . . . alldeles precis.»

Bonge och Berger ha tagit plats längst fram i rummet, alldeles nedanför orkestern.

När de kvinnliga musikanterna om en stund dra sig tillbaka för att pusta ut mellan sprittande polkor och melodimättade valser — programmet upptog idel dansmusik — reser sig Bonge hastigt upp för att aflägga ett besök hos dem.

— Känner du dem närmare, frågar Berger, det intresserade honom inte det bittersta, men han tyckte dock att han borde säga något.

— Visst tusan känner jag dem; han stoppade händerna i byxfickorna, spetsade läpparna till en hvissling och skred med gravitetiska steg in genom en dörr längst fram.

Berger var ensam och fick nu bättre tid att se sig omkring. Borta vid långväggen satt ett lag unga män med en hel arsenal af halffyllda flaskor mellan sig på det nedsölade bordet. De voro välklädda; hade dubbelvikta stärkkragar, som räckte upp till öronsnibbarna, granna sidenhalsdukar och nybrända mustascher. Den inmundigade spriten hade redan visat sig verksam, rösterna voro en smula sludrande, en af dem, en ljuslätt 20-års yngling, hickade då och då ganska betänkligt, men gaskade upp sig efter hand, när det högljudda samtalet kom att röra sig om arbete och arbetslöner.

— Ja här ska' vi gå som ena riktiga slafvar, träla . . . och . . . slita . . . och de där flåbusarna,

mästarna ska' lefva som kungar... vi ska' göda dem, vi ska' svettas... och di där ska'... nej, fy tusan pojkar... här ska bli annat af... tjänte 50 kronor förra vickan, hva'... hva'... hva', säg hva' ä' det och lefva på i dessa tider... man ska' ju va' snygg, vet ja, hyra rum och lefva som folk vet ja... och så behöfver man ju komma ut och festa ett slag... nej, här ska' bli annan dans, blir det inte påök så...

Det var den ljuslätte ynglingen, som talade.

— Så, repeterade de andra, som intresserade lyssnat till hans ordflöde.

— Strejk... storstrejk till och med om det behöfs... det är vi som ha makten... han reste sig till hälften och slog handen i bordet så att buteljer och glas klirrade.

De innevarandes uppmärksamhet riktades på det högröstade sällskapet. Fanjunkaren brummade något om »oförskämda poj kvalpar, som störa rummets frid», men Berger satt stel till utseendet liflös och stirrade på »proletärerna». Sådant hade han verkligen aldrig sett förr. Strejk och missnöje med en sådan aflöning... 50 kronor i veckan... och han själf, han log bittert, hjälplös, upprifven... han hade fått lefva hela den förra månaden på 50 kronor.

— Herrarna få lof att hålla sig en smula mer lugna, säger en vaktmästare, som listat sig fram till deras bord, när knytnäfsslaget fallit; — källarmästaren hälsar att...

— Källarmästarn... nej, hör nu, gå och lägg dej, skriker den uppretade arbetaren, ... källarmästarn, sitta vi inte här och göda den knölen, ä'

de' inte vi som underhåller honom . . . Kamraterna lägga sig nu emellan, ett par af dem tar sin ankomna kollega under armarna, hjälper honom trots protester och glåpord på med ytterrocken, telefonerar efter en droska och snart sväfvar åter fridens ängel öfver det rökfyllda kaféet nere vid den mörka bakgatan.

»Donauwellens» smäktande tonmassor brusa fram genom salen; pausen är slut och med en triumfators leende på läpparne slår sig Bonge åter ner vid bordet.

— Det där är kvinnor i min smak, säger han efter en stund fundersamt . . . vet du, han lutar sig fram mot kamraten och hviskar honom i örat, vet du, Berger, jag har små funderingar på den ena af dem.

Berger drar sig skyndsamt undan hans förtrolighet, ty andedräkten stank af sprit . . . en känsla af äckel fyllde honom och han höll handen för ögonen för att slippa se det glåmiga ansiktet. Men så såg han på Bonge igen, skyggt, nästan bedjande. Öfver dennes ansikte låg ett dimmigt leende; de guldplomberade tänderna glänste och glittrade mellan de tunna läpparna och ögonen sågo vidöppet, trotsigt, utmanande ut öfver rummet.

— Ditt skämt är nästan för djärft, säger han till sist i tillrättavisande ton.

— Skämt . . . hvad menar du?

— Du är ju gift karl och har en liten son därhemma, säger Berger skarpt.

— Nå, än se'n!

— Än se'n . . . är inte det tillräckligt skulle jag tro.

Bonge brast ut i ett ohejdadt gapskratt; han kröp tillsammans i konvulsioner, kastade sig handlöst hit och dit i schaggsoffan, fattade tag i kamratens arm och ruskade honom våldsamt under det ansiktsmusklerna vred sig spasmodiskt och tårarna trillade ner för kinderna. Till sist hade han lugnat sig så pass, att han mellan förnyade skrattparoxysmer kunde få fram:

— Stackars barn... är du så okunnig... så totalt...

— Okunnig!... Berger grep nu i sin ordning ett fast tag i den alltjämt skrattande Bonges arm... okunnig, skrek han till ännu en gång under det han darrade af upphetsning... hvad menar du... tala!

Bonge lugnade sig ögonblickligen, kroppen föll slapp tillsammans, det ryckande ansiktet blef åter lugnt och ögonen plirade godmodigt när han svarade:

— Se så, kära bror, ta det inte så hett... kan du då aldrig lära dig att förstå skämt; han knep ihop ögonen, som om han bländats af takronans sken, höjde sitt bräddfyllda punschglas mot ljuset, smackade behagligt med tungan, talade och sade:

— Skål, gamle Ravailac!

Men kamraten var blind och döf för allt omkring sig. I hans hjärna hvirflade åter tankarna om; de onda och goda makterna kämpade åter och hans hufvud sjönk allt djupare. Han visste knappast hvarför, men det fasta förtroendet, den säkra tilliten var sedan en tid rubbad. Det var kanske ett misstag af honom... en blodig oförrätt

mot den man, som offrade hela sitt intresse, sin framtid, allt, allt för ett stort, ideellt mål... men han kunde ej hjälpa att tviflets svartalfer då och då regerade i hans själ... kamraten var så underlig stundom; han talade så underligt om ting, som... ja, hvad skulle han tro... hvad skulle han tänka... nyss för ett par timmar sedan hade han bedt honom om förlåtelse för just dessa stygga tankar, som hvälfde sig därinne... men nu voro de där åter, mera mörka, mera kväfvande...

Han ryckte häftigt till och såg upp. Han kände med sig att någon, och hvem skulle det vara om ej Bonge, fixerade honom. Kamraten slog ögonblickligen ner ögonen, det halft hånfulla, halft ironiska uttrycket dog bort och ersattes omedelbart af ett soligt leende. Han gjorde ett käckt kast med hufvudet, så att det långa håret fladdrade, spärrade upp ögonen och frågade i uppskrufvad, bullrande ton:

— Hvi är du så trumpen, och hvi är din hy förvandlad?

— Jag tycker du talar så underligt ibland, svarade Berger tonlöst. Han fingrade några ögonblick nervöst på bordskanten, men så tog han vid: lofva mig Bonge, att inte skämta så där vidare... det finns stunder, — det lät tjockt som om tårarna ville tränga sig fram — det finns stunder då jag...

Han kunde ej fortsätta, ty det ryckte misstänkt kring hans mungipor.

— Då du föraktar mig — är det ej så, tillfogade Bonge.

— Nej... nej... icke föraktar, men tviflar

på dig... tviflar på din entusiasm... ditt rena uppsåt...

— Såå.

— Vet du, när jag nyss i Folkets Hus såg dig tala till de andäktigt lyssnande massorna, när jag såg dina ögon glänsa och hörde din stämmas stolta klang... vet du, då föreföll du mig så stor och modig, en sann idéernas banérförare, som hörde suset af tusende förtrycktas suckar, som förnam dånet i fjärran, dånet af de uppmarscherande skarorna; jag tyckte mig se befriaren... han som skulle grunda det nya riket... återlösaren, den människorna drömt om när lifvet föreföll dem outhärdligt... och jag... jag ville endast vara din hjälp, uträtta dina befallningar, ordna allt efter din vilja... jag ville gråta när du var sorgsen, jubla när du log; han hörde upp ett ögonblick och såg osäkert på Bonge, som satt där lugn och oberörd med tummen och pekfinger smeksamt omfattande det fyllda punschglaset, men så vidtog han med låg röst: — men så kommer tviflet på mig... stundom är du en helt annan människa tycker jag; du är kall och likgiltig, undviker allt som berör vårt gemensamma arbete... och så har du sådana underliga idéer... vet du nyss; han talade nu med en stolt darrning, jag blef nästan rädd för dig... du en gift man med en präktig hustru och en liten rar gosse...

— Nog om detta nu, Berger... lofva mig att inte vidare oroa dig för den sakens skull... du begriper ju skämt — eller hur?

Han räckte sin hand öfver bordet till ett försonande handslag.

Kvällen skred fram. Allt sömnigare lyste kronornas elektriska lågor genom de hvirflande rökskyarna och allt tyngre och mera kväljande blef luften. Kunderna kommo och gingo, urdruckna buteljer ersattes med nya, borden torkades nödtorftigt då och då; vaktmästarna sprungo med de tillskrynklade handdukarna dinglande under armen brådskande omkring, bugade sig afmätt vid nya beställningar, lämnade räkningar och upplysningar om ställets drickbara fludium till höger och vänster och skramlade allt emellanåt med de inhåfvade dricksslantarna, som kommo rockfickorna att svälla af välmåga. Öfver allt var det fröjd och gamman, glasen klingade och punschen glänste, där den skvalpade i de slipade glasen — och allt mera bedårande ljud musiken uppe från estraden. Fanjunkaren, kamrern och »magistern» sutto ännu kvar. De tömda flaskornas antal hade tilltagit i oroväckande grad, snusdosan var tömd för längesedan; historieförrådet likaledes, och tungorna hvilade slappa innanför tandlösa käkar. Men så glimmar det till i fanjunkarens ögon, han gör en misslyckad ansats att räta på sig, pekar med sin snusiga tumme mot rummets förgrund och talar:

— Den där med basfiolen, du Linner, — det är kamrern, som får del af hans förtroende — ser fan så bra ut, den.

— Är du där nu igen, muttrar kamrern, som ofta fått del af sin väns erotiska funderingar.

— Det heter cello, rättar »magistern» myndigt,

med stark betoning på det sista ordet. Han var nämligen i egen tanke mycket musikalisk samt hade en sommar under sin studenttid stått för orgelspelelingen i en bergslagskyrka uppe i Västmanland.

— Det rör mig inte i lilltån hvad redskapets officiella namn är, replikerar fanjunkaren nonchalant, hufvudsaken att kvinnan funnit behag för mina ögon.

— Ämnar du hedra henne med en uppaktning? frågar kamrern spydigt.

Fanjunkaren muttrar något om bristfällig kunskap i tyskan, men kamrern tröstar honom med att kapelletts samtliga damer »strukit omkring i riket ett par års tid», hvadan något missförstånd ej borde uppstå äfven om svenska talades.

— Men, tillfogade han med skärpa, akta dig för sådana där . . . det är själfva ullen af den lede, ska' du tro.

Samtalet afbröts hastigt, ty de tre gubbarnas uppmärksamhet riktades mot tvenne nya kunder, som just nu i elfte timmen slunko in genom dörren. Den som gick främst, tungt stödd mot en brunlackerad enpåk, såg ut att vara cirka 50 år gammal. Han var högväxt och en smula kutryggig, bar hornbågade glasögon och en svart bonjour, som var knäppt ända upp till halsen. Ansiktet var rödmosigt och den karbunkelprydda näsan skiftade vackert i gredelint. Följeslagaren, som klef efter med långa, osäkra steg, var en helt ung man, ljushyad och punschfet, bar pärlgrå handskar, hvit rörkäpp och en halfrokt cigarrett guppande i ena munpipan. De flesta bord voro upptagna, men efter en stunds orerande hit och dit, bekvämade sig de

båda nykomna till att slå sig ner i kaféets rökigaste vrå borta vid dörren.

— Tycker mig ha skådat den äldres fagra anlete förut en gång, säger »magistern» i lätt raljerande ton, efter att ha blåst ut ett väldigt blåskiftande rökmoln.

— Tror nog det . . . det är ju »filosofen», säger kamrern med sin tunna, af kvällens libation påverkade röst.

— Filosofen . . . filosofen, hva fan ä' de för en kurre? infaller fanjunkaren intresserad.

— Jo det ska' jag säga dig, Lundin . . . det är ett original ska' du tro . . . kamrern rätar ut sin sammanvikta rygg, kastar de smala armarna i kors öfver det nu ej längre så hvitglänsande skjortbröset och gör sig beredd att med sin berättelse fånga kamraternas intresse, men i samma ögonblick står vaktmästaren vid bordet och framställer en förfrågan om huruvida herrarna behagade något mera före kl. 12 eller ej.

— Nej tack, hviskar den i hast sömniga »magistern» med ansträngning.

-- Hva' millioner kavallerisablar nu då . . ., skroderar fanjunkaren, är det din mening att svika dina kamrater . . . nej hit med ännu en bytta, säger han vänd till den afvaktande ganymeden.

Tjänaren bugar och försvinner men är i nästa ögonblick tillbaka med det önskade fludiet. »Filosofen» glömdes nu, ty den nya rekvisitionen upptogs allas intresse. Glasen fylldes till öfversta randen och fördes under det samfällda ropet »pyts» till torkande läppar, de halfslocknade cigarrerna glim-

made åter under det trion sjönk vällustig och slapp tillsamman mot stoppade ryggstöd.

Ännu en timme förflöt. Musiken hade tystnat för längesedan och tyskorna voro nu som bäst i fart med att intaga sin aftonmåltid i ett litet rum vettande mot gården. När ljuset började släckas — den första tysta påminnelsen om att räakenskapen och uppbrottets timma nalkades, började Bonge, som sedan sitt besök hos damerna uteslutande ägnat sin hyllning åt glaset, att skrufva på sig. Hans kantiga ansikte var uppsväldt och rödflammigt, af ögonen fanns endast tvenne små glittrande springor kvar och gestalten var vissen och hopsjunken. Berger, som såg hans oro gaf honom ett frågande ögonkast. Bonge yttrade emellertid ingenting på en stund, han förflyttade med andakt och precision de sista dropparna ur den sista flaskan i sitt klubbiga glas, höjde det i luften som om han velat analysera innehållet, smackade med läpparna och drack.

— C'est fini, sade han därpå i svårmodig ton. Kamraten, som inom sig hade en obestämd aning om att något obehagligt förestod, fann sig icke föranlåten att svara något.

— Aj för den lede, skriker så Bonge plötsligt till och rusar upp som om han blifvit stucken med en nål på ett visst ömtåligt ställe . . . det var så sant det . . . jag måste träffa Regina, fröken Gengler menar jag, innan hon går; Berger såg hastigt upp och en underlig eld brann i hans ögon; han öppnade munnen för att framställa den fråga, som hela kvällen pinat honom, men Bonge lät icke afbryta

sig utan fortfor: — sitt kvar som gisslan du . . . det dröjer inte länge . . . inom några minuter är jag tillbaka.

Och innan kamraten hann att få fram ett ord var Bonge försvunnen.

Det gick fem minuter, det gick tio, men ingen Bonge syntes till. Lokalen blef för hvarje minut allt mera folktom; vaktmästarna sågo sömniga och utsläpade ut, där de tassade omkring, flyttande samman bord och stolar. De tre vännerna, fanjunkaren, kamrern och »magistern» voro sedan en god stund osynliga, endast ett lag profryttare och de sist anlända, »filosofen» och hans följeslagare, pimplade fortfarande vid hvar sitt bord.

Berger var visserligen icke alldeles okänd på stället, men det oaktadt såg han med en känsla af rädsla och skam de blickar, fulla af ohöjd misstro, som allt tätare haglade öfver honom. Hvarannan minut tittade han nervöst på sitt ur, skulle inte Bonge snart vara här . . . eller . . . eller, han vågade knappt tänka tanken till slut, hade han redan gått — smitit undan den väntade räkningen — trolöst öfvergifvit honom fastän han väl visste att han saknade medel att betala. Åter kommo de där stygga, mörka tankarna tillbaka; inom honom brusade åter den kväfvande misstron mot den som han trott vara fullkomningen af godhet och kraft . . . alla tvetydiga leenden, alla dunkla antydningar och slippriga ord passerade likt skrämmande skuggestalter förbi honom och han kände sig vandra i en trång, trång labyrinth utan en aning om var utgången var att finna. En ljusning for hastigt öfver hans mulna ansikte.

Dörren, som han andlöst stirrat på och genom hvilken han visste att Bonge borde komma, öppnas ... men åter steg en djup suck ur hans ängsliga bröst — det var inte den han hoppats på, utan värden, källarmästaren, som själf ville se till att lokalen blef utrymd.

Han kände hur han bleknade när hofmästaren visserligen godmodigt leende och fryntlig till det yttre, men med något visst bestämdt omkring munnen som sade att här var ingen nåd att vänta, kom fram till honom och påminde om den sena eller snarare tidiga timmen samtidigt med att han presenterade räkningen. Berger ryckte till som om han fått en örfil och stirrade mållös på det hvita papperet framför sig. »Fjorton kronor och 50 öre.» Det stod alldeles stilla inom honom — en dof ångest bemäktigade sig honom; han såg kalla fientliga blickar riktas på sig; tyckte sig höra hur profryttarna gjorde sig lustiga på hans bekostnad och i andanom förnam han polismännens dunkande steg inne i den tomma lokalen — polismännen, som skulle anhålla honom och föra honom till stationen ... han såg ljusets fladdrande reflexer mot kaskarnas polerade mässing och kände med en rysning det järnhårda greppet om sin arm. Så blef han en liten smula lugnare och kunde öfverskåda situationen. Hur mycket belöpte sig hans kassa till egentligen? Han tänkte efter, summerade den flydda dagens utgifter och fann, att hans portmonnä borde innehålla 3 kr. 75 öre ... Hvarifrån skulle han ta det felande ...?

Hofmästaren stod lugnt afvaktande. Det godmodiga leendet var flyktadt; hans ansikte var nu lugnt och kallt nästan hotande tyckte Berger och det var med knapp nöd denne till sist fick fram:

— Är det rätt det här . . . jag tycker . . . Han blef skrämnd af sin egen ihåliga röst och förmådde icke fortsätta.

— Ja, herrn kan räkna själf, svarar hofmästaren icke utan en viss kyla i rösten.

— Jo, det är nog rätt, hviskar Berger efter att under några ögonblick mera för syns skull än för att kontrollera ha stirrat på papperet. Bokstäfver och siffror hoppade upp och ner i en vild dans, gytttrade sig tillsamman och slogo kullerbytter tyckte han, och i tinningarna dunkade det brännande blodet som hammarslag. Han fannade det halfskumma rummet med en hjälplös blick . . . skulle hjälpen komma som genom ett underverk . . . fanns någon som hade förbarmande med honom? Men inga bekanta ansikten fann han; profryttarna voro just i färd med att betala . . . han såg hur en stor sedel fladdrade mellan fingrarna på en liten svartmuskig man med krokig näsa . . . herre gud, den som vore i hans ställe — det var ju hela 50 kronor.

Längst borta vid dörren, där röken låg tjock och gråblå varnade han de obestämda konturerna af tvenne män, som klirrade med skedar i höga glas. Hofmästaren harklade sig ganska hörbart; han var utsliten af kvällens jäkt och ville snarast se lokalen tom. Berger förstod att längre uppskof var lönlöst, hvadan han med en röst, som han förgäfvos sökte göra stark, kastade fram:

— Man får väl ett par dagars anstånd, när man är känd på lokalen?

— Anstånd, repeterade hofmästaren förvånad; ... nej vet herrn det går inte ...

— Ja men jag är alldeles pank, afbröt Berger, i det han med darrande hand drog upp portmonnäen ur byxfickan och tömde dess magra innehåll på bordets marmorskifva. Källarmästarn, som hade fint väderkorn fattade genast hur landet låg; han stegade därpå långsamt fram till sin tjänare och gäst, kastade en genomträngande blick på den senare, som om han genom sina ögons hypnotiska kraft ville tvinga honom att framlämna det äskade guldet, kastade ett öga på räkningen, for med tummen öfver den lilla högen silfver- och kopparslantar på bordskifvan och dekreterade sedan med iskall röst:

— Tja, kan inte herrn betala så nödgas jag tillkalla polis.

— Polis ... polis, stammade Berger alldeles tillintetgjord.

— Jo, just polis, eftersade den välfödde värden under det att han sneglade mot kassan, där telefonapparaterna stodo uppställda bredvid hvarandra på ett litet lackerad bord.

— Men vore det inte möjligt ... att få anstånd till ... i morgon ... jag försäkrar ...

— Nej, vet herrn, det kommer aldrig i fråga, svarar källarmästarn kärft. — De där försäkringarna känner man nog ... hade jag allt, som blifvit mig frännarradt på det viset så ...

— Kanske ni har något att lämna som pant,

afbryter hofmästarn, som snarast ville se saken uppgjord.

En ny tanke for blixtnabbt genom Bergers hufvud. Klockan! Klockan, som han fått af sin mor på sin konfirmationsdag . . . skulle han lämna den som pant. Utan ett ord lösgjorde han kedjan och lade det lilla, nötta silfveruret på bordet.

— Är det allt hvad herrn har, säger värden i missnöjd ton sedan han granskat den lämnade panten under några sekunder.

Berger såg upp med en skrämmd blick. Allt, allt! Och denna lilla tingest, som han älskat så . . . detta minne af hans mor från den tid då lifvet låg så solblankt och lockande framför honom. Hans hjärta skälfdde till i namnlös ångest . . . det var ju ett helgerån detta, att som ersättning för en svunnen kväll på rökfylld krog lämna ifrån sig denna gåfva från en älskad mor, som nu ej längre kunde ängslas och sörja öfver sin son. Med en smärtsam förnimmelse tyckte han sig känna hur ett par sorgsna ögon riktades på sig . . . det var sin aflidna moders blick han såg, dessa ögon, som i dröm eller vaka stodo för honom när ensamheten band honom i marter . . .

Men så bemannade han sig och svarade lugnt och beslutsamt: Ja det är allt!

— Nå . . . godt, säger källarmästarn med dystert allvar . . . då får vi väl använda den sista utvägen — tillkalla polis, då.

— Polis . . . hva i Dantes Inferno pratar herrn för smörjelse, mullrar plötsligt en fullkomligt oväntad röst bakifrån. Det är »filosofen», som kommit till-

städes. Med ena handen tungt stödd mot knoppen på sin bastanta knölpåk, lifligt intresserad af utgången hade han på afstånd under några ögonblick åhört samtalet.

Källarmästarens röst blir plötsligt vek och inställsam.

— Ja kanske doktorn vill gå i god för den här herrn . . . , säger han smilande, det är bara lite öfver 14 kronor . . .

— Gå i godo . . . kommer aldrig i Aftonbladet, svarar den andre med tordönsstämma, men betala, det kan jag . . . vass go . . . här finns långschalar; med en betecknande gest kastar han en flottig 50-kronorsedel i ansiktet på den penningtörstande mannen. Källarmästarn bleknar af ilska, men vågar ingenting säga, ty »doktorn» var stamkund och hade i egenskap af sådan åtskilliga privilegier. Berger kommer sig inte för att säga ett ord utan stirrar endast förvånad på den nykomne. Den senare slår sig emellertid ogeneradt ner vid bordet vid sidan af Berger, som under det oväntade intermezzot rest sig upp, men nu åter viljelös sjunkit tillsamman.

— Ni borde inte utsätta er för risken att få sofva hos polisen, min unge vän, säger han i faderligt förmanande ton under det han rycker och drar i sina gråsprängda knäffelborrar. Berger tiger och ser förlägen i golvet.

— Där är så osnyggt ska ni tro, så det är rent en skandal, fortsätter han nästan som det ville synas för sig själf . . . trasor och löss och spyor och vägglus . . . fy . . . nej ha pengar i fickan när ni går på krog, det är en gammal, vis mans råd.

— Ja herr doktorn kanske inte tror mig, kommer sig ändtligen Berger för att säga, det är ju också fult att skylla på andra, men min kamrat...

— Det var det som ana mig... kunde just ge mig Belzebubs andeskaror på det, afbryter doktorn brutalt. Han vänder sig till källarmästarn, som smilande lämnar honom tillbaka på 50-lappen, men fortsätter omedelbart i frågande ton:

— En artistslyngel förmodar jag... den där svartmanade figuren...

— Nej, svarar Berger dröjande som om han ogärna ville ge besked... det var en tidningsman.

— En murfvel... sak samma; han reste sig häftigt och fattade Berger i armen. Nu först hade denne lugnat sig så mycket att han kom sig för att tacka för hjälpen, men doktorn ville inte veta af något dylikt.

— Tror ni att jag lät växla den sköna sedeln därför att ni sedan skulle öfverösa mig med tack-sägelser, sade han skarpt... nej, ser ni, det finns något inom mig... här, han pekade på bröstet, något odefinierbart, som bjuder eller förbjuder... Hade er präktige kamrat stannat kvar lite längre, fortsatte han efter en paus, så hade utan tvifvel samma något bjudit mig att här offentligt, i denna lokal ge honom ett kok stryk... hvad sägs om det...

Berger visste inte hvad han skulle svara, utan hjälpte i det stället sin välgörare på med öfverrocken. På en stol utanför bekvämlighetsinrättningen satt en ung punschfet man försänkt i ljuft slummer. Det var »filosofens» följeslagare.

— Vakna upp du som soffer, röt den förre under det han skakade kamraten. Denne gaf emellertid i början inga egentliga lifstecken ifrån sig, utan stönade endast öfvergifvet. Ansiktet var blossande rödt och de fylliga läpparna nästan svarta.

— Frick . . . skål, gamle likkarfvare, ryter doktorn ånyo i den medvetlösens öra.

— Skål, skål, hviskar denne frånvarande, en smal, glimmande springa blir en sekund synlig under de uppsvällda ögonlocken, men försvinner genast igen.

— Den vanliga medicinen, säger doktorn i befallande ton till den kvardröjande vaktmästaren och inom ett par minuter kommer denne tillbaka med ett glas isvatten.

— Detta är den gamla döpelsens bad, muttrar doktorn under det han låter isbitarna skringla i den sofandes yfviga peruk. Nu först vände de domnade lifsandarna tillbaka och under gäspningar öppnas korppluggarna så småningom.

Trion drog så ut i den stillsamma natten. Regnet hade nu hört upp, molnen skingrat sig och här och där förnams en ljusning å himlahvalfvet. Gatorna voro nästan folktomma. Huttrande i sina slitna kavajer stodo ett par individer, af ekipering och fysionomier att döma tillhörande uteliggarnes kast, vid mynningen af en svart tvärgata; en ruggig herre med den tillstukade cylindern på nacken och med käppkryckan i rockfickan styrde för fulla segel förbi dem på den vattenglänsande trottoaren och uppe å toppen af Brunkebergsåsen stod en rödhårig flicklinka och gjorde menande grimaser åt dem.

— Där var Nelly, säger den punschfete med lallande röst. Hittills hade han varit försänkt i meditationer och drömmar.

— Ge du Hades alla skuggestalter i det där åkerspöket, fräser doktorn . . . du är en sudder . . . en förtappad varelse, Frick.

— Erkännes . . . erkännes, snörflade den tillrättavisade fogligt. Han gick och trefvade med käppen framför sig lik en blind som söker vägmärken. Berger går tyst, men så tycker han att han af ren artighet bör säga något.

— Hvar bor herrarne? säger han för att få ett samtal till stånd.

Båda tiga en stund som om de inte hört frågan, men så mullrar doktorn;

— Om ni kände mig närmare, så behöfde ni knappast fråga . . . hvar skulle jag, som är en utstött bo om ej i Sibirien . . . i förvisningsdistriktet . . .

Doktorn hade varit för länge ute i kväll eller kanske druckit för mörka toddar; alltnog han var inte riktigt säker i benen och tungan. Berger märkte det först tydligt nu. Själf hade han visserligen varit nog så tapper under aftonens lopp, men dock haft kraft nog att anpassa konsumtionen efter den fysiska motståndskraften. Han kände sig därför visserligen en smula sömning men dock fullt klar i hjärnan. För hvarje steg blef doktorn allt mera vinglande och den tunga kroppen raglade osäkert hit och dit. Berger fann sig därför föranlåten att fatta honom under armen för att stödja honom på färden mot hemmet. Långe gick han med halfslutna ögonlock och stirrade mot stenläggningen,

men så rätade han plötsligt ut sig som en hvilken fått en splitter ny tanke att vidare forma ut.

— Säg hvad är ni egentligen? vänder han sig frågande till sin stödjande följeslagare.

Berger sjunker samman, han hör blodets sjudande dans genom sin kropp, men känner hur han fryser genom de tunna halftorra kläderna. Hvad var han . . . hvad skulle han svara. Det var många, många år sedan nu som han drömde soldrömmar, drömde om det som han i ungdomlig entusiasm, i heligt trots skulle uträtta, om riset han skulle binda för att svänga mot lögnens trollmakter och om människorna, som jublande skulle tacka honom för att han kom till dem lik en ny Messias, kom med sanningens flammande ord på läpparna och hoppet ristat i sitt blödande hjärta. Men hvad var han . . . hur långt hade han kommit?

Och tyst, nästan ohörbart hviskade han:

— Ingenting.

— Ingenting, ha, ha, ha, bullrar doktorn i hast upplyft och upprymd . . . då ha vi precis samma befattning . . . hvilket ger mig såsom varande den äldste anledning att proponera att vi för framtiden blifva bröder, eller om du föredrager det mindre ceremoniella talesättet: spotta hvarandra i syna!

Berger tryckte den nya broderns hand och framstammade ett tack, men kände sig dock både förlägen och ångerköpt. Hvarför . . . ja det visste han icke.

Hvilken väg de tagit visste de inte så noga men plötsligt befunno de sig vid Stureplan, där några droskhästar och kuskar halfsofvo i det osäkra

lyktljuset. Doktorn, som för hvarje ögonblick visade benägenhet att äfven i lekamligt afseende vilja imitera en medlem af familjen »sus» yrkade enträget på skjuts och snart sutto därför de tre väl instufvade i en droska, som med dunk och buller forslade dem mot norr.

Frick satt och stirrade på Berger med sina röda, glåmiga ögon en god stund innan han kom sig för att säga något men så kom det plötsligt och alldeles omotiveradt:

— Fy faen att ni, som ser så hygglig ut har sttit och druckit tillsammans med det där svinet.

— Hvad ... hvad menar ni ... Berger satt alldeles handfallen och kippade efter andan. Han blef blossande röd i ansiktet. Menade han doktorn som nu satt bredvid honom under den uppfällda sufletten, doktorn, som kommit till honom lik en sagans ängel eller fé när mörkret och tomheten grinade emot honom — — eller menade han ...

— Hvem skulle jag mena tror ni om inte den där slickade drummeln Bonge!

— Bonge ... känner ni honom?

— Nej inte numera ... umgås inte med annat än hederliga människor nu för tiden, men till min skam erkänner jag att han förr tillhört min umgängeskrets.

— Såå ... talar Berger dröjande ... kanske ni ej kan tåla honom sedan han åtagit sig folkets sak ... sedan han öppet och ärligt bekänner sig till socialismen?

Frick sköt hatten i nacken, gjorde ett stolt kast med hufvudet; de slappa, pussiga dragen lifvades

som genom en dold kraft, som nu i ett ögonblick kom hela hans ungdomliga glöd att flamma upp.

— Tillåt mig framställa samma fråga, som ni för ett par minuter sedan framställde till mig: känner ni Bonge?

Inom tidrymden af en sekund drogo den flydda kvällens upplevelser, sedda mot bakgrunden af allt det tvetydiga och oförklarliga, som han så ofta med eller mot sin vilja varit tvungen att se, förbi honom och tankarna famlade osäkra hit och dit. Så kom det dröjande, nästan skamset:

— Jag vet inte . . . förr trodde jag mig känna honom, men nu . . . han är så underlig ibland.

Den andre teg ett par minuter, hvarunder han piskade sina nerblötta skodon med sin mjuka käpp, men så sade han med skärpa:

— Det gläder mig att ni börjar vackla i tron . . . snart störtar afguden tillsamman och ni skall förfäras öfver hur det stinker ur kvarlevorna.

Droskan stannade plötsligt utanför en gråbetsad port tillhörande en hög, banal hyreskasern på Norrtullsgatan. De båda herrarna, som bodde vägg i vägg hos doktors syster gjorde sig redo att stiga ur åkdonet. Men som den äldre af dem tagit sig en liten tupplur under färden och nu var ytterst omornad och slapp, gick det åt en rundlig tid innan kusken kunde köra därifrån. Berger ville tacka för sällskapet och knalla sig hem till sitt lilla kyffe några kvarter längre upp, men inseende att hjälp här var nödvändig följde han Fricks uppmaning att deltaga i transporten af doktors tunga lekamen

uppför de två långa trappor de hade att beträda innan hamnen äntligen var nådd.

Uttröttade och flytande af svett stodo de till sist utanför dörren till de tvenne herrarnes bostad, där en stor mässingsplåt med namnet: Ulrika Brickman glänste emot dem belyst af den lilla mattslipade nattlampan.

— Hör du Olle . . . Brickman, vakna upp, — har du någon nyckel . . . jag har visst förlagt min någonstans.

— Känn, mumlade den tillfrågade i sömnen och sjunker åter tillsammans.

Nej ingen nyckel stod att finna hur än doktorn rundkändes och till sist blef det ingen annan råd än att väcka den utan tvifvel djupt inslumrade system-värdinnan.

En skarp, ilsken ringning, men intet lifstecken innifrån, ännu en signal ännu längre och ännu skarpare . . . efter några minuter hörs äntligen tassande steg och en uppbragt kvinnlig stämma hväser i nyckelhålet:

— Hvad är det fråga om midt i natten.

— Snälla fröken, hviskar Frick aktningsfullt tillbaka, — det är endast broder Olle, som är sjuk. Nu sättes nyckeln i låset och dörren flyger upp med en smäll. Innanför står en c:a 40-årig kvinna, lång och ståtlig, med svällande bröst och med det mörka håret vildt hängande kring sina skuldror. Hon är klädd i rödrandig kamkofta och nertill höljes hennes figur af nattlinnets veck.

— Du milde gud, att han åter igen har druckit sig redlös; det var hälsningen.

Doktorn snörflar i sömnen, men äger ej kraft eller kanske rättare lust att öppna ögonen.

— Snälla fröken, han är endast sjuk och sömnig, säger Frick åter stillsamt för att afvärja ovädet.

— Sjuk . . . sjuk . . . den där, nej full är han som vanligt, dödfull helt enkelt . . . o, du gud, som skall låta mig, din tjänarinna, så plågas . . . tag denna kalk ifrån mig, — hon höjer händerna mot taket och låtsas gråta. Berger står handfallen i dörröppningen medan den tunga kroppen föres in i ett rum till höger i korridoren. Oväsendet och den jämmerfulla gråten, blandad med böner och närgångna frågor, riktade till himmelska makter pågår länge, men så öppnas dörren och Frick kommer ut.

— Tack ska' ni ha . . . och au revoir, säger han i sömnig släpande ton, kom upp till mig någon eftermiddag vid sex-tiden, så ska' ni få veta något mer om er vän Bonge, ty det intresserar nog; ett lätt leende gled öfver hans ansikte.

Berger skakade hans hand och begaf sig på hemväg.

När han gick förbi Vasakyrkan såg han att klockan var öfver tre.

II.

Höstdagens bleka sol sken in genom de höga, blanka fönstren och strödde sitt glitter öfver det stora rummets magnifika inredning. Det är i Bonges arbetsrum uppe å »Det röda skenets» redaktion. Bronsuret å kaminfrisen pekar mot 12. Framme vid sitt af manuskriptbuntar och korrekturafdrag öfverlastade bord sitter Bonge makligt tillbakalutad i sin skinnstoppade länstol. De rödsprängda ögonen blicka sömniga genom de solglimmande glasögonen ut öfver bordets virrvarr, men händerna hvila makligt mot stolens armstöd.

— Får jag komma in, hörs en ungdomlig, käck stämma utanför i korridoren, och utan att afvakta svar klef en ung ljushyad man in genom dörren. Bonge sitter fortfarande orörlig — han vet hvem det är och besvärar sig icke med hvarken att stiga upp eller vända sig om på stolen.

— Jaså du är vaken, din spoling, hälsar rumsinnehafvaren med skroflig, grymtande röst, när besökaren hunnit fram till länstolen på andra sidan bordet och välbehagligt sjunkit ner i densamma.

— Jo, nog är jag vaken alltid, men hur är det med dig, kära bror?

— Kom hem fem i morse... hm... du förstår jag hade fruntimmerssällskap på sistone... hm...

— Ja, men vet du Bonge, ynglingens röst var mörk och förebrående, — det där sättet tycker jag du kunde sluta med snart... du en gift man.

— Gift... hvem tusan bryr sig om sådant... för öfrigt, han såg upp och kisade mot sin upplyfta vänstra hand, som endast pryddes af en stor klackring af guld — så är det inte lagligt begriper du.

— Lagligt, utropade den andre, sprang upp och började oroligt gå fram och tillbaka på det mattbelagda golvet... lagligt... hvad menar du... jag börjar nästan bli rädd för dig.

— Du är en snäll tok, hvarken mer eller mindre, inföll Bonge med den äldres nedlåtande värdighet... i min lifsåskådning ingår som bekant den s. k. »fria kärleken»: när en kvinna ej längre behagar mig, söker jag upp en annan; tillfredsställelsen kan omöjligen bli densamma, när man är bunden af en kvinna, som af en eller annan anledning blifvit en motbudande. Jag är lifsdyrkare... vill njuta... endast njuta och önskar att andra göra detsamma. Nåväl i samma ögonblick min blick faller på en kvinna, som mer behagar mig än den, som jag ditintills ägnat min dyrkan, då anser jag mig ej vara längre moraliskt bunden af denna... juridiskt bunden har jag ju aldrig varit, och enligt min lifsåskådning är det samhällets plikt att dra försorg om afkomman.

Den andre hade ställt sig vid ett af fönstren och såg ut öfver den närliggande parken, där några halfvuxna barn lekte »ta fatt» mellan de nerregnade

sandhögarna, som här och där voro utplanterade mellan de svarta, tröstlösa träden. Längre stod han tyst och trummade »Ungdomsmarschen» på fönsterposten, men så höjde han hufvudet och såg på talaren i länstolen. Hans stämma darrade som det ville synas af undertryckt rörelse när han sade:

— Ja, jag har nyss kommit hit . . . jag förstår inte det där.

— Nej, men vill du bli en god socialdemokratisk tidningsman, så måste du lära sådana där saker; Bonge teg ett ögonblick, men så fortsatte han med stegrad röst och förhöjd pondus: — den fria kärleken är en af våra centralläror, begriper du, en ytterst viktig länk i den stora utvecklingskedjan, ett beaktansvärdt moment i det mänskliga befrielseverket . . . att lagligen binda sig vid en kvinna det vore återfall — ett tecken till försumpning och svaghet.

Båda tego en stund; Bonge, som talat sig varm satt åter hopsjunken med händerna hvilande på armstöden och kring hans läppar lekte ett fint löje. Men kamraten stod stel och rak och stirrade med vidöppna ögon ut genom fönstret. En flock dufvor svärmade fram och tillbaka öfver gräsmattan därnere, där de gulnade löfven glänste mot solen; ett par arbetare med bergsprängarredskap på axeln gingo pratande och gestikulerande fram efter hufvudgången och öfver Söder hängde ett svart regnmoln färdigt att bakom sin breda rygg gömma den gästande solen. Ett mullrande från Bonge kom honom att taga blicken från taflan därute. Bonge hade rest sig ur stolens dådlösa ro samt stod nu och letade i en hög manuskript. Så säger han:

— Hör du Örnolo, skulle det roa dig att höra »klämmen» på den artikel, som kommer in en af de närmaste dagarna rörande en mycket viktig fråga?

— Ja tack... men säg hvad är det för en fråga?

— Jo, ser du, jag liksom många andra af de mera framstående inom vår rörelse, har med grämlse iakttagit att entusiasmen håller på att slockna... ett mångtydigt leende för öfver hans kantiga drag och han drog upp öfverläppen så att tändernas guldplombering glänste... och därför så...

Han sjönk åter ner i länstolen hållande en bunt papper i handen.

— Tja, då börjar vi alltså, slå dig ner i länstolen här midt emot så hör du bättre... det här är endast slutet, som skall göra susen begriper du.

Han harklade sig grundligt och började uppläsningen:

— Med dessa och andra svaghetstecken för ögonen är det tydligt att hvarje klarsynt och målmedveten socialdemokrat måste fyllas af mörka aningar om hur kampen i framtiden skall ställa sig. Det gäller ju den stora sak, som vi kämpa för; det gäller ju beredandet af mänskliga rättigheter, ro och lycka åt dessa miljoner, som dväljas på lifvets skuggsida; det gäller för oss allt, allt som är stort och heligt, och vi kunna ej vika utan måste gå segrande fram eller ock falla som ärliga män med vapen i hand. Men är det då behöfligt att falla, är det nödigt att låta den kämpande armen domna? Nej, och åter nej! Endast en enda sak behöfs och vi skola en gång stå som världens herrar. Äro vi

blott, en och enhvar, fyllda af den himmelens flammande eld, som heter entusiasm för ett stort värf, då kan ingen, ingen motstå oss. Se vi i vår sträfvan blott uttrycken för den odödliga människoandens oafåtliga längtan efter något bättre, något större, något renare, se vi blott målet tydligt hägra i fjärran, då måste till sist segern bli vår. Men för att så skall ske får ingen undandraga sig sin plikt. Ingen får låta sitt mod sjunka vid tanke på dessa under senare tider fullkomligt omotiverade utbrytningar ur partiet . . . ingen bör underlåta att gifva sin fastställda tribut till det stora gemensamma förnyelsearbetet och alla böra vara fyllda af en enda sträfvan: den att med förbiseende af små privata intressen göra socialdemokratiska partiet och i första hand dess omutliga språkrör pressen stort och starkt.

Kamrater! Minnens att eniga vi stå, men söndrade vi falla . . . minnens att med själfupppoffring och entusiasm skola vi segra i kampen mot orätt och tyranni! —

Bonge lade långsamt pappersbunten ifrån sig på bordet, drog ett djupt andetag och frågade med förväntansfull röst:

— Nå — hva tycks?

— Joo, det var nog bra det där, men . . . kamraten dröjde som om han varit rädd för att fullborda meningen.

— Men . . .? frågar Bonge med höjda ögonbryn.

— Jag tycker du nästan för tydligt markerat din anmodan att stödja pressen . . . du vet ju att det gjorts anmärkning på att lönerna äro för drygt tillmätta.

Bonge stirrade under några ögonblick häpen på den djärfve talaren, men så steg han upp ur stolen och gick ett par slag öfver golfvet under det han knäppte med fingrarna. Örnclö såg att ett oväder var i antågande och gick därför bort och ställde sig vid utgångsdörren; han kände sin vän Bonge och visste hvad han hade att vänta sig. Bonge var näst redaktionssekreteraren och redaktören förstås tidningens mest erkända kraft och han var ej heller alldeles okunnig om detta sakförhållande, hvadan en motsägelse, sådan som denna, ja värre än en motsägelse ett underkännande af hans kompetens som ledareförfattare, i hög grad uppörde honom.

— Hör, du Örnclö, — han stannade plötsligt framför denne med lågande ögon — hvad är det egentligen för prat du tillåter dig i min närvaro . . . den andre gjorde min af att svara, men Bonge vinkade afvärfjande med handen . . . tig, han höjde rösten till ett rytande . . . vet du inte att jag är din förman . . .

— Nej, det vet jag inte, fick Örnclö emellan.

— Tig . . . hör du . . . jag är din förman, ty jag är äldre än du — och jag skall be att du sparar din kritik till ett mera lämpligt ögonblick . . . lönerna, hvad är det egentligen för galenskaper du kläcker ur dig, lönerna . . . herre gud . . . som om vi skulle ha för mycket betaldt — vi som få bära dagens tunga och hetta; vi som . . . du är en fåhund . . . minns att jag har sagt det.

— Snälla vän . . . lugna dig, säger Örnclö nu betydligt fastare i rösten . . . det är ju inte jag som har klandrat . . . jag talade nyss . . .

— Jag ger fan i hvem du talat med, han slog ihop händerna midt framför den andres ansikte... tycker du att du själf har för stor lön...

— Nej... inte kan man påstå att 20 kronor i veckan är så öfverdrifvet mycket — men när det gäller att strida för idéerna då gör det ingenting. Det är belöning nog att få höra till dem, som aktivt deltaga i det stora omdaningsarbetet...

— Ja, men för hundra legioner afgrundsandar inte kan du väl fordra att jag, en akademiskt bildad man, skall lefva på en svältlön därför att jag råkat fastna i ett socialistblad.

— Råkat fastna... hvad menar du?

— Meningen torde vara lätt begriplig... har inte jag ställt mina surt förvärfvade kunskaper till tidningens förfogande... har inte jag öfvergifvit en säker framtid för dessa s. k. idéer och så yrkar man på att jag och många med mig likställda ska' lefva på solsken och nordanvind... nej, min gosse, sådant kan jag ej tåla.

— Ja, men tanken på det välsignelsebringande arbete vi äro satta till att utföra, invände Örnclö förlägen, borde väl...

— Tja... afbröt den andre häftigt under det han slog ut med armarna... välsignelsebringande arbete... ha, ha... först och främst är man egoist du — man är sig själf närmast och inte finner man sig i att svälta därför att man en gång blef lockad hit till den här blaskan...

Han afbröt sig hastigt, ty telefonen ringde framme på bordet. Han lyfte trött luren i tanke att det är något meddelande till tidningen, men i

samma ögonblick öfverstrålas hans ansikte af ett lycksaligt leende och stämman blir inställsam och honungsmild när han säger:

— Åh är det du lilla Reg... mein süssem Kind... wie gehts... wie gehts, — danke, danke... vi träffas som aftaladt... ja auf dein eigenes Zimmer... schön... adjö Kleine.

— Förlåt, säger Örnclou som under samtalet stått vänd mot fönstret... men hvad var det där för en...

— Det var min nya hustru, ha, ha, men för öfrigt angår det dig inte hvem det var...

— Hustru... den andre gapade fänigt; han begrep ingenting, men en mörk känsla förut ej ens anad vaknade inom honom; ett okufligt begär att ropa ut hvad som innerst rörde sig hos honom grep honom och han kände sig nära att kväfvas.

Bonge, som tvifvelsutän insåg att han redan blottat sig alldeles för mycket, tog fram en bunt pappersark och gjorde sig i ordning att börja dagens arbete.

— Ja, nu får du lof att gå, säger han i hast mycket vänligt, vänd till Örnclou, som fortfarande stod och stirrade ut genom fönstret. Denne vände sig också om och gick tungt och med böjdt hufvud mot dörren.

Bonge var åter ensam. Han lät pennan under några minuter hastigt glida utefter papperet, men så höll han plötsligt upp och lutade sig makligt tillbaka i stolen.

— Den där fördömda pojkvaskern kan väl aldrig gå och prata smörja om mig ute i staden efter

det här, mumlar han mellan ett par utdragna gäspningar. Han satt några minuter med fällda ögonlock sänkt i ro och funderingar, men så fortsatte han sin monolog under det han begrof sina hvita händer i sitt yfviga hår:

— Den där måste vi göra oss af med, ty han kan bli rent af farlig... fy tusan... en sådan idealist... jag tror karln är smått kollrig... »det är belöning nog att få höra till dem, som aktivt deltaga i det stora omdaningsarbetet», tror jag visst han sa'... det var fan...; han såg sig spanande omkring som om han fruktat för obehöriga lyssnare, men när han såg dörrarna väl stängda fortfor han:

— Ja, jag stärkes allt mer i min förmodan att Örnclö är smått vriden, och bäst är att tala med redaktören om saken... ty nog tyder väl det mer än något annat på abnormitet att en adelsman och godsägareson, som en gång får ärfva hundratal tusen istället för akademivistelse och rikliga subsidier från fadern, helt sonika kastar allt öfver bord och tar anställning i den här avisan mot 80 kr. i månaden.

Bonge rycker till och fattar ifrigt pennan, ty dörren öppnas utan föregående knackning.

— God morron... god morron... jäså du är i farten, hälsar fryntligt en liten rödmosig, korpulent herre, påminnande om en välmående brukspatron eller något dylikt, under det han på sina korta ben långsamt klifver fram till skrifbordet. Bonge räcker honom handen med en lätt böjning på hufvudet men gör sig dock icke besvär med att stiga upp.

— Ja man får lof att ligga i, svarar Bonge med värdighet.

Den nykomne, som är ingen mer och ingen mindre än tidningens redaktör: Albin Lorentsson, förut innan han lyckats komma till makten välbeställd järnarbetare och uppskattad folkmötetalare, slår sig pustande ner i soffan.

— Lägg ifrån dig pennan, käre bror, säger han godmodigt leende, det var nämligen något, som jag vill fråga dig till råds om.

— Jaså, säger Bonge med spelad ligkiltighet.

— Jo ser du, — redaktören tar fram sin präktiga silfversnusdosa och tar sig en grundlig pris . . . det är om den här unge mannen Örnclö . . . säg hur tycker du han artar sig?

— Åhjo, svarar Bonge undvikande, men han är ju så ung och oerfaren.

— Ja, men ta mej den onde är det inte ruter i pojken, redaktören knäpper med en smäll bort några doftande snuskorn, som fastnat på slaget af hans bonjour . . . det är det.

Jaså ligger landet så, tänkte Bonge, då är det kanske bäst, att jag sparar angreppet till ett lägligare tillfälle, men högt sade han:

— Tja för all del . . . men, — han dröjde med orden oviss som han var om de skulle falla i god jordmån — men han är alldeles för het af sig.

— Jaså tycker du det. Redaktören ser forskande på sin medarbetare.

— Och så äro hans begrepp om flera af våra centralläror mycket dunkla.

— Ja, det är ju endast en pojkslyngel, grymtar

redaktören . . . men han klipper sådana bra lands-
ortsnotiser och är inte så oäfvnen i att referera, så
jag tänkte höja hans lön till jämt 100.

— Jaså tänkte du det, säger Bonge med en
grimas, men själf är han visst fullt belåten med
sina 80 efter hvad han nyss sa här inne.

— Åh tusan . . . sa han det, redaktörens ansikte
lyser upp . . . ja, då blir det naturligtvis ingen-
ting af.

Bonge tände en cigarr med tankfull min, blåste
ut ett tjockt rökmoln, som kom förmannen midt
emot att afvärfjande slå ifrån sig med händerna;
han tålde nämligen inte tobaksrök. Under tiden
funderar han öfver om han redan nu eller fram-
deles skall delge redaktören sina tankar om Örnclö.
Allt att vinna men ingenting att förlora, flög det
plötsligt i honom och innan han närmare hann reflek-
tera, körde han fram sitt grofva artilleri:

— Har du inte lagt märke till att Örnclö före-
fallit en smula konstig under den senaste tiden,
frågade han långsamt och med ansiktet lagdt i
dystra, djupsinniga veck.

— Har han varit konstig, säger du. Redaktören
ser på samma gång förvånad och nedslagen ut.

— Joo . . . jag tror inte att det står riktigt
bra till häruppe, svarar Bonge med djup vemodig
stämma under det han gör en betecknande gest
mot hufvudet.

— Hva' fan säger du . . . är han inte rätt klok.
Redaktören spritter till och blir blodröd i ansiktet.

— Tja . . . hvad vet jag . . . underlig är han,
svarar Bonge med stark betoning på »underlig».

Redaktören sitter tyst och synar sina naglar, medan Bonge börjar skriva på sin ledare.

— Säg hur yppar det sig? frågar till sist den förre.

Bonge ser upp förströdt. — Ja, säger han, en hel del saker vittna emot honom... först och främst att han slutade i Uppsala och afslog faderns erbjudande om penningunderstöd...

— Ja, det tyder visserligen på dumhet, men dock icke på vanvett, afbryter redaktören.

— Och så på hans något egendomliga sätt att skaffa sig kamrater...

— Kamrater... det har jag inte hört...

— Jaså, säger Bonge nonchalant, men annars är det en känd sak häruppe, att Örnclou umgås uteslutande bland dräggen... tillbringar sina frikvällar tillsammans med tvetydiga individer...

— Super han?

— Nej, det tror jag inte... han påstår till och med, att han är absolutist, men nog får du väl erkänna...

— Att det är ännu en dumhet, men ingenting annat, afbryter redaktören ännu en gång... är det något mer, tillägger han, under det han med vana och precision lägger in en ny pris.

— Ja, det mest graverande torde dock vara, att han lider af fixa idéer.

— Fixa idéer... se det är annat, redaktören spärrar upp ögonen och griper tag om armstöden med sina röda händer, som om han stode i begrepp att hasa sig upp, men sjunker åter tungt tillsamman... huru visar det sig då?

— Han tror sig af ödet vara förutbestämd till något stort, Bonge skrattar kort, — han pratar stundom om att han ifall hans far ej gör honom arflös en gång, skall inrätta allt på fädernegodset Råhulta efter Tolstoyanskt mönster... är det inte tillräckligt... hvad?

— Ja, det där var verkligen betänkligt, mumlar redaktören... jäså han funderar på något slags kommunism med egendomsgemenskap, kvinnogemenskap och annan gemenskap.

— Precis, ifyller den andre.

— Ja... det var en ledsam historia det där, redaktören suckar tungt... hvad är att göra tycker du...?

— Tja, inte anser jag att du bör behålla honom så länge inte... han kan ju dra löje och vanära öfver oss alla.

De sutto tysta och Bonge var åter den flitige ledareförfattaren.

— Jag skall tänka på saken, säger redaktören så och kraflar sig upp ur stolen samt beger sig till sitt arbetsrum ett stycke längre bort.

Men Bonge, som inser att spelet är vunnet, tänder en ny cigarr och sjunker tillbaka mot stolryggen uppfylld af ljusa framtidsdrömmar.

Den ende, som han på allvar fruktade som en besvärlig medtäflare, var nu så godt som störtad och åter såg han makten, vuxen fram ur massans popularitet, vinka i fjärran.

III.

Det var åter en af dessa trista, grå höstdagar, då solen är gömd bakom ogenomträngliga molnmassor och ett fint regn oafbrutet sipprar ner öfver härjade gräsmattor och svarta träd. Berger går oroligt fram och tillbaka i sitt lilla rum längst uppe på norr. Han är klädd i en sliten nattrock, hvars kanter visa benägenhet att omvandlas till oregelbundna fransar och fötterna äro inklämda i ett par trånga blanklädersskor, som för längesedan sett sina bästa dagar. Rummet är som sagdt litet och därtill ytterst tarfligt inredt. För fönstret hänger en gardin-trasa, som ursprungligen varit hvit men nu skiftade i gult och brunt beroende på den mängd tobaksrök, som den under årens lopp konsumerat; midt emot efter ena långväggen stod sängen, en brunbetsad trä-låda höljd af ett brokigt lapptäcke och därofvanför på väggen hängde ett par kolteckningar signerade af en hittills obeaktad konstnär, som räknade sig till Bergers umgängeskrets. Men under fönstret, ställdt i rät vinkel mot väggen stod det tarfliga skrifbordet, rummets förnämsta möbel — husaltaret, som rums-innehafvaren stundom skämtsamt brukade benämna

det och i ena hörnet hängde bokhyllan, fullproppad af yngre och äldre litteratur. Mellan dessa tvenne ting delade Berger sin uppmärksamhet nu när han oroligt dref fram och tillbaka på det knakande golfvets slitna tiljor. Så går han fram till bokhyllan, far med blicken efter ryggarna och tar till sist ner en bok, som han med en smäll slungar på bordet. Han ämnar just slå sig ner i korgstolen för att börja sitt arbete, då han med ens spritter till vid en knackning.

— Stig in.

Dörren öppnas och en lång, gänglig kvinna visar sig i dörröppningen. Håret är slätkammadt och en smula gråsprängdt vid tinningarna och på den långa, smala näsan är fastklämd en silfverbågad pincenez med mörka glas. Hon stiger in och stänger dörren omsorgsfullt efter sig. Det var värdinnan, änka efter en notarie i järnvägsstyrelsen och nu till hufvudsaklig del försörjande sig på uthyrande af rum. Berger märkte genast vid hennes ankomst att något obehagligt förestod, men han sökte dölja sin oro bakom ett lugnt yttre. Sedan hon hälsat och slagit sig ner på sängkanten sitter hon en stund moltyst liksom samlande krafter till det värf som förestod, men så rätar hon på hufvudet, fyller lungorna med luft och börjar:

— Jo det var endast det jag ville säga honom — hon använde alltid tilltalsordet »han» till personer som hon ansåg vara sig i ett eller annat afseende underlägsna — att . . . att, hon letade en smula rådvill efter orden, att ettdera får han bättra sitt lefverne eller också flytta. Hon såg skarpt genom glasögonen

på Berger, men som denna satt fullkomligt oberörd vid skritbordet, utan att göra min af att svara fortsatte hon: nog torde han väl begripa att en kvinna i min samhällsställning och med mina religiösa åskådningssätt inte i längden kan tåla en inackordering, som efter hvad pastor Roslund meddelat mig uppträdt och förnekat både gud och djäfvulen.

Berger som vid ett flertal tillfällen förut varit ansatt på liknande sätt, kände sig med ens upprymd när han erfor att det inte gällde något viktigare. Det kunde lika väl ha varit fråga om hyresökning eller något annat obehagligt.

— Men inte håller väl fru Osten så styft på djäfvulen inte, säger han långsamt under fåfänga försök att dölja sin munterhet.

— Innan jag anser mig böra svara på denna fråga, så tar jag mig friheten att väl för femtionde gången påminna honom om mitt rätta namn, replikerar värdinnan under det den magra gestalten formligen växer både på längd och vidd.

— Ah förlåt . . . *von* Osten . . . det där välsignade vonet det slarfvar jag bort så ofta.

Berger letar fram näsduken ur rockfickan och snyter sig grundligt.

— Jaså . . . han är fortfarande så förhärdad att han vågar tvifla på Frälsarens egna ord . . .

— Ja, snälla fru Osten . . . åh förlåt *von* Osten menar jag — jag är verkligen så inskränkt att jag omöjligen kan fatta det där, afbröt Berger under spasmodiska ryckningar kring mungiporna . . . men är det då så absolut nödvändigt att tro på en personlig djäfvul och på den där svafvelsjön, där det

skall vara gråt och tandagnisslan? tillfogar han till synes mycket nyfiken på svaret.

— Om det är, värdinnan kastar hufvudet nonchalant bakåt . . . ja utan denna tro blir man evigt förtappad, får aldrig smaka nåden eller stå inför lammet, som sitter på stolen.

— Säg fru von Osten — han kände sig plötsligt så pojkkäckt ung och i behof af att drifva med denna på samma gång enfaldiga och fanatiska kvinna, som gång på gång stört honom med sina dumheter . . . säg det där lammet ni nyss nämnde är det gud fader själf eller är det något annat.

— Det är Frälsaren Kristus, svarar frun med gnistrande ögon.

— Ja men Kristus var ju en människa här på jorden . . . säg hur har han då blifvit förvandlad till ett får?

— Ett får! värdinnan reste sig som stucken af ett bi.

— Ja . . . eller ett lam hur som helst, svarar Berger enfaldigt.

— Han är en förtappad varelse . . . ett satans barn och jag ber hvarje dag den barmhärtiga guden att han skall förlåta mig min stora synd att hysa en sådan under mitt tak, hon darrade af vrede och pupillerna lyste svarta . . . här har jag dag efter dag sökt genom undervisning och förmaningar visa honom den rätta vägen; jag har talat med mina bröder och systrar och utbedt mig deras råd och förböner . . . men ännu är hjärtat lika hårdt, ännu vill han ej öppna sin famn för nåden . . . hon tystnade och drog ett djupt andetag, men så fortsatte hon i lägre

ton, som om det varit hennes mening att meddela ett förtroende: ännu vänta vi undret, ännu står nådens dörr öppen och därför har jag efter att ha samtalat med gud beslutat att ha honom kvar ännu några dagar.

— Tackar allra mjukast, Berger bugar sig så djupt att det hos hvarje annan kvinna ovillkorligen skulle ha väckt misstankar, men fru von Osten seglar ut ännu upprörd, men rak i ryggen och full af värdighet som det anstår en dam, bärande ett sådant frejdadt och klingande namn. I sig själf hette hon visserligen något mindre aristokratiskt — under den tid hon var hushållerska hos en gammal länsman i Sörmland hette hon nämligen rätt och slätt Jönsson, men sedan länsmannen dött och hon fått ärfva hans efterlämnade förmögenhet, ett halft tjog tusen kronor och hon på grund af den säkerhet som förmögenhet alltid alstrar lyckats bedåra den försupne notarien von Osten, rynkade hon alltid på näsan när hon kom i beröring med människor som buro plebejska namn. Synnerligast var henne namnet Pettersson en fasa och hörde hon Jönsson nämnas så rodnade hon förrädiskt, om nu detta orsakades af den brutala påminnelsen om flydda tiders obetydlighet eller af hennes påstådda finkänslighet för språkets välljud är ej godt att säga.

Berger drog en djup suck af lättnad. Han satte sig tillrätta i stolen och slog upp boken, som han nyss hämtat ur bokhyllan. Det var: Praktiska filosofiens historia af Samuel Grubbe. Han slog upp den sida där han senast slutat läsningen och for med blicken långsamt efter raderna. Då och

då såg han upp och gjorde kortfattade anteckningar på ett bredvidliggande pappersark. Men så drog en sky af missnöje öfver hans ansikte, han slungade pennan ifrån sig, slog igen boken med en smäll och steg häftigt upp.

— Torrt och tråkigt, mumlade han retligt, gubbvisdom . . . men intet af det som sjuder och jäser . . . intet af väckelseord och flammor . . . skall man förtorka lik en törstande planta i öknen, skall man gå under när lifvet vinkar en . . . Han gick rastlöst fram och tillbaka, fyra steg och så en helomvändning, fyra steg och så en helomvändning . . . större promenadplats erbjöd inte golfvet i hans rum.

Det började emellertid skymma på, hvadan Berger satte en pappskärm för fönstret och tände den lilla grönkupade lampan, som stod på bordshörnet. Så slog han sig åter ner i stolen och drog fram en tjock bunt pappersblad ur en sliten portfölj af lammskinn. En stund bläddrade han tankfullt bland de fullskrifna arken, men så drog han en djup suck, doppade pennan i det mörka, bukiga bläckhornet och började ifrigt skrifva där han sist slutat. Han var så helt fördjupad i sitt arbete att han ej gaf akt på att dörren öppnades och en groflemmad herre, med gråsprängda mustascher och gredelin nästipp ogeneradt steg på.

— Mjukis . . . mjukis . . . värderade broder, mullrar den inträdande med en ljudlig basröst, som af klangen att döma i viss mån var påverkad af för ifrigt pokerspelande.

— Nej se goddag, — Berger stiger upp och trycker den andres hand — är du ute, Brickman?

— Jo som du ser . . . kan hälsa från vår gemensamma vän Frick; han står just nu i begrepp att resa sin väg.

— Skall han resa . . . hvar då? frågar Berger ifrigt.

— Till Dalarna . . . han har fått förordnande som provinsialläkare uppe i Finnskogarna.

— Nej hvad säger du . . . hvar då? frågar Berger andlöst och han kände hur en varm blodvåg sköt fram genom sin kropp.

— Platsen heter visst Lundsjö, eller Rundsjö eller något sådant där.

— Sundsjö kanske, frågar den andre och han märkte hur stämman darrade på ett komprometerande sätt.

— Precis . . . aldeles, så var det, inföll Brickman.

— Det är min födelsebygd det, säger Berger tyst nästan med andakt.

— Det va necken . . . då kan du ju skicka hälsningar dit opp vet jag.

Den andre svarar ingenting utan lutar hufvudet mot händerna i tyst begrundan, men så ser han upp skyggt, trefvande under det läpparna pressa fram:

— Nej det är nog bäst som det är . . . far min vill ej längre kännas vid mig; han suckade tungt . . . Så ser han skarpt, forskande på Brickman som slöt och välmående halfligger i sängen . . . vet du hur det känns att vara ensam i ett främmande land, knappast äga en vän, fattig och fylld af oro?

Den andra grymtar . . . vet du hur det känns att aldrig få se sina kära, se gården där man födts

och bergen och ängarna och vattnen däruppe i hembygden, fortfar Berger att tala med låg röst... vet du hur det känns att trefva omkring i natten och fåfängt spana efter ljuset i fjärran, som skall föra en mot kända stigar...

— Nej, det vet jag ju inte så noga numera, Brickman reser sig på armbågen och ser slött in i lampljuset; han smacker med tungan och försjuncker åter i slöa kontemplationer... men en gång visste jag det, säger han så plötsligt och med värme i stämman... jag har lidit slut jag... och däråt är jag glad, fortsätter han efter en paus... jag hoppas ingenting numera — hela min sträfvan går endast ut på att döda mig själf... men om de marter som jag genomgått, om de fasansfulla nätter, som jag utkämpat innan kraften bröts, därom kan hvarken du eller någon annan göra dig en föreställning — jag har genomvandrat skärselden... jag borde nu vara i Paradiset, men sträfvar endast efter Nirvana.

— Men hoppet... hoppet får man dock aldrig släppa, invänder Berger.

— Hoppet, kära vän är endast en chimär, det är något som man tillgriper när verkligheten synes stänga hvarje möjlighet till personligt lif, till egenartad daning... till helt ingående i sig själf — hoppet är den drunknades halmstrå, som följer honom mot djupet när han i dödsångest griper däri... hoppet är till för att dödas liksom ens plikt är att uppgå i sig själf och finna lifvets lösning i sitt eget jag. Hvad äro alla dessa institutioner, alla dessa på samhörighet baserade inrättningar, som öfverallt möta oss, om ej till för att kväfva den personliga

viljan, döda det egenartade hos oss . . . det yttre, lifsbetingelserna i kampen för det dagliga brödet, det materiella, som ju är något aldeles oväsentligt i jämförelse med det väsentliga, som utgår likt strålar ur det enda absoluta, detta är det, som är grunden för all egoistisk sträfvan . . . den som bryter mot denna vedertagna princip, den som sätter det väsentliga framför det oväsentliga, det eviga framför det timliga, den blir utstött, förklarad i bann.

— Jag kan mycket väl fatta din tankegång, yttrade Berger långsamt när den andra slutat — men enligt min mening skulle ett sådant dyrkande af det rent personliga bli en fara för samhällets bestånd. Institutionerna måste finnas till för att gifva skydd och rättvisa åt de mindre utvecklade och med proklamerande af den personliga rätten att handla utan främmande inblandning skulle tvifvelsutänkt barbariet, som genom seklers kulturarbete nu är på god väg att försvinna, åter bli det dominerande . . . det är ett nytt människomaterial vi behöfva, men ej tror jag att detta material anskaffas genom sloandet af statliga institutioner, som just tillkommit för att lägga band på den råa naturkraftens yttringar. Berger såg upp från pappersarket framför sig, men då han iakttog doktors oberörda min fortsatte han, för att närmare söka styrka sina påståenden:

— Talet om individens plikt först och främst mot sig själf utan tanke på andra, kan jag ej annat än beteckna som fullständigt falskt. Ifrån världshistorien ha vi ingen som helst erfarenhet af att en person, som i strid mot det allmänna rättsmedvetandet och påbjuden morallag söker lefva sitt eget

lif, fullt i öfverensstämmelse med hvad hans inre af en eller annan orsak påbjudit honom lyckats uträtta det ringaste af bestående värde. Tänk om på eremiterna, dessa den första kristna kyrkans själsliga egoister, eller på Indiens fakirer, hvilka ju båda ha det gemensamt att för dem är sjäslifvet hufvudsaken. För oss framträda de ju alltid vid kritisk belysning som en smula förryckta, af fixa idéer påverkade fanatiker, som gjorde världen minst ondt genom att dra sig undan i obemärkthet. Men hvad ha de uträttat; hvilket är deras bestående lifsverk fast man af många skäl kan dra den slutsatsen att deras begåfning höjde sig öfver den stora massans . . . intet . . . de ha tvinat bort i overksamhet och slöa meditationer om öfvernaturliga ting . . . med skäl kan man nämna dem för parasiter, som lefvat på sin verksamma och idoga nästa endast för att tillfredsställa ett sjukligt begär . . . och än i dag gäller den regeln att den som helt vill bryta med samhället icke allenast därigenom dokumenterat sin kulturfientlighet utan äfven visat sin totala brist på förståelse af individens uppgift — den att bidraga till mänsklighetens fullkomning.

— Stopp, kära bror . . . blir du inte öm i mulläddret, mullrar Brickman ändtligen och hasar sig stönande upp ur sängen. Hit kommer jag glad och väl beskänkt, fortfor han, dock icke så beskänkt att filosofen vaknat inom mig; vet du, sällan har jag känt mig så belåten som när jag för en stund sedan sjönk ned i denna trälåda, som din präktiga värdinna hedrar med benämningen säng . . . men så kommer du med dina sofismer och jag håller på att

bli arg ... ser du sådant där pratar man när man blir så full att man inte har bättre vett, men nu är tillfället illa valdt; pro primo därför att hvarken du eller jag ännu i denna dag sjunkit så djupt, att ett sådant samtal bör oskära våra läppar; pro secundo därför att du inte kan fatta mig; pro tertio därför att prissarna vänta.

— Prissarna? ... hvilka prissar ...?

— Hela kotteriet sitter ju i »Snusdosan» vet jag ...

— Nej vet du kära bror nu går det rundt härinne ... jag känner ingenting till det där ... både »prissarna» och »Snusdosan» är för mig obekanta begrepp.

Brickman fann sig emellertid icke föranlåten att ge något närmare besked om hvad saken gällde utan plockade fram den andres öfverrock ur garderoben, såg till att nattrocken utbyttes mot ett mera presentabelt klädesplagg, släckte lampan och drog vännen med sig ut.

»Snusdosan» var sällskapet »Lysmaskarnas» samlingslokal. Den illustra samling unga män och kvinnor, som sammanslutit sig och bildat nämnda förening, hade sedan ett halfår tillbaka hyrt ett långsmalt rum uppe under takåsen i ett mindre välkändt hus å Luntmakargatan. När föreningen, hvars syfte i öfrigt var fullkomligt okänt till och med för medlemmarna själfva, först kom till stånd var det visserligen meningen att man för framtiden skulle hyra en mera både komfortabel och centralt belägen lokal än den nuvarande, men som kassalådan mestadels var tom, då hvarje utdebitering samvetsgrant an-

vändes till inköp af drickbart fluidum, hvarjämte hvarje om sitt anseende mån husvärd drog sig för att inlåta sig i underhandling med det brokiga sällskapets ledande män, så fick man till sist nöja sig med det lilla rummet i hotell »Sveas» högst upp belägna våning, hvilket genast på grund af sin sedan åratal inpyrda nikotinodör och långsmala form fick smeknamnet: Snusdosan.

När Berger och Brickman trädde in stod glädjen redan högt i tak trots den relativt tidiga timmen. Efter långbordet i rummets midt satt sällskapets både manliga och kvinnliga element bänkade i broderlig sämja och de nektarfyllda glasen fylldes och tömdes utan uppehåll. Berger, som förut ej sett en sådan mängd tvetydiga existenser samlade på en gång, kom sig inte för att säga ett ord utan stod skygg borta vid dörren och åsåg orörlig det egendomliga skådespelet. Så småningom fick han emellertid klart för sig att han ingenting hade att frukta, ty en hel del af de församlade voro honom ej obekanta. Det var unga litteratörer, skådespelare och målare, som han dels vid föregående tillfällen dock i en helt annan miljö blifvit presenterad för och dels kände ifrån gatan, skådespelerskor och målarinnor, som han kände par renommé och hvilkas rykte inte precis var det allra bästa — och öfverst vid bordsändan tronade full och präktig som vanligt, kvällens hedersgäst, den t. f. provinsialläkaren, hvars bekantskap han gjort å Stjärn-restaurangen för en tid sedan. Luften därinne i rummet var tjock och kväljande och den sotiga fotogenlampan, som hängde öfver bordet långsamt svängande fram och tillbaka

som en pendel kunde blott otydligt upplysa rummets midt, hvadan väggar och vråar voro svepta i ett mystiskt dunkel. De lekande, gula ljusstrålarna föllo mildt ned öfver den bacchanaliska festen, oförbehållsamt blottande glåmiga ansikten och burriga hår, uppfästa i fågelboliknande knutar, brutalt blottande frånvaron af hvarje tillstymmelse till skönhetsbegrepp . . . de kvinnliga dräkterna hängde ned öfver de slanka kropparna i form af helväfda säckar och slutade nederst med en trasig och smutsfläckad fäll, de starka, seniga kvinnohänderna, som girigt omfattade glaset voro illa tvättade och fingrarna försedda med sorgkantade naglar. Samtalstonen var frivol för att ej säga rå. Hvarje replik kryddades med svordomar och utan blygsel orerade man om de mest ekivoka saker. En ung ljushårig man, klädd i svart spännhalsduk och jaktrock berättade under lifligt bifall från synnerligast femininernas sida om hur han under en målarvandring tog in hos en gammal komminister uppe i en norrländsk socken och hur han lönade dennes gästfrihet genom att efter några dagars vistelse bringa hans unga dotter på fall.

— När gubben ana, hur det stod till blef han först förbannad och skällde ut mig, och se'n så bad han mig med tårar i ögonen att jag skulle gifta mig med flickan, ha, ha . . . och till sist när ingenting hjälpte utan jag gjorde mig i ordning till affärd, så gick gubbtusan in i sitt rum, knäföll framför soffan och bad till gud, avslutade berättaren med högburet hufvud. Sällskapet skrattade med full hals, synnerligen fann det knäböjandet och bedjandet i hög grad löjligt.

— Ja det är rysligt hvad den vulgära hopen är okunnig i hithörande ting, infaller en uppnäst, hvithårig målarkvinna, som af de ofullständigt gipsfyllda ansiktsrynorna att döma för länge sedan börjat anträda vägen mot glasberget.

— Visst näcken, mullrar Brickman, som genast vid inträdet röjt sig plats i den slutna kretsen . . . visst näcken, du och jag, Eva, ha mera moderna åsikter vi, han blinkade förstående med ena ögat, höjde glaset och skålade med henne.

— Ja skål, infaller sällskapets majoritet och glaset tömmas under allmän begeistring.

Berger slår sig ner i en hörnsoffa strax i närheten af dörren, ty ingen har gjort min af att inbjuda honom till bordets fröjder och för öfrigt är det hans bestämda föresats att snarast möjligt smita från allt ihop. Af skrålet och oväsendet, tobaksröken och spritångorna i förening med den instängda atmosfären kände han sig nervös och illamående.

Just som han slår sig ner ser han emellertid att soffan på sätt och vis är upptagen förut, ity att en ung, dödsblek man, med krampaktigt hoppresad mun och halfslutna ögonlock ligger där lutad mot kuddarna, hvars en gång tvifvelsutan hvita öfverdrag nu äro gråskiftande af inpyrd smuts.

— O, o, hvad jag lider, kvider ynglingen sakta under det han med båda händerna fattar om sitt hufvud.

— Hur står det till, hviskar Berger, som genast såg hur det hängde i hop.

— Hjälp mig ut så är ni snäll, säger ynglingen, utan att ge svar på den framställda frågan.

Berger fattar honom under armen och leder honom ut för de skumma trapporna ner på den tysta gatan där stillheten då och då brutalt störes af druckna glädjeflickors och soutenörers skrån och svordomar. Just som de gå ut genom porten glider tvenne människor, en man och en kvinna, hastigt förbi dem och försvinna inne i korridorrens mörker. Berger ryckte till och en smärtsam skakning for genom hans kropp, han öppnade munnen för att säga något till den nyförvärfvadé kamraten, men förekommes af denne, som nu af den kalla kvällsluften i hast kvicknat till:

— Det där var min kamrat i tidningen, säger han hviskande.

— Bonge?

— Jaså ni känner honom!

— Jo något, svarar Berger kort och tonlöst.

Båda gå tysta gatan nerför; det var som om minnet af sammanträffandet med den gemensamma kamraten borta vid det mörka, stinkande hotellet bundit deras tungor och det var med stor ansträngning som Berger till sist förmådde sig att fråga:

— Ni är alltså anställd i »Det röda skenet»?

— Ja... förlåt jag har glömt att presentera mig — mitt namn är Örnclou... er kände jag till utseendet förut, fortsätter han i samma andedrag... och detta gaf mig anledning att be er följa med mig.

— Det var ett förskräckligt lif däruppe, säger Berger; jag är riktigt glad öfver att ha kommit därifrån.

— Ja ohyggligt... jag blef narrad ditupp.

— Såå...

— Bonge presenterade mig — det är ett par dagar sedan nu — för en målare, på samma gång som han bad denne ta mig med ditupp till nästa fest.

— Återigen Bonge!

Örnclo teg en stund men så kom det:

— Ja, inte tror jag att Bonge kände till festens karaktär . . . ty ännu har jag inte kommit mig för att tvifla på hans redbarhet . . . han ville väl endast bereda mig lite omväxling.

De styrde sina steg mot Adolf Fredriks kyrkogård där de slogo sig ned i en soffa under en gammal aflöfvad poppel.

— Vet ni jag är så innerligt glad öfver att ha träffat er, säger så Örnclo under det han kramar den andres hand — af eder bok: »Utstötta» känner jag edra tänkesätt, kan fatta edra sträfvanden och ville så gärna gå vid eder sida i striden. Jag lider så oändligt när jag ser lifvets hopplösa elände omkring mig, fortsätter han med vibrerande stämma när Berger förblir tyst och orolig, stirrande i den våta marken där höstregnet gräft djupa fåror, — jag har alltsedan jag kom hit från Uppsala sökt att tränga in i de fallnas tankar och åskådningssätt; jag har uppsökt kända brottslingar, nyss utsläppta från fängelset; jag har besökt sjukhus och genomvandrat de gränder där fattigdom och last i förening grina en i ansiktet . . . ingenting har jag sparat blott för att få en klar uppfattning af de förhållanden, som närmast beröra mig och den verksamhet, som jag föresatt mig, men ännu har jag vunnit så litet, ännu vill knappast någon lyssna till mig.

Han tystnade och drog ett djupt, skälfvande andetag.

— Hvad säger Bonge?

— Han skrattar ut mig.

— Såå — och redaktören?

— Han säger att sådant där hör inte till min verksamhet... jag skall klippa landsortsnotiser och läsa korrektur — samt när så behöfs referera bolagsstämmor.

— Säger han så?

— Ja.

— Har ni inte skrivit något, frågar Berger om några sekunder.

— Om jag har, Örnclö rätar upp sig och ögonen vidgas... hela min skrifbordslåda ligger full af manuskript, men allt är refuseradt... ingenting duger!

Den andre svarar ingenting utan nickar endast förströdt som om hans tankar vore långt borta.

— Jag är för röd ser ni, fortsätter Örnclö med högre röst under det han torkar sig i pannan med sin näsduk; och så är jag för ung och ovederhäftig... man är alltid ovederhäftig när man satt sig före att skrika ut sanningen, tillägger han doft.

Berger tiger fortfarande; han har sjunkit tillsammans djupt och hufvudet hvilar tungt mot hans hopknäppta händer. Örnclö har upphört att tala när han ser att kamraten ej följer med honom och i stället låter han sina blickar följa de gråa molnens flykt mot norr. På en bänk långt inne i skymningen, dit lyktskenet förgäfves sökt tränga sig fram, sitter en gammal, trasigt klädd gumma och soffer. Hon

har bredt fliken af en urblekt, tunn bomullssjal öfver ansiktet, men under de oroliga rörelserna i sömnen har pannan och ögonen blottats. Hon skälfver till då och då, öppnar det ena ögat, som om hon spanat efter en fara, men sjunker åter ihop. En man och en kvinna, af kläder och konversation att döma tillhörande arbetsklassen gå hastigt förbi in i mörkret, som djupast lägrar sig vid norra kyrkväggen; de prata och skratta högljudt, men när de gå förbi den sofvande gumman sakta de farten och kika nyfikna på det trasiga byltet . . . fy fanken, en sån uggla, säger mannen hånsfullt och kvinnan instämmer skrattande, hvarefter de båda fortsätta under de skuggande, mörka träden.

Två jättelika molnstoder dela småningom på sig under sin rastlösa färd öfver natthimmeln; långsamt glida de isär och en smal flik som af blått sammet skymtar fram. En klar, hvit stjärna glimmar plötsligt till däruppe, sändande ett långt, skälfvande ljusknippe ned mot den svarta jorden.

— Se en stjärna, ropar Örnclö impulsivt och fattar den hopsjunkna kamratens arm. Denne rycker till, torkar sig med handen öfver ögon och kinder och rätar på sig. Örnclö såg att han hade gråtit, ty ögonen voro röda och uppsvällda och ännu glittrade ett par tårar i ögonhåren.

— Jag tror ni gråter, säger han vekt . . . är det något jag kan göra för er?

— Blif min vän . . . låt mig tro på er och hjälp mig . . . han öfvervåldigades åter af rörelse och gömde ansiktet i händerna.

— Ja jag vill bli er vän... vill kämpa vid eder sida... dela eder sorg och glädje, svarade Örnclo med andakt. Han kände i detta ögonblick en förut ej anad känsla af trygghet och hopp, förnam något af delaktigheten i svunna släkters drömmar och hörde bruset af flammande tankar, sjunkna sedan sekler i glömskans natt, men med lifvets heliga kraft till förnyelse inom sig; han såg elden, ung och bländande lysa för sina ögon och lyssnade till blodets sång i sin kropp... nu skulle kampen börja på allvar; nu skulle musklerna knytas i trotsig vrede och nu skulle talet, som en väckande kaskad af eld välla fram mellan hans läppar.

Nu skulle hans verk börja på allvar, detta stora, som han så länge hade drömt om!

IV.

Nere i Folkets hus stora hall var det lif och rörelse klockan 8 på kvällen. Det sjöd och susade som i en bikupa vid svärmningstiden — hojtanden, rop, gapskratt och svordomar korsade hvarandra i brokigt virrvarr, ömma hviskningar och tvetydiga ljud som af kyssar eller hårdhändta smekningar sökte sig fram ur vrårnas dunkel och framför biljettluckan stod en lång, ringlande kö, som ökades för hvarje minnut.

Fröken Hoppman, »Det röda skenets» litterära ljus, armbågade sig fram genom den hopade folkmassan för att i tid hinna upp i teatersalongen innan trängseln blef för stor. Ögonen blickade utmanande nästan spotskt omkring sig som om hon med sina blickars eld ville krossa dessa bullrande, i yttre afseende föga tilltalande proletärer af båda könen, hvars bekantskap hon för intet i världen ville stifta, men hvars svettiga, upphetsade ansikten kom henne att känna ett med motvilja blandadt medlidande. Hvarför kunde hon knappast klargöra för sig. Själf var hon ju mycket frisinnad, ja, rent af socialdemokrat efter hvad hon själf när detta

kunde gagna hennes karriär, offentligt låtit förkunna vid ett par tillfällen. För öfrigt tillhörde hon Radikala klubben, hade åtminstone vid ett tillfälle när det gällt utverkande af nåd åt en politisk förbrytare, satt sitt namn främst under nådeansökan samt i öfrigt, när tillfälle bjöds teoretiskt dokumenterat sig som en, den där hade de små och förtrycktes välfärd på hjärtat. Men i alla fall att personligen komma i beröring med de lägre klasserna kunde ej annat än oangenämt beröra henne. Hon fnös följaktligen föraktfullt till, när hennes lätt, men synnerligen smakfullt bemålade kind kom att beröra en högest plåtslagares föga renliga kavajkrage, och först när hon af den vördnadsfullt bugande vaktmästaren släppts in i den ännu nästan folktomma A-salen drog hon en suck af lättnad som om hon lyckligt undsluppit en hotande fara.

Samma kväll som Folkets Hus-teatern hade premiär på det från Tyskland importerade lustspelet: »Den förälskade narren» och hvilken premiär hade föranledt fröken Hoppman att söka uthärda de lägre klassernas föga aromatiska utdunstningar uppe i teatersalongen, hade styrelsen för en socialdemokratisk kvinnoförening genom annons i »Det röda skenet» utlyst möte med »nachspiel» i en närbelägen mindre sal. Som talare hade anmälts journalisten Erland Örnclö.

När klockan var half 9, den tid då mötet eller kanske rättare festen enligt annonsen skulle ta sin början, fanns endast 3 personer tillstädes och dessa tre voro kvinnoföreningens ordförande, sömmerskan Elsa Palm, föredragshållaren och hans vän Berger.

Örnclo sitter tyst, försjunken i tankar. Öfver hans ansikte hvilar en lätt rodnad som af förtrytelse eller blygsel, men under denna sporadiska rodnad ligger en gulaktig blekhet, och ner ifrån hans breda panna glider långsamt en stor droppe af svett, som glimmar och lyser i det elektriska ljusets sken. Gång efter annan far en rysande ilning genom hans kropp, han spritter till som om han förnummit något ljud långt fjärranifrån, någon röst som bjudit och kallat honom till sig... han öppnar munnen vid ett par tillfällen, som om detta kaos af sjudande, heta tankar, som tumlade omkring därinne i hans värkande hjärna, ville med våldsmakt tränga sig fram, ut i ljuset, ut till människorna — men åter sjönk han bunden, krossad tillsammans.

Så reser han sig plötsligt och ser med ängsligt vidöppna ögon på den unga kvinnan bredvid sig. En sjudande våg af blod färgar hans ansikte blossande rödt, och med darrande läppar kastar han fram, oförmögen att längre gömma dessa tumlande tankar inom sig.

— Säg... är det ingen... ingen som vill höra mig... tro dessa som jag älskar, att jag endast vill bjuda dem tomma ord... ord... ord... men ej ett hjärta, som marteras för deras skull... säg...

Hans röst dog bort i en hes hviskning.

— Baron skall inte vara ledsn, svarar den tillfrågade med ett försök att göra rösten lekande och lugn, åhörarna äro nog snart här hoppas jag... om inte förr så framåt half tio.

— Baron!... Örnclo brister ut i ett kort, bullrande skratt... hvad menar ni med det, fröken Palm?

— Herr Örnclö är ju baron, vet jag, och då så...

— Ni också, fröken, ni också... och jag som trodde, att ni stod så högt öfver det stora flertalet kvinnor jag träffat samman med här, replikerade Örnclö med mera lugn, men stämman klang af lidelse och sorgsen förvåning... har icke ens ni, som stått för mig som den från nedärfda dogmer och kväfvande fördomar frigjorda proletärkvinnan... har icke ens ni ännu lärt er fatta denna ohyggliga humbug som innefattas i rang och titlar... Säg, fröken Palm, hvad har jag egentligen gjort för att få bära denna titel?... Ingenting skulle jag tro... hade min far varit torpare och hetat Larsson så hade jag varit torparson lystrande till samma namn... och för öfrigt hvilken oerhörd galenskap ligger ej i detta... i allt detta med granna titlar och granna band och granna stjärnor. Ni lika väl som jag vet, att den som gör sig skyldig till att mot-taga en tom titel eller en intetsägande dekoration, den hör ej till dem, som vilja samhällets frigörelse från lögn och hyckleri... den författare som så glömmer sin plikt mot framåtskridandets sanning att han låter en grann stjärna dingla på frackslaget eller tillåter att ordet »doktor» utan aflagda lärdoms-prof sättes framför namnet på hans visitkort, den har dokumenterat sig som en humbugsmakare kort och godt, hvars ord om än aldrig så klara och vackra måste inge en hvar med bibehållet förnuft den tanken att det hela är endast munväder, då ej en man med klar panna och oklanderliga handlingar står bakom desamma.

En mans värde skapas af hans handlingar, af hans sträfvande, af hans glödande tro, men ej af tillyxade titlar och glittrande lullull! —

Den upphetsade unge mannen föll åter tillsammans och med sina tunna, hvita händer fattade han ett kraftigt tag om sina hårdt bultande tinningar.

De tre tego en stund som om de med spänning väntat på att något nytt skulle hända. I A-salen hade teaterföreställningen redan tagit sin början och genom de tjocka tegelväggarna trängde ljudet af en jublande människomassas skratt och stampningar. Och öfver denna fröjd fick ingen förundra sig. »Den förälskade narren» var nämligen något i en kritiklös publiks smak. På Tysklands folkteatrar hade den gjort lysande succès. I Bremen hade den fyllt ut hela vinterprogrammet, i Berlin hade den gått 150 kvällar å rad och i Nürnberg voro i regel biljetterna slutsålda en hel vecka i förväg. Det var en pjäs i proletärerernas smak. Här fanns godt om ekivoka antydningar, godt om mustiga uttryck, ett öfverflöd på svordomar, och afklädnings-scenen i tredje akten skulle vara något alldeles utomordentligt i ohöljdt raffinemang.

Berger satt och lyssnade med spänd uppmärksamhet på den stormande förtjusningen och till sist förvreds hans ansikte i smärta. Han vände sig slutligen till kvinnan bredvid sig och frågar lågt, nästan andlöst:

— Tror ni att *detta* är anledningen till att ingen kommer?

— Utan minsta tvifvel, svarar den tillfrågade lugnt, som om hon endast suttit och väntat på

denna fråga — vi ha nog ingenting att förvänta förrän senare . . . half tio kommer möjligen en och annan, men de flesta först efter föreställningens slut.

— Ha de alltså endast intresse för sina nöjen? frågade Örnco tonlöst. Han hade vaknat ur sin grubblande ro och blickade nu ängsligt omkring sig.

Fröken Palm yttrade ingenting på ett par minuter, men så säger hon med sin milda, stillsamma röst, denna röst som endast vid utomordentliga tillfällen fick styrka och klang:

— Nej, det ser stundom så ut . . . om ni visste hur svårt det är att väcka . . . hur svårt det är att bryta mark!

När de tvenne männen ingenting hade att inflika fortsatte hon, nu en smula högre, och med mera entusiasm som om ett länge sökt tillfälle att tala om sina sorger och drömmar yppat sig för henne:

— Ni kanske finner det underligt att jag, proletärkvinnan, med ledaransvar talar så . . . men nu måste jag tala ut, yppa hvad som groor inom mig . . . för eder två, som jag lärt mig värdera och på hvilka jag tror, måste jag tolka dessa skärande marter, som jag utstått och detta hopplösa mörker som stundom vill föra mig mot afgrunden.

Vet ni, här går jag stundom ensam med mina tankar, ensam med mina planer till en omdaning, till en förbättring. Det är så många år sedan jag kom till insikt om hvad som måste göras att jag nu knappast minns när. Och sedan dess har jag oafåtligen sträfvat . . . o, hvad jag har lidit under sömnlösa nätter vid tanke på den oförståelse jag

rönt, men kraften har ännu ej svikit mig och ännu tror jag på den ljusa dagen, som skall komma.

Hon teg ett ögonblick liksom för att samla kraft men så fortsatte hon åter:

— Hur väl minns jag inte när jag äntligen genom böner och öfvertalning, ja stundom äfven med tvång, fick min första sammanslutning mellan proletärkvinnor till stånd. Det var ett 10-tal sömmerskor från en af de större ateljéerna, där jag också hade min verksamhet. De samlades en gång i veckan uppe å mitt rum och min mening var att genom samtal och undervisning få dem att inse behofvet af att höja sig i intellektuellt och sedligt afseende, få dem att fatta vägen till det sanna människoblifvandet. Men huru besviken... huru grundligt stukad blef jag intel! Till en början lyssnade de visserligen till mig, lyssnade med detta intetsägande leende på läpparna, som mer än annat klagjorde för mig huru komplett likgiltigt detta allt, som jag talade om, var dem, och huru hård och stembunden den mark var, som jag drifven af min ungdomliga nitälskan ville bryta. Men länge dröjde det icke förrän det stora flertalet af dem högljudt började opponera sig. En 18-årig flicka förde de fnittrande systrarnas talan och förklarade bestämdt att det var »inge rolitt längre å sitta och fåna så där»... nej, ville jag se sällskapet hos mig en annan kväll måste jag skaffa hem en eller ett par liter punsch — och helst skulle de se om de finge ta' sina »fästmän» med så kunde det ju bli dans och nojs... Den föreningen var färdig på en månad, — men jag har mig bekant att tre

af dess medlemmar i närvarande stund tjänar sitt lefvebröd på gatan och att en af dem sitter på Långholmen för andra resan stöld.

Hon tystnade åter och torkade med den arbets hårda handens afvigsida bort en stor, sakta glidande tår.

— Ja, det är förskräckligt detta med våra unga arbetarkvinnor, kom sig Berger för att yttra och han förvånade sig själf öfver huru främmande och ödesdigert doft han förnam klangen af sin röst.

Han såg på kvinnan bredvid sig liksom för att fånga hennes ord igen, men hon gjorde ej min af att tala, utan satt till hälften bortvänd med pannan lutad mot sina knäppta händer.

— Vet ni, fröken Palm, fortsatte han därför, vändande sig med sina ord direkt till henne, liksom för att dymedelst väcka henne ur den stumma sorg, hvori minnet af en fruktansvärd motgång försänkt henne . . . vet ni . . . stundom har jag alldeles förtviflat om våra unga kvinnors frigörelse . . . det har med öfverväldigande visshet ibland stått för mig att af dessa ha vi ingenting att vänta . . . deras intressen knyta sig till annat, de se ej vägen mycket mindre målet, men hvad de se och förnämligast söka, det är utsikten att kunna tillfredsställa sin nöjeslystnad, hänge sig med ett ord — utan tanke på framtidens dystra ovisshet.

— Jag måste tyvärr ge er rätt . . . men jag vill ej släppa hoppet, ty, vet ni, det skulle bli min död.

Örnclo hade under tiden suttit andäktigt lyssnande, framåtböjd med energiskt hoppresad mun

och djupa, sökande ögon, men nu när tystnaden åter för en sekund slöt den tomma salen i sin famning, blixtrade det till i hans blick och han sprang upp spänstigt som en fjäder.

— Ja, men kunna då ej dessa tusenden unga kvinnor inse den tillvarons förbannelse, som de genom sin slöa likgiltighet omedvetet gifva näring åt, bröt han ut i vild vrede.

Han knöt händerna och kröp tillsamman, som om han velat kasta sig öfver någon osynlig fiende, som lurat på honom från ett mörkt bakhåll.

— Förstå de då icke att detta stormlopp går direkt in i lifvets hopplösa underkastelse, fortsatte han . . . förstå de icke, dessa tusenden svältaflönade fabriksarbeterskor, dessa otaliga proletärkvinnor, som nu ej offra en tanke på den ovissa tid som stundar, att de måste företaga sig något — något, som skall höja dem öfver djurens nivå, ingjuta höga, världsomfattande idéer i deras tomma mörka hjärnor, något odefinierbart, som skall kämpa och besegra flydda, utdöda släkters slafarf. Nu äro de djur, hvars enda, åtminstone hufvudsakligaste behof, är att äta och tillfredsställa sin sexuella trånad, — men den tid måste snart komma, då de till sin blygsel måste erkänna att de glömt af något så viktigt som fostran och ans af sin själ, detta människosläktets odödliga arf och egendom.

Under tiden hade emellertid ett halft tjug män och kvinnor samlats ute i förrummet utan synbar benägenhet att träda innanför dörren. När Örnolo sprungit upp och framslungat sina upphetsade ord hade de af nyfikenhet trängt sig samman i dörr-

öppningen och när han nu åter sjönk utmattad tillsamman på bänken framför sig belönades hans tal med ett af kvinnliga läppar formadt och framslungadt: Håll mun!

Örnco ryckte till som om han fått ett svidande piskrapp i ansiktet, men utan att ändra en min bar han den kränkande tillmälan.

— — —

När klockan var 10 fanns ett halft hundratals festdeltagare samlade i salen och lika många utanför, hvilket gaf fröken Palm anledning att intaga talarstolen för att dels hälsa de närvarande välkomna och dels framställa en förfrågan om herr Örnco med tanke på den långt framskridna tiden skulle spara sitt föredrag till en annan gång. Med jubel blef detta förslag antaget, synnerligast af den i stark majoritet varande kvinnliga publiken, hvilken nu i stället högljudt yrkade på att »Schwente i Hultet», en för festen särskildt engagerad bondkomiker genast skulle uppträda för att uppbygga dem med några visor, hvarefter den efterlängtrade dansen omedelbart skulle börja.

Fröken Palm, som af årslång erfarenhet kände sina pappenheimare, hade i god tid talat vid Örnco om saken och förberedt honom på att auditoriets önskan utan tvifvel gick i antydd riktning. Han hade ock lofvat att böja sig för majoritetens önskan, men i samma ögonblick som »Schwente» småflinande, rödmålad och trasekiperad stöflade upp på plattformen grep honom en helt annan känsla... en hejdlös vrede öfver att han, som för dessa stackars okunniga människor ville tala om den väg, de hade

att vandra, vägen mot befrielsen — solen, att han skulle vara nödsakad att tiga, ja t. o. m. vara tvungen att lyssna till denna löjliga företeelses skabrösa visor, framförda med en sprucken, öronpinande stämma, — och innan han hann tänka närmare öfver hvad han gjorde hade han drifven af en oförklarlig inre kraft rusat upp från sin plats och fattat posto längst fram vid foten af plattformens talarstol.

Han höjde handen bjudande tystnad och talade därpå lugnt som om en mäktigare själ än hans egen fått uttryck genom hans ord:

— En gammal, vis man, sade han, yttrade en gång till mig följande ord, hvilka jag då ej kunde fatta, ty föga kände jag människorna, och ännu mindre denna lifvets vrånga eländighet, som nu klarare träder fram för hvarje dag. Han sade: min gosse, om det skall gå dig väl här i världen, så säg aldrig sanningen . . . lisma och ljug, svär på att svart är hvitt, men akta dig för sanningen, ty det finns ingenting som människorna frukta så som just den.

Jag vet nu för väl att dessa den gamles ord äro sanna — en hemsk, fruktansvärd sanning. Hela tillvaron från födelsen till grafven är en hel brokig väfnad af lögn, samhället är grundadt på lögn, den officiellt godtagna moralen är lögn, religion, sedebegrepp, allt är lögn vid en kritisk granskning, och till sist tvekar jag icke ett ögonblick att påstå, att ni proletärkvinnor, som i hycklande själfhäfdelse påstå er söka lifvets och tillvarons sanning medvetet ljuga för eder själfva. Dock icke allenast för

eder själfvä utan äfven för andra. Men det är först sedan man tagit del af edra s. k. sträfvanden, som ens ögon öppnats . . . det är först när man tränger eder närmare in på lifvet som man ser humbugen grina emot sig (rop af kvinnliga röster: kör ut karn).

— Hvarför har ni kommit hit i kväll? Har ni kommit hit för att söka höja eder i intellektuellt afseende . . . har ni gått hit för att vinna kunskap om edert förnedrade tillstånd . . . nej här står på programmet upptaget bygdehistorier och landsmålsvisor af en bondkomiker och till sist allmän dans . . . just detta är det som har kallat er hit — ej mina och andras bemödanden att söka gjuta en stråle ljus i edra mörka hjärnor (starka hyssningar).

Veten I icke ännu hvad eder plikt är emot utvecklingen, emot kulturen, emot framåtskridandet? Jo — det är *ni*, som skola föda och fostra framtidens släkten, det är ni som skola gifva oss dessa män och kvinnor, som skola öfvertaga detta allt i arf efter oss när våra armar domnat och våra blickar skymts i döden. Men säg mig hur rustade går ni till detta värf? Kan någon af eder lägga handen på hjärtat och säga: jag har gjort hvad jag kunnat; jag har ingenting att förebrå mig. Nej, jag slungar er den sanningen i ansiktet att utan känsla af medveten lögn kan ni ej detta. Ni ha icke gjort hvad ni kunnat; edra nöjen ha kommit i främsta rummet, edra intressen ha koncentrerat sig kring möjligheten att uttänka raffinerade förlustelser och eder själ har förgäfves fått ropa efter sol och kunskap (starka hyssningar och rop af: håll mun).

Han for med näsduken öfver sin svettdrypande panna, men fortsatte i samma andedrag, rädd att bondkomikern, som under tiden stod med grinande ansikte otåligt afvaktande, skulle afbryta honom:

— Näst efter edra nöjen torde väl intet så lägga beslag på edert intresse som möjligheten att skaffa eder en man — att bli gifta . . . att få ett eget hem. Nå, anser ni eder då kvalificerade att sköta ett hem, mogna att åtaga eder dessa tusende förpliktelser, som äro förknippade med ett idealiskt äktenskap. Nej . . . jag vågar påstå — och det är på grund af egna rön och iakttagelser jag vågar yttra mig härvidlag — jag vågar påstå att knappast en enda en af eder har det mest primitiva begrepp om huru ett hem, mycket mindre ett barn skall skötas. Det ser ut som om det för eder och edra kavaljerer icke funnes en enda allvarlig tanke på framtiden. För eder tycks hufvudsaken vara att snarast möjligt bli gifta, att lätt och bekvämt få hänge er åt en mans omfamning, att afla barn — allt det andra reder sig nog! Men säg mig hur går det? Jo, i edra så lättsinnigt bildade hem, dessa hem som i regel sakna ekonomisk grundval på grund af eder oförmåga att handhafva penningar, i dessa hem blir nöden daglig gäst, edra unkna kyffen bli pesthärdar, era arma barn, aflade i dårars rusiga omfamning se ut som lefvande skelett . . . och det är därför jag vill tillropa eder: dansen mindre i ungdomen, så slippn I gråta så mycket längre fram!

Nu var det då ändtligen slut på åhörarnas tålmod. Att få så mycket sanning till lifs på en

gång kunde ej annat än framkalla en häftig reaktion och salen fylldes som på en gifven signal af ett infernaliskt oväsen. Man tjöt och hvisslade, hojtade och skrek och golfvet gick i sviktande böljor under energiskt stampande klackar.

Först sedan »Schwente i Hultet» lagt sitt ansikte i dess mest förledande veck samt dansat några piruetter som tecken till tystnad, lade sig stormen så tillvida att refrängen i hans vackra sång: bulle, fille, bulle fille, bom, bom, bom, kunde uppfattas och njutas på tillbörligt sätt.

Om få minuter var det åter fröjd och gamman i salen och den ena bullrande skrattsalfvan aflöste den andra.

När »Schwente» gjort sitt och vederbörligen blifvit aftackad med frenetiska applåder, började ungdomen som på gifvet kommando stapla upp bänkar och andra hinderliga föremål efter ena kortväggen, hvarefter dansen omedelbart tog vid.

Och det blef sannerligen en bal, som stod i mantal. Berger och Örnclö, som under »Schwentens» prestationer hållit sig helt passiva, drogo sig nu förskräckta undan till ett hörn af rummet, hvarifrån de med alltjämt stegradt intresse betraktade det rörliga skådespelet framför sig, som i brokigt lif öfverträffade allt hvad de ditintills sett i den vägen.

Upe å plattformens yttersta kant stodo de för kvällen engagerade spelmännen öfverhöljda af det elektriska ljusets kaskader. Förspelaren, en gammal hvithårig gubbe med bred negernäsa och snaggigt skägg spelade som för lifvet. Han lutade sig framåt i vild extas, drog ner hufvudet mellan axlarna som

om han fruktat för ett väl anpassadt slag ofvanifrån, sprattlade med benen vid slutet af hvarje takt och gjorde då och då en sväfvande helomvändning som om det varit hans afsikt att visa hur han såg ut bakifrån. Men ackompanjatören — en något yngre man med en nästipp så skinande blå att det väckte misstankar — satt lugn på sin karmstol med basfiolen mellan sina utspärrade ben och sågade med sådan medveten styrka att svettpärlorna glimmade på pannan.

Och därnere vid tronens fot svängde paren om i vild galopp.

En rödhårig flicka i 18-årsåldern klädd i hvit blus med halskrås och manschetter fördes in i hvirveln af en senig fabriksarbetare med en glimmande cigarrett i mun. Med sina tvifvelaktigt rena händer hade han fattat ett kraftigt tag om sin dams svällande bakdel och hon å sin sida belönade hans kärleksfulla närmande med att lägga sina fylliga armar om hans hals. Detta var dock endast preludierna till hvad som komma skulle. När de bägge unga om en stund kände den erotiska trånaden tilltaga, väckt och stärkt af den intima kroppsliga beröringen, drogo de sig sakta ur leken och slogo sig ner i den skummaste vrån där de sjönko samman utmattade med sina hufvuden förtroligt lutade samman. Men på detta gaf ingen af de dansande akt. Fröjden stod i högan sky och sorlet af röster och danssteg fyllde salen med bedöfvande kraft.

— Brukar ni ofta ha sådana här tillställningar här uppe? frågade Berger under en kortvarig paus

i dansen, då det var honom möjligt att göra sin stämma hörd.

— Åhja, det händer ju allt emellanåt, svarade fröken Palm tonlöst... men i kväll tror jag det artar sig att bli värre än vanligt, tillfogar hon efter några sekunder.

— Men tycker inte fröken att detta är vanvett, infaller Örnclö... hur kan ni i egenskap af ordförande tillåta något dylikt?

Den tillfrågade teg undergifvet till synes alldeles rådvill, men så höjde hon blicken och ur hennes klara grå ögon, dessa ögon som så snabbt kunde skifta uttryck från jublande glädje till hopplös sorg sköt en varm, glittrande stråle, ett ögonkast som talade om tro och en bergfast förhoppning.

— Herr Örnclö, sade hon sakta, men med ett fast innerligt tonfall, man måste ta människorna sådana de äro... med deras brister och fel, med deras okunnighet och oförstånd. Dessa vanvettiga tillställningar, som ni nu blir vittne till, ha sitt upphof, sin rot, ur flydda tiders slaffif, ur det kvävande mörker, som vi satt oss före att i görligaste mån skingra. Tror ni att den stort och ädelt tänkande ungdom, som ni drömmar om, skapas i ett ögonblick... nej, herr Örnclö, det fordras många, långa år... en hel mansålder kanske innan målet är vunnet — men lika visst som att våren följer på vinterns kyla, lika visst som att sol följer på natt och mörker, lika visst ha vi att motse denna sinnenas omändring, denna nya, stora värdeskattning af lifvets lycka, som i sitt sköte bär förutsättningarna för kommande tiders stolta ungdom. Det är hvar-

ken eder eller mig förbehållet kanske att se den ungdom, vi drömt om, den ungdom vi älskat i våra visioner och syner, men vi ha den långa, långa framtiden framför oss och för den skola vi sträfva, på den skola vi hoppas!

Hon tystnade och torkade med sin näsduk en glindrande tår ur ögonvrån.

— Ja huru ohyggligt svårt är det ej att få människorna till att fatta sitt värde som människor, yttrade Berger lågt nästan för sig själf.

Fröken Palm hade emellertid uppfattat hans ord och vände sig därför till honom i det hon med sin grofva arbetstränade hand grep honom om hans handled.

— Ni har rätt, herr Berger, yttrade hon långsamt, men med lidelsefull skälfvande röst... jag har sträfvat i 15 år, men ni ser själf hur långt jag har kommit. Ännu äro dessa unga och medelålders kvinnor halft barbarer... de vilja ej fatta talet om kunskapens välsignelse, om uppvaknandets öfverväldigande fröjd... nej det ideella betyder intet än så länge, njutningar och nöjen, möjligheten att kunna efterhärma öfverklassdamernas toalettlyx och excentriska infall m. m., är och förblir väl ännu en tid det, hvarom deras tankar kretsas. Men jag har alltid haft ett öfverflöd på tro och jag hoppas på en ljusning omsider. — Jag kan så väl fatta, yttrade hon efter en paus, att ni inte kan gilla detta... och själf är jag den förste som intages af en beklämmande känsla när jag är tvungen att bli vittne till detta som ni nu ser, men finge ej dessa kvinnor sin vilja fram i detta afseende — ja då

upplöstes min med så mycket besvär bildade förening, då blefve jag helt urståndsatt att i min ringa mån verka för en större och högre uppfattning. Och detta är mig alldeles omöjligt, ser ni, ty jag vet af erfarenhet att mitt arbete burit frukt . . . en ringa frukt visserligen, men i alla fall något. Jag har bildat en läsecirkel och en diskussionsförening och dess medlemmar äro alla utan undantag rekryterade ur proletärkvinnornas klass. Och det kommer flera lita på det, slöt hon med en varm glimt i ögat.

Åter tog dansen vid. Man dansade boston, öfverklassungdomens enda vinterintresse, som nu fullt konsekvent måste läras af proletärerna. Dammet stod som en sky i salen och lamporna glimmade matt mellan molnens osäkra konturer. Den syn som mötte åskådarnas ögon var i så öfvervældigande grad löjlig att de alla till sist brusto i ett skallande skratt — men skrattet byttes dock snart i fasa.

Den rödhåriga med hvita blusen och halskråset var om en stund åter i elden tillsammans med sin seniga kavaljer, som för att verka manhaftig tändt en splitter ny cigarrett, hvars glimmande aska under dansens krängande rörelser som ett sakta duggande eldregn föll ner på damens flämtande bröst. Verkan uteblef ej. Om några ögonblick började det osa brändt och kort därpå steg en svag rök upp ur de ljufva liljekullarnas hölje. Men den rödhåriga aktade på intet. Säker och stolt med armarna fast och innerligt slingrade om sin älsklings hals gaf hon sig helt i sin kärleks berusning, utan tanke

på annan eld än den som flammade innanför korsetten. Men den tändande gnista, som fallit utanför fick för hvarje sekund allt mera näring och till sist brände det hvasst i skinnet. Hon ryckte till och armmusklerna slappades ett ögonblick.

— Det sticker på bröstet, flämtade hon med ansträngning fram i det hon lutade sin ljuft rodande panna mot kavaljerens borstiga kind.

— Dansa på bara, svarar denne otåligt, rädd att tappa takten . . . det var väl en knappål, lugnade han.

— Nej men se . . . herre jössus . . . det brinner, skar i nästa sekund en gäll, ångestfull stämma genom salen och detta var signalen till ett oerhördt tumult. Alla de upphettade paren slutade på ett ögonblick med sin dans och trängdes nu i vild oordning omkring den med eld omhvärfda flickan, som i sin ångest hoppade rundt, upphäfvande hjärteskärande skri.

När man äntligen kom sig för att släcka, voro kläderna spolierade i ganska betänklig grad och flickan halfdöd, dock mera af skrämsel än af eldens framfart.

I eftertelefonerad ambulansvagn fördes hon emelertid till Serafimerlasarettet, men kavaljeren, som var orsaken till olyckan, spottade föraktligt och seglade med händerna djupt begrafna i byxfickorna och med en ny cigarrett glimmande mellan tänderna ut genom dörren utan att lyssna på de kvarblifnas skällsord och hot om stryk. Några minuter senare var det tyst och mörkt i X-salen och par om par kärleksfullt tryckta intill hvarandra, drogo fest-

deltagarna ut i natten för att kanske fortsätta afbrutet kärlekssmek bakom fällda rullgardiner i ungarlsrum »med ogenerad ingång».

Berger och Örnco följde fröken Palm och hennes väninna hem till deras gemensamma bostad å Handtverkargatan.

Natten var klar och mild och å himlen brunno stjärnorna i glimmande legioner. Stora Björn lyste med ett sprödt darrande sken och Karlavagnen blinkade som om det varit hans afsikt att ådraga sig jordkrypens uppmärksamhet. Som en svag aning tecknade sig Vintergatans mattljusa solband mot hvalfvets svarta oändlighet. Det var en sådan underbar natt när man tycker sig förnimma yttringarna af ännu fördolda krafter, tycker sig fångslas af okända stämmor, som lefvat sitt korta sländlif för länge, länge sedan, förgätits och dött, men hvars dyningar dock lefva i etern, med kraft att väcka till eftertanke och besinning. Det var en dunkel vinternatt — med aningar och heta drömmar.

Gatorna voro nästan folktomma vid denna sena timme. Från en tvärgränds osäkra skymning hördes ett par upphetsade röster, korsande hvarandra som klingor; en gatnymf seglade med guppande plymer och svajande kappskört fram mot ett sällskap half-elegantier af knoddtyp, som punschdästa och vinglande i ett gathörn utbytte föga spirituella repliker om Sveateaterns senaste attraktion, och i en portgång satt en gubbe och sof.

Man talade till en början ingenting. Det såg ut som om det nyss bevittnade hemska skådespelet uppe i Folkets Hus bundit deras tankar och tungor.

Men när fröken Palm såg den utstyrda hetären komma ströfvande emot dem, ryckte hon till och det förut så lugna och bleka ansiktet öfverdrogs af en varm rodnad.

— Vet ni hvem det där var? pressade hon fram med ansträngning.

— Det är en olycklig kan jag se, svarade Örnclodoft.

— Ja hon är olycklig trots sin yttre elegans . . . jag vet det, ty jag känner henne personligen, vidtog den andra. — Vet ni, hon var en bland de tio som jag talade om förut i kväll . . . hon var en af dem, som yrkade på spritköp och dans när jag ville råda och väcka henne.

— Och nu är hon för alltid förlorad, mumlade Berger tonlöst.

— Vi få aldrig misströsta, herr Berger, replikerade fröken Palm och hennes stämma vibrerade af hennes stora kärleks inneboende kraft . . . hvem vet om hon är fördömd endast hjälpen ej dröjer för länge. Man kan falla många gånger, men ändock till sist finna räddningen undan döden.

Hennes väninna, som föreföll att vara några år yngre — en lång, ståtlig flicka, med ljust, burrigt hår och djupa, vackra ögon — hade hittills inte yttrat ett ord. De tvenne för henne obekanta herrarnas närvaro tycktes utöfva ett visst tvång på henne, men just nu när väninnan talade så varmt och tillitsfullt om de eländas och fallnas räddning, såg hon upp med en skygg, bäfvande blick, och hon hviskade fram mellan torra läppar:

— Ja det är sant, man kan räddas. Berger, som gick henne närmast var tvifvelsutän den enda, som uppfattat hennes ord och en underlig tanke fick med ens insteg hos honom. I smyg granskade han den unga kvinnan bredvid sig, han följde hennes rörelses rytm, smekte med sina blickar detta finskurna men svårmodiga ansikte . . . och ett till hälften förgätet minne steg upp inom honom och band honom inom kort med öfvertygelsens hela klarhet . . . Och han såg allt så öfverväldigande tydligt.

Det var en regndiger dag i november. Allt var så grått — så dystert, så fullt af dödens kylande aning, tunga moln drefvo rastlöst fram öfver hvalfvet och vinden böjde de svarta, aflöfvade träden med sjungande gny. Han satt inne i den trånga, nakna rättssalen i ett länsfängelse i en landsortsstad; satt vid referenternas bord och betraktade skådespelet framför sig. På det fuktiga stengolfvet stod ett långt, rektangulärt furubord, betäckt af papper och böcker, efter dess långsidor sutto rättens bisittare och vid kortändan domaren själf, en gammal man med långt, hvitt patriarkskägg. Och till vänster om honom med ansiktet vänt åt referenternas hörn stod en ung, lång och smärt kvinna. Hon syntes honom så blek som ett lik, framdraget ur grafvens höljande sköte och den hvita, fladdrande fångdräkten bidrog äfven att förhöja det dystra, beklämmande intrycket — intrycket af en död, väckt ur sin slummer för att stånda till svars inför den grymmaste och orättfärdigaste af alla gudinnor — Justitia. Domaren talade med låg beslöjad stämma, talade med den tränade ämbetsmannens vanliga nonchalans,

gjorde frågor och gaf hugg i brokig blandning tills fången sjönk tillsamman i hejdlös, kvidande smärta. Han såg i detta ögonblick hur den finlemmade kroppen skakade, hur hon med de likhvita händerna sökte stöd mot bordets kant, men han mindes äfven hur domaren med en brutal åtbörd sköt henne tillbaka. Och han mindes så öfvervåldigande klart hur det förvånade honom att se den konservativa »Stifttidningens» gamla, cyniska representant peta en stor, glittrande tår ur ena ögonvrån.

Det var en mycket ledsam historia — ett barnamord. Och den anklagade och skyldiga var en 18-årig kvinna, förförd af sin husbondes son, beljugen och bortkörd när hennes svåra stund skulle komma. I en lada ute i villande skogen hade hon födt sitt barn och utan tanke och besinning, i vanvettig ångest bar hon hand på det lif, som hon så länge burit under sitt hjärta, — barnet med en nidings arf i sitt blod. Inför rätten kunde hon ej klargöra hvarför hon handlat så, men ideligen upprepade hon under strömmande tårar »att hon varit tvungen — att hon ej kunnat annat».

Domen ljöd på 2 års straffarbete.

Berger granskade ännu under några sekunder sin sidokamrats ansikte, men så stod det med öfvervåldigande kraft klart för honom att denna, som nu gick vid hans sida var densamma, som han skådat i rättssalens skymning en dyster, sörjande novemberdag.

Och han kände blodet brinna som eld inom sig, hörde universums tysta jubel i den stora, stjärnstrålande natten . . . han kände lyckan inför gudomens

ansikte, som lyste emot honom, profeterande om dagen med den stora upprättelsen för dessa tusende fallna — dagen som han drömt om i sina största, heligaste ögonblick.

På Handtverkargatan skildes man åt och de båda männen anträdde hemfärden mot Norr. Båda tego de, ty nattens storhet och tystnad band deras unga sinnen.

När de gingo öfver Kungsholmsbron frågade emellertid Örnco plötsligt, som om han gripits af en oemotståndlig makt att få förtro sig åt sin vän:

— Tycker du att jag bar mig dumt åt i kväll?

Berger dröjde med svaret några ögonblick, men så sade han lifligt:

— Nej Erland . . . du handlade som en man . . . om man inte anser dig vara så farlig att man krossar dig, så kommer du att gå långt.

Den andra ryckte plötsligt till.

— Tror du att jag skall kunna göra något . . . tror du att jag skall kunna rädda och väcka . . . tror du att min kraft räcker . . .! Han jublade fram orden med darrande läppar, fylld af hela den hänryckningens entusiasm, hvaraf hans lågande själ var mäktig.

Berger ville svara, svara ja, men han kunde ej. Han kände lifvet bättre än denne unge entusiast, som helt och hållet lät sig ledas af sitt starka, känsliga hjärta, som kärlekens trovisshet så gripit att hans klara, kloka förstånd stundom fick sitta emellan. Han visste att entusiasm i och för sig, trovisshet utan själens och den personliga viljans bergfasta styrka stundom ej ledde till målet. Entusiasm

kan föra till sol och seger men lika ofta till död och underkastelse.

Och därför ville han ej svara nu, utan ledde istället samtalet in i andra fåror. Och helt naturligt kom det att röra sig om kvinnor och kvinnorörelse.

— Hvad är din mening om kvinnans — enkannerligen öfverklasskvinnans emancipationssträfvande — jag menar hennes äflan att vinna politisk jämställdhet med mannen, frågade Örnclö då hans entusiasmerande utbrott hade lagt sig och han talade mera lugnt.

— Att detta som allt annat är en modenyck, svarade Berger kort.

— Du får ursäkta att jag har en afvikande mening, tog Örnclö vid efter ett ögonblicks fundering... jag tror att detta sträfvande hos henne har utvecklats till ett lifsintresse, något som hon aldrig kommer att släppa.

— Ja alldeles riktigt... i närvarande stund så tror jag nog t. o. m. att den svenska kvinnoaks-kvinnan lika väl som hennes engelska syster gärna skulle se sig inburad för sin sträfvans skull... men tror du, Erland, att tio procent komma att begagna sig af sina rättigheter när de en gång ha fått dem.

— Tror du inte det?

— Nej... och godt är det, ty om dessa i regel illa uppfostrade och ringa eller intet ansvar kännande kvinnor skulle börja styra och ställa, då komme det att gå illa. Tro mig: allä dessa s. k. öfverklasskvinnor med få undantag endast äro och förbli reaktionärer till sin läggning... när därtill kommer att de i regel själfva ej kunna bilda sig ett omdöme, blefve de genast ett redskap i sina

mäns och fästmäns händer... jag känner kvinnan en smula och den gyllene gloria, som jag såg stråla kring henne en gång, kan jag omöjligen längre varna... kvinnan som politisk person skulle gå reaktionens ärenden, bli en skamfläck för vårt kulturella sträfvande, och därför önskar jag att hennes inflytande måtte bli så ringa som möjligt.

— Sådana ord trodde jag dig icke om.

— Nej det kan jag godt förstå, men ser du lifvet ger den erfarenhet, som man saknar i barn- domen. Jag skall säga dig att när det blir modernt för öfverklassdamerna att t. ex. gå tillsammans på klubbmöten för att spela kort eller bräde, hvilket väl inte kommer att töfva, då struntar de i rösträtten. Kvinnor äro kvinnor, du — och de där sufragetterna, som stå och orera på politiska möten, gjorde mycket klokare om de ginge hem och finge lära sig koka gröt.

— Du är en hädare, Berger.

— Ja det blir man när man fått se så mycken lögn och falskt patos som jag sett.

— Men dessa öfverklassdamer, som du så häcklar, de ha dock gjort mycket godt... tänk på all den välgörenhet, som de utöfvat... inföll Örnclö tämligen omotiveradt.

— Och det tror du att de göra för sakens egen skull — för att sprida sol i sorgens människohjärtan, lindra hungern i de nakna kyffena?

Han talade med skarp, hetsig röst.

— Ja naturligtvis...

— Nej, du, så är icke förhållandet... lika så visst som att dessa ansvarslösa proletärkvinnor, hvars

nöjen vi bevittnat nyss, använde en ideell skylt för att få släppa barrabam lös... älska och njuta utan tanke på morgondagen, lika visst anordna dessa koketta, utstyrda öfverklasskvinnor sina välgörenhetstillställningar enbart i syfte att få exponera sig, att få visa sina nya hypereleganta toaletter, att få bli beundrade och begapade af öfverklass och plebs och för att kunna komma i tillfälle att uppväcka afund hos sämre lottade.

— Du förstör ju *allt* för mig allt, allt... du rifver ju i sönder min vackra tankeväf...

— Mycket möjligt, men man måste blotta humbugen du — om man skall kunna finna den sanning, som man söker... du straffade och det med rätta nyss uppe i Folkets Hus, men du skall icke glömma att tala ur skägget när det gäller Strandvägens hopsnörda modedockor heller.

Örnolo suckade djupt och påskyndade sina steg liksom om onda makter förföljt honom. Men icke ett ord hade han att ge till svar på vännens hetsiga utfall.

De skildes med ett handslag uppe å Odengatan och grubblande, fyllda af tankar öfver kvällens upplevelser gingo de i den tysta, skumma höstnatten hvar och en till sitt.

V.

Just som klockan slog 1 i Klara några dagar senare styrde en ung, blek man med den mjuka filthatten neddragen öfver pannan med hastiga steg kosan genom Tidningskvarterets slippriga gator upp mot Drottninggatan. Ansiktet bar djupa och omisskänneliga spår efter en sömlös och genomkämpad natt och han tycktes gå som i en dröm, mekaniskt, af instinkt drifven mot ett visst mål.

Det var Erland Örnclö, f. d. medarbetare i »Det röda skenet». Den enda tanke som i närvarande stund bränt sig fast i hans hjärna var den att han nu var utkastad på gatan, afskedad från sin befattning och för öfrigt i afsaknad af existensmedel. Annars var allt dödt och tomt inom honom; det ungdomliga trotsset hade fått vika för en dyster förnimmelse af egen obetydlighet, de flammande tankarna hvilade stumma och dådlösa på botten af hans själ och hvarje gång han påminde sig redaktörens hånande ord vid afskedet: ni är en enfaldig fanatiker, det är allt! knöto sig händerna krampaktigt, men intet kände han dock af den flammande vreden, som förut vid liknande till-

fällen kommit honom att tänka på hämnd och vedergällning. Nu först kände han hur svag han i själfva verket var och han bäfvade inom sig vid denna upptäckt. Ty nu visste han, att aldrig skulle han bli den stridsman, han en gång hade hoppats och drömt om.

På Gustaf Adolfs torg stod Berger och väntade honom, och de båda gingo fåordiga och nerböjda utmed Strömmen, där vattnet jäste och kokade i djupet.

— Hur kändes det att få slaget midt i ansiktet, säger Berger så om en stund, ty han insåg att ett förtigande af det skedda endast var ett hyckleri, då ju bådas tankar endast sysslade med detta.

— Har du någonsin vaknat upp ur en ljuft slummer, där du vandrat i solljus bland vårgröna träd och så plötsligt känt nattens kväfvande kyla och ångest gripa dig . . . då vet du hur jag kände det . . . och så hånet, hånet det värsta af allt . . . Han tystnade plötsligt och förde handen till ögonen.

De gingo in under Skeppsholmens trädkronor, där höstsolens ljus glimmade svagt mellan svarta grenar och där ljus och skuggor täckte marken i ett brokigt virrvarr. De slogo sig ner i en soffa, som fått stå kvar sedan sommaren under det samtalet rörde sig om, hvad som i närvarande stund var att göra. Örnclo talade om sina drömmar och planer, och hur han tänkt sig framtiden, när han först gaf sig ut på egen hand. Han berättade med eld i stämman om allt hvad han offrat, allt hvad han umburit endast för att få följa sitt hjertas

maning... och nu är jag bruten och krossad, känner mig lik en skeppsbruten, som drifver omkring på det okända hafvet, finner allt så tomt och intresselöst, slutade han.

Berger, som pröfvat livets vedervärdigheter och för hvilken ännu hvarje ny dag endast var en fortsatt kamp icke allenast för en bit bröd utan äfven emot den känsla af svaghet, af underkastelse, som motgången alstrar, gjorde allt för att trösta honom, men utan resultat. Det var som om detta första brutala sammanträffande med det fördolda hyckleriet helt och hållet beröfvat honom förmågan att tänka redigt, mycket mindre att anpassa sina handlingar efter en klarsynt tankegång. Den omedvetna handlingskraft, som hos starka själar just visar sig vid tillfällen af yttersta nöd, fanns ej hos honom och ingen makt i världen skulle nu ha kunnat förmå honom att fatta ett raskt beslut för att rädda sig.

— Jag kan dock väl aldrig tro, att det är därför att du är arbetslös och utskrattad som du helt förlorat hoppet, kom sig Berger för att yttra till sist. Den andre sitter tyst och tuggar på ett grässtrå, som han plockat under bänken mellan hopade gula löf. Berger upprepade därför sin fråga, och nu kom äntligen svaret:

— Hur kan du tro något dylikt... att svälta är för mig ingenting nytt; nej, min sorg har en djupare innebörd, ty allt, allt ramlade i samma ögonblick som jag såg falskheten blottad... jag visste, att dessa män, som tala om kärlek och rättvisa inför andäktigt lyssnande skaror, aldrig känt

den eld, som brann inom mig . . . jag förstod att de aldrig menat något, ingenting ville annat än att krafla sig upp till makt på massans axlar . . . att det endast var egoistiska popularitetsjägare . . . och allt föll tillsammans som ett ramlande korthus.

— Du dömer för hårdt, Örnclö . . . du är upprörd nu . . . ännu kan jag ej tro dig, ty aldrig kan en sådan väldig rörelses märkesmän så skamlöst svika sin plikt . . . svarar Berger skarpt som om den andres påstående gällt honom själf, — att oarter finns kan ej undvikas . . . ingen är felfri och man måste tolerera mycket, som strider mot ens rättfärdighetsbegrepp, men här gäller att vara vidsynt, se rörelsen i dess helhet, se hvad som kan göras för att bereda största möjliga lycka åt människorna, spana efter utvägarna till ljus och kunskap och ej småaktigt klandra, när ej allt faller en i smaken.

— Kanske du har rätt, svarar den andre doft — kanske jag var oduglig, endast utsatt för ett själfbedrägeri, som det var en utomståendes plikt att taga mig ur. I hans öron ljödo ännu redaktör Lorentssons afskedsord: »ni är en enfaldig fanatiker», och han var under intrycket af den djupa modlösheten och de ogrundade själfanklagelserna beredd att ge honom rätt. Han satt hopsjunket grubblande en lång stund och i mungiporna ryckte det som vid dolda marter, men så for en lätt ljusning öfver hans panna, han reste sig upp och talade klart utan ansträngning.

— Men jag vet, att jag velat något; jag har flammats vid tanke på synd och skam, och det är ej min skuld att jag är försmädd och hånad . . .

ty, han fattade tag i den andres arm och lutade sitt hufvud tätt intill hans, — medgif, Berger, att ett sådant slag är för tungt för den som så blindt trott på allt... hade blott tvifvel någon gång vuxit upp inom mig, skulle jag ha burit min panna högt äfven nu... jag har lidit mycket — jag har försakat — jag har brutit med dem, som med blodets band äro fästa vid mig — jag har hungrat för att dela min tarfliga inkomst med husvilla och uslingar, som ställt sig bedjande i min väg... allt — allt har jag kunnat, ty jag trodde på min mission, på segern, men nu när jag slutligen fått ögonen öppna är ryggraden bruten och mörkret höljer mig. Han höll upp ett ögonblick, men fortsatte omedelbart, ty en inre kraft dref honom att blotta sina känslor för den ende, som han nu kunde kalla sin vän.

— Jag har ej sagt dig anledningen, hvarför jag bröt med de mina; du är icke nyfiken, jag vet det... du har aldrig frågat mig om anledningen hvarför jag slutade mina studier och tog plats i den tidning, hvarifrån jag nu sparkats bort — men vill du lyssna till mig är jag dig tacksam, ty endast detta att få tala om sina drömmar och tvifvel lindrar smärtan. Den andra nickade gillande och Örnclo fortsatte:

— Du vet måhända inte, hur det känns att från första dag man kan minnas känna sig bunden inom konventionella former — att vara omgifven af uppenbart skrymteri. Men jag vet det. Tänk dig, hur ett barn med min själsläggning skall känna sig i en krets, där allt är en väfnad af lögn och

förställning, där tankarna kretsas tröga omkring möjligheten att finna upp raffinerande nöjen, där talet rör sig om hästar och hundar, officersbefordringar, äktenskapsskandaler och toaletter, där människorna äro bundna af tvångsföreställningar, hvilka hämta sin näring ur en smutsig fantasi grumligen källor och ur fastslagna dogmer, tänk dig hur ens dag skall förflyta när man till sist med eller mot sin vilja får syn på hela denna väfnad af grinande uselhet, som omger en och hvilken har för afsikt att slutligen vira sig kring ens själ och tanke för att döda ens personliga egenart. Man lider du... lider ohyggliga marter, men man måste lida ensam, i tysthet, ty ingen vill förstå eller fatta en.

Så var det med mig. När jag stundom sökte tala med mina jämnåriga, med informatorn eller med min mor om allt, som jag kände och drömde om, om mina tvifvel och mitt hopp, skrattade man endast åt mig — säg, hvarför skall man alltid skratta, när det gäller lifsfrågor! nej, ingen kunde jag förtro mig åt, endast en gammal skögvaktare, som ensam bodde i en liten stuga ett stycke från gården tog mig stilla i hand och såg ömt på mig, när jag framförde mina förslag om en ny, bättre samfundsordning. Och hans långa patriarkskägg guppade häftigt upp och ner öfver det breda bröstet, när han långsamt talade om hvad han själf trott på i sin ungdom. Det var inga himmelsstormande tankar som hvälfte sig i hans hjärna, men han hade dock ej fullständigt saknat impulser till egenartad själsdaning och detta i och för sig var nog för att göra honom till min förtrogne och faderlige vän.

Särskildt när våren stod full i sin unga knoppning och björkarna lyste ljusa mot furornas dystra svärmöd; i halfskymningen, när solreflexerna öfver Vadberget dogo bort som en älfdans i morgonsol, då smög jag mig fram till den skugghöljda stugan i skogsbrynet och satte mig stilla, bidande på tröskeln tills de tunga stegen på den steniga stigen varslade om att min vän var i annalkande. Då sprang jag upp, ty det unga blodet flöt som eld i mina ådror och jag famnade den böjda gestalten häftigt i mina armar. Dessa oförgätliga vårkvällar, när lifvet sjuder och jäser och himlen står stor och blå öfver ens hufvud! Inne i skymningen tassa nattens lössläppta makter och gökens kuckande locktoner dö bort i fjärran, suset af den skummande floden nere i daldjupet stiger upp som en aflägsen andemusik och ute i markerna dofta klöfver och kumminblom. Tysta som vålnader stå skogens jättar bidande morgonens sol, men inne bland klyftorna ropar ufven med sin skärande, hesa stämma.

Det var sådana nätter som jag, med hufvudet lutadt mot den gamles arm, delgaf honom allt som rymdes inom mig — min fruktan för lifvet och min varma, glödande öfvertygelse.

Han talade ej mycket vid dessa tillfällen, ty han såg att det var mig en lisa att få tala, men när jag slutat och utmattad stod i begrepp att gå hem för att osedd som jag kommit smyga mig upp till mitt rum i ena flygeln, då brukade han lägga sin hand smeksamt på min axel och åter och åter upprepa: stackars lill-baron . . . stackars lill-baron. Då var jag ännu för ung för att kunna

fatta innebörden af dessa hans ord, det föreföll mig tvärtom stundom så egendomligt att denne gamle, uttjante man, fattig och arbetsbruten, ensam i världen utan släkt och familj, skulle beklaga mig, den unge, som såg lifvet framför mig bada i glittrande solljus. Men nu, först nu i denna stund sedan svallvågorna efter den utkämpade stormen lagt sig, nu kan jag fatta den gamles profetiska ord. Han kände min släkt och dess utmärkande lynnesdrag, ty från far till son hade hans förfäder tjänat på Råhulta gård. Inom släkten Örnö hade hittills ej funnits drömmare; kärftva, hetsiga män hade det varit, män, som i forna tider stått riksbaneret närmast när det gällt blodiga duster, män, till hvars ord furstar lyssnat vid rådslag. Stränghet och rättvisa hade sedan urminnes tider varit släktens utmärkande kynnesdrag och som patriarker hade de suttit och bestämt öfver sina talrika underhafvandes öden. Allt hade skett genom dem, ingenting kunde undgå deras falkblickar. Ville en dräng gifta sig, måste han be godsherren om lof, och hans ja-ord var ett lika nödvändigt villkor för äktenskapets ingående som den kvinnliga partens eller föräldrarnas samtycke, ville en åbo utvidga sin åkerareal, måste han med mössan i hand först utverka sig »baronens» samtycke. Strängt hade regementet förts under flydda tider och halft som glömda sägner sväfvat ännu berättelserna om herrarnas sätt att straffa på folkets läppar. Men ingen af dessa berättelser, som af det nutida släktet återgifves framför vinterkvällens flammande brasor, vet dock att förtälja något om

orättfärdighet eller svek; ingen dömdes ohörd... långvarig och utredande var rättegången stundom, men när domen äntligen föll, var rättsmedvetandet tillfredsställt, och enhvar kände på sig, att visare hade aldrig ett domslut formulerats.

Aldrig hade det goda förhållandet störts mellan herrskapet i herrgårdens ljusa gemak och de underlydande i de små hyddorna, som lågo spridda efter vägen eller i skogens gläntor... den som kom till Råhulta kände aldrig längtan därifrån och när familjen, som stundom skedde, blef för stor, fick oftast lotten afgöra hvem som var nödsakad att draga ut i den stora, okända världen. Sådant var förhållandet fortfarande så långt jag minnes tillbaka... allt gick i de gamla, uppbrukade hjulspåren och ingen enda kom på den tanken att det kunde vara annorlunda. Jag sade »ingen enda», detta är dock oegentligt, ty från denna regel bildade jag ett undantag. Det fanns något inom mig, något som jag hade förnimmelse af redan som liten gosse, då jag dock ingenting förstod af världen, och detta något höll mig alltid i en viss fruktan, liknande den man erfar inför känslan af något oförklarligt, som man hatar utan att förstå hvarför. —

Har du någonsin, han såg ett ögonblick forskande på kamraten som för att utröna huruvida denne följde med eller icke, — har du någonsin en mörk natt ensam gått genom en tyst skog, där träden stå skyhöga, skymmande himlen; har du hört de förföljande stegen, som slamra och dåna mot rötter och stenar, dessa ljud, som din upp-

hetsade fantasi själf framkallat eller har du plötsligt med en rysning förnummit det ekande uggleropet inne i dunklet eller skrattet från skator, då kan du göra dig en föreställning om huru denna egendomliga förnimmelse griper en . . . man hatar dessa nattens störande läten, ty något söker inbilla en att det varslar om olycka — om svarta, skrämmande försåt. Det var skratt af skator, det var nattens ugglerop, som jag förnam redan när jag som oerfaren, liten gosse rullade mig i det sommargröna gräset eller matade svanorna i parkens speglande dammar. Trots våra underhafvandes sorglösa yttre, tyckte jag mig nämligen märka, att innerst i deras ögon lyste något vemodsfullt — något hopplöst, tungt. Och allt efter som åren runno och min tankeförmåga växte, mina begrepp klarnade, såg jag vemodet allt skarpare träda fram. Jag frågade stundom min vän skogvaktaren, men han skakade endast på hufvudet; han ville eller kanske kunde ej ge mig besked.

En dag, jag tror att jag var omkring 14 år, gick jag in till far min på hans rum.

Han låg makligt utsträckt på den sidenklädda chäslongen och läste en nyanländ hufvudstadstidning. Jag stannade rådvill vid dörren, ty aldrig hade jag kunnat anse min far för min förtrogne, aldrig hade jag hittills vågat anförtro honom mina tankar och tvifvel. Han lade tidningen ifrån sig, tog monockeln ur ögonvrån och började häftigt gnida glaset med sin silkesnäsdud. Till sist tände han en cigarr och bad mig stiga fram. Med sänkta blickar och kutande rygg, samma hållning som jag

otaliga gånger iakttagit hos statdrängar eller skogsarbetare, när de varit inkallade till förhör öfver någon begången förbrytelse mot tjänstereglementet, skred jag fram emot bordet bredvid chäslongen.

— Hvad är det med dig, min gosse, säger far vänligt och jag kände hur blodet steg mig i ansiktet, ty jag hade i stället väntat mig ett hårdt tilltal. Sätt dig ned och tala om hvad som trycker dig, sade han så i samma varma ton, när jag ej kom mig för att svara något. Han tog min hand och såg mig in i ögonen. Nu först fick jag mod att tala, och jag minnes hur blodet kokade i min kropp, när jag redogjorde för hvad som sedan årtal tillbaka bundit mina tankar. Och det underligaste var att jag ägde kraft nog att förebrå honom hans eget lefnadssätt, hvilket lite hvar kände. Tänk dig mig, 14-åringen, sitta bredvid min far, denne man, som förstummade alla tungor, där han skred fram, denne stränge, dystre man, som aldrig log annat än när han var berusad eller fröjdades vid tanken på något nytt, planlagdt kärleksäventyr, tänk dig mig tala klandrande, förebrående ord till honom — och han satt där lugn och hörde mig utan att afbryta.

När jag slutat tala, fruktade jag stormen, som skulle bryta ut öfver mitt hufvud, jag steg upp och ställde mig midt på golfvet — afvaktande, lugn. Men min far teg och stirrade stelt i golfvet. Så såg han ändtligen upp och fångade min blick.

— Stackars Erland, som fått ett sådant blodsarf, mumlade han långsamt samt vinkade med handen att jag borde aflägsna mig. Detta var

första och sista gången jag blottade mitt innersta för min far, men hvad han afsåg med dessa sina dunkla ord är det mig ännu omöjligt att utfundera.

Åren svunno emellertid och vid 18 år var jag student. Nu blef det på allvar fråga om hvad jag skulle bli, och enligt min fars påstående kunde naturligtvis ingenting annat än militärbanan ifrågakomma. Min mor höll sig passiv nu som alltid förut och jag började förstå att för henne var allting likgiltigt härvidlag endast jag kom hemifrån, ut i världen. Något intresse eller någon kärleksfull omtanke hade hon aldrig visat för mig, oakadt jag älskat henne så helt och innerligt. Jag talade skarpa ord till min far den dag eller rättare kväll, när han delgaf mig sina önsknings rörande min lefnadsbana. Allt det djupa förakt, all den afsky jag under årtal närt mot militärer och militärväsen fick utlopp i mina hetsiga ord och upprörd vandrade jag fram och tillbaka i hans rum under det brasan i den öppna spiseln kastade sitt trolska reflexsken öfver väggarna med dess rader af svarta, dystra familjeporätt.

— Vet du hvem som befaller i *detta* hus, frågar min far, när jag uttröttad till sist sjunkit ner i en länstol längst borta i den mörkaste vrån.

— Jag vet det — men icke ens en far, som genom nedärfda traditioners makt, anser sig som suverän, har rätt att störta sin son i afgrunden, krossa hans öfvertygelse . . .

— Jo det har han . . . och jag har redan ordnat saken med min vän, öfverste Balkhausen, i morgon

följer du med mig till residensstaden för att mönstra
— och därmed basta.

— Är detta ditt sista ord?

— Ja och detta är oåterkalleligt! Han såg
hemsk ut, där han satt hopkrupen på en stol,
belyst af det osäkra skenet från den i det närmaste
nerbrunna brasan.

Vi skildes... men dagen därpå funno mig
trädgårdsmästaren och en af hans drängar liggande
framstupa öfver ett nysådt trädgårdsland, nedblodad
och utan medvetande.

Hvad som dref mig att söka döden behöfver
jag ej förklara för dig... den som ingenting fattat
af lifvets tragik skall kanske stå undrande och
spörjande inför ett sådant handlingssätt... men du
som känner lidandet kan tvifvelsutana fatta mig.
Du skall tro att det var en ohygglig natt, innan
jag kunde förmå mig till detta... allt var så stilla
och dött den natten, nejden låg drömmande i sin
spirande, ljusa grönska, ty det var vår och bakom
Storkullens kala hjässa stack fullmånen nyfiken
fram sitt runda ansikte. Långe tvekade jag...
att dö så ung tycktes mig hårdt, och jag var be-
redd att kasta ifrån mig revolvern, gå bort till
skogvaktarstugan i skogsbrynet, klaga min nöd för
min gamle vän, men så skämdes jag för min
svaghet; — blir du yrkesmilitär, hviskade en stämman
inom mig, uppfyller du din fars önskan i detta
fall, blir du en fridlös man, aldrig skall lyckan gro
inom dig, du skall slitas emellan ytterligheter, du
skall vändas under ditt anklagande samvetes tyngd
och allt det goda, som rymdes inom dig, när lifvet

låg lockande ungt, skall kvävas och dö bort som en planta som ej nås af himmelens sol. Och under inflytande af detta tal höjde jag vapnet.

Sommaren stod för länge sedan i sin mest bedårande prakt, när jag äntligen åter var så pass återställd att jag kunde komma ut; med min militära bana var det för alltid förbi; den ena kulan hade fastnat strax under ögat och kunde omöjligen aflägsnas, hvadan jag förklarades oduglig till krigstjänst.

Min far sände mig nu omedelbart till Uppsala för att jag under en hans vän, professor Hyltings, ledning skulle studera sociologi och nationalekonomi — och där skedde vändpunkten i mitt lif. Alla mina drömmar och sträfvanden såg jag nu i ett klarare ljus — nu fick jag till sist klart för mig hvad jag ville; allt osäkert trefvande, som uppfyllt mig hittills, var nu borta som i ett slag, vägen låg rak och ljus framför mig och för ett ögonblick blossade den ärfda lidelsen upp . . . jag måste ställa mig i breschen, slå ner det gamla, murkna, predika för fångarna i dödsriket och ropa mitt: anathema öfver lifvets tusende orättvisor. Jag kunde ej sitta overksam längre — hvad vore lärda afhandlingar och torra siffror emot lifvet själft, lifvet, som brann och sjöd därute i världen, arbetet, som kallade mig och de dolda suckarna från grändernas barn. Jag kände min glödande entusiasm, men äfven min begränsning — och därför vågade jag ej stå ensam i kampen. Jag var vek af naturen, kände oro och ångest stundom utan att rätt veta hvarför, och efter att ha rådfrågat en del af mina vänner, på hvars

omdöme jag ansåg mig böra lita, tog jag den plats, som erbjöds mig här i hufvudstaden.

Ja, jag trodde på min saks slutliga seger, på den mission jag var satt att utföra och därför började jag mig för dessa tusende orättfärdigheter, som sedan begicks emot mig. Jag klagade aldrig, fullgjorde mitt arbete, men tvekade aldrig att säga min mening äfven när den stred mot mina förmäns. Så ramlade den ena illusionen efter den andra . . . det är rent af fruktansvärdt att veta att hela den byggnad, som det kostat årtal af tankestrider och själfförnekelse att grunda och föra upp, kunde ramla på dessa få månader, som jag såg hela den officiella rörelsen inifrån, skådespelet från en undanskynd vrå mellan kulisserna. Nu är det slut på det oinskränkta förtroendet till dessa, som jag trodde på i min oerfarenhet . . . nu står jag ensam igen, mycket mera ensam än någonsin, ty de mina nämna ej längre mitt namn, och skymfligt är jag sparkad ut som en pestsmittad ur deras krets, där jag för kort tid sedan sökte vänner och kamrater i kampen mot våld och orättfärdighet. —

Han tystnade och drog en lång suck, ty han var fullständigt uttröttad af det långa talet. Berger, som under hela tiden suttit tyst och nerböjd utom vid ett par tillfällen, då han oroligt sett sig omkring som om mörka hågkomster fyllt honom, såg nu upp och börjar tala.

— Det var din lifshistoria i korta drag, säger han med tunn, osäker röst, — och af hvad du berättat mig kan jag förstå, att bakom ditt lif ligger något hemlighetsfullt, som kanske endast ett fåtal känner.

De beklagande ord, som din gamle vän skogvaktaren fälde, när du talade om det som kvalde dig, hade tvifvelsutän endast sitt upphof i kunskapen om denna ditt lifs hemlighet. Det anstår ej mig att forska i dessa ting, men framtiden får utvisa, om ej mina slutsatser äro riktiga. Tack emellertid för ditt förtroende; på mig kan du alltid räkna, när sorgen binder dig... fattig är jag som väl knappast någon annan, men vill du dela mitt bröd, nota bene när jag har något, så är du välkommen till mig.

De stego upp, ty solen hade gått i moln och senhöstens luft kändes isande kall.

Några timmar senare när kvällen brutit in och lyktorna brunno sömniga i det kyliga diset, som gulgrått och stinkande svepte hufvudstadens husrader i sitt hölje, sutto de två vännerna inne på ett rökigt kafé nere i Klara, öfverläggande om hvad som under nuvarande omständigheter var att göra. Bägge kände de sig nedslagna, ty magar och plånböcker voro tomma, ingenting hade de förtärt under dagens lopp, och de tunna ostsmörgåsar, som de nyss rekvirerat och förtärt n. b. emot förskotts-betalning ägde icke förmåga att i afsevärd mån tysta de skriande magarna. De hade krupit tillsammans längst inne i bortersta vrån, ty de ville så mycket som möjligt dölja sig för stället öldrickande stamkunder: kol- och tegelbärare, åkardrängar och gatuförsäljare, bland hvilka senare en skäggig man med klumpigt träben och en bunt olikfärgade kängsnören liggande framför sig på bordet, tydligen var sällskapets medelpunkt. Betydligt drucken som

han var, nekades han till sist vidare förtäring och detta gaf hans kamrater anledning att på det högljuddaste opponera sig emot »sådana förbannade ordningar». Inom hans egna ämbetsbröders krets gick isynnerhet förbittringens vågor högt, hvilket hade till följd att de urdruckna ölbuteljernas antal ökades med förvånande hastighet. »Frun», som satt innanför disken, dirigerande det hela, vågade emellertid ingen personligen förolämpa, dels på den grund att hon gärna såg mellan fingrarna med bruket att på stället inmundiga medförda spritvaror och dels äfven gärna vid tillfällen af polisrazzior hade ett präktigt gömställe till sina kunders förfogande under en trappa, som ledde upp till våningen ofvanför. Men man var uppretad som sagdt och något lämpligt objekt att uttömma sin galla öfver måste man ha. Så fick träbensmannen plötsligt syn på de tvänne intet ondt anande männen i hörnet och det blänkte till i hans ögon.

— Där sitter ett par öfverklassare, säger han i lågmäld ton till bordsgrannarna, dem ska vi min lif och knif stuka. Mannen var tydligen från landets sydligaste delar, ty han talade som om han haft en försvarlig bit varm gröt liggande på tungan. De andra nickade god mening och den första salfvän aflossades under skratt och svordomar. Berger och Örnclö funno sig emellertid icke föranlättna att inlåta sig i något ordskifte med de druckna männen utan kröpo ännu längre in i skuggan bakom ett gulmåladt skåp. Detta retade emellertid i ännu högre grad de andra, ty att icke få mothugg när de användt sig af sina mest mustiga och bäst gou-

terade grofheter kunde ej annat än anses som ett tyst underkännande af deras kompetens som ord-fäktare, hvadan ett par af dem, mannen med träbenet och en yngling med flottig vegamössa hängande på nacken, hvars yrke för öfrigt bestod i att »beskydda» ett par prostituerade, långsamt stegade fram till deras bord och framställde en om inte precis höflig så dock tillräckligt högljudd interpellation om anledningen hvarför de inte ville svara.

— Vi ha oss veterligt ingenting med er att skaffa, säger Berger lugnt. Detta var den väntade signalen och inom en sekund var bordet omringadt af ställets samtliga kunder om man undantager ett par kuskar, som tydligen liksom de nu anfallna af misshugg kommit in på lokalen. Hela det ingrodda hat, som sedan uråldriga tider närts från generation till generation mot alla, som till utseende och klädedräkt skilde sig ifrån dem och deras gelikar, fick med ens utlopp i skrik, gester, svordomar — och förskräckta, men dock till det yttre lugna och med bibehållen fattning sökte de två att bana sig väg ut. Detta var emellertid lättare sagdt än gjordt. Hotande knyt-näfvar stängde öfverallt vägen, ilska, djuriska blickar stirrade öfverallt emot dem och det var först sedan en tillkallad poliskonstapel röjt väg för dem som de kunde bana sig ut i det fria.

En försvarlig hop af dessa samhällsvådliga individer, som gå under smeknamnet ligister, hade emellertid tillkallade af oväsendet samlat sig i en klunga utanför kaféet. De hvisslade och kastade glåpord, Örnclou fick innan han visste ordet af ett kraftigt slag i hufvudet när han redan kommit en

god bit ner på gatan — och raglande störtade han till marken.

Flera polismän kommo nu tillstädes och sin vana trogen funno ligist-hjältarna för godt att försvinna.

— — —

— Det är ändå förskräckligt att tänka sig i hvilket andligt elände människorna ännu befinna sig, yttrade Berger om en stund när han med sin arm under kamratens sakta följde honom till hans bostad. Örnclö, som i början föreföll oredig på grund af det kraftiga slaget öfver hjässan, repade sig så småningom och stämman hade återfått något af sin forna klang när han svarade långsamt men med ett drömmande tonfall, som skvallrade om att tankarna voro långt borta:

— Det är ännu något nytt detta . . . ännu kan jag ej klargöra för mig hvarför hatet skall ta öfverhanden, hvarför kärleken är så svår att fatta . . . det är nästan nödvändigt att tro på tillvaron af något personligt ondt, ej allenast en ond princip, ty därtill drifves man när man ser dessa oförklarliga utbrott af råhet och förvildning.

Berger skrattade kort.

— Vill du därmed ha sagdt att du halft om halft tror på en ond andemakt . . . kanske rent af på en personlig djäfvul, sade han.

Örnclö tycktes ej ha insett att kamraten endast lycklat med honom, ty hans röst lät lika lugn när han efter att ha funderat någrat minuter genmälde:

— Hvarför icke . . . i närvarande stund tror jag på det, som jag för skrattat åt . . . kanske detta

nu beror på att min tankeförmåga ännu är rubbad, men det kan också bero på att helt nya känslor få insteg hos mig. Han teg ett ögonblick och såg sig osäkert omkring liksom spanande efter fiender som lurade på honom i husens svarta slagskugga, men så fortsatte han lika säker och behärskad:

— Hemma på Råhulta bodde under mina pojkar en gammal stataränka, som nu är död för närmare ett halftjog år sedan. Hon kallades »Mörk-Karin» och erhöll nu sitt lifsuppehälle ur den för orkeslösa, änkor och andra behöfvande afsedda understöds-kassan, som en af mina förfäder stiftat redan för cirka 100 år sedan. Hon gick och gällde för att vara smått kollrig, hvadan mina anhöriga alltid varnade mig för henne. Jag hade emellertid mitt hufvud för mig och näst skogvaktaren, hvars bekantskap jag då ännu ej gjort, ty det var först när samhällsspörsmålen började spöka i mitt hufvud som jag fann och slöt mig till honom, är denna gamla häxlika gumma det vackraste minne jag har kvar från min i öfrigt tröstlösa barndom. Liksom så många andra af godsets underlydande bodde hon ensam i en liten grå stuga ett godt stycke in i skogen. Vägen dit var lång och besvärlig; endast när högsommar- eller höstsolen stod stor och glittrande öfver de svarta furornas kronor vågade jag smyga mig i väg dit in efter den smala, knaggliga stigen. Men var vägen väl tillryggalagd, väntade mig rik belöning för mina mödor. Ty allt som jag fick se och höra därinne under skogsresarnas halfdunkel, ägde jag ej förmåga att klargöra betydelsen af, men dock var jag fullt och fast öfvertygad om

att det var öfvernaturliga saker som där förhades. Det är mig fullkomligt omöjligt att i detalj skildra hvad jag såg, men så mycket vill jag säga att denna gamla underliga gumma, som hela sitt lif bott i denna lilla stuga, som aldrig fått kunskap om hvad som rörde sig ute i världen, dock var fylld af en kraft af hvad art det kan jag ej säga, men hvars yttringar kom mig att stelna af fruktan på samma gång som jag stundom grät af salig hänryckning. Jag är trött nu och känner mig ej stark nog att tala närmare härom... för öfrigt är jag lika okunnig som du; jag kan ingenting förklara om jag ock ville, men den tiden trodde jag lika fast på öfvernaturliga makters ingripande i det mänskliga lifvet som på den treeniga guden eller trosartiklarna. Det är många år sedan nu som jag trodde mig se andemakternas yttringar inne i Högvallsskogen, efteråt har jag otaliga gånger skrattat åt min barnsliga tro, tron på gråtande huldrebarn och mörka skogsandar, som varnande trädde i ens väg när olycka hotade, näckspel i Högvallsforsen och tassande tomtar under stugornas murkna tiljor. Man skrattar åt allt, förkastar allt, som ens förnuft ej kan fatta; intet finns som ej kan tillbörligt förklaras med fysikens och kemiens tillhjälp påstå vi... men detta är falskt... det känner jag nu; hvarför jag just nu kommit till denna ståndpunkt, kan jag lika litet förklara som så mycket annat, men jag har den och det är mig mer än nog. Du må gärna nämna mig förryckt... min barndomstro har vändt åter dock icke så till vida att jag har någon bestämd klarhet, kan säga att jag tror på det och förkastar

det, men det centrala står kvar: tron på att mycket finnes mellan himmel och jord . . .

— Snälla vän, låt det där gamla, utslitna citatet få hvila i ro, afbryter Berger med en avfärdande handrörelse. Han såg oroligt på sin kamrat, som gick där vid hans arm ej längre blek och utmattad som för en stund sedan utan blossande varm och till utseendet full af tro och öfvertygelse. Hvad han talat föreföll honom till en början som ett dåligt skämt; dessa ryggradslösa fantasier kunde endast ha formats i en defekt hjärna och inom sig kände han en obestämd fruktan för något ondt som skulle hända. Något i kamratens tonfall och framställningssätt ingaf honom emellertid efter hand den bestämda föreställningen att något nytt kommit till synes inom honom — att en under årtal stängd port öppnats genom medverkande omständigheter och att han åter blifvit ett barn, som trodde blindt utan att reflektera. Det var tvifvelsutän den hos de svaga oundvikliga reaktionen som inträdt, denna reaktion, som är en följd af ramlade förhoppningar, ett återgående till något fast begrepp när utopiska sträfvanden visat sig fruktlösa. Att komma med saksål härvidlag visste han vara fullkomligt lönlöst. Af erfarenhet visste han nämligen att lika så gärna kunde han söka göra sin egen vilja till herre öfver naturens företeelser, som styras af eviga lagar, hvars väsen är människan förborgadt som att öfvertyga en blindt troende om falskheten i hans åskådningssätt. Tvifvelsutän fanns under allt detta något af evig gudom som ingen utomstående kunde fatta. Låt vara att tron utmäslad i detaljbegrepp

intet äger gemensamt med den stora sanningen, som sökts af miljoner vakna andar genom otaliga sekler, men därmed var icke sagdt att denna ansats till en högre förklaringsgrund vida skild från ett materialistiskt världsbegrepp, var enbart en produkt af en defekt hjärnas verksamhet. Att på materialistisk väg enbart söka förklaringsgrunden till den mängd af oförklarliga företeelser, som fyllde världshistoriens blad likaväl som det samtida lifvet var knappast möjligt. Men därför fanns ingen som helst anledning att låta sig bindas af dogmer eller förnuftsstridande föreställningar, som icke allenast den exakta vetenskapen utan äfven ens eget inre känslolif förklarar som falska. Det måste finnas något odefinierbart högre bakom det konkreta, som vi fånga med våra sinnen men härvidlag gäller det att sofra med varsam hand — skilja hvetet ifrån agnarna.

Berger afbröts hastigt i sin tankegång af Örn-clo som frågade med lågmäld men fast röst:

— Är du ond på mig . . . du går så tyst och grubblande?

— Nej, käre vän, hvarför?

— Därför att jag talade så underligt nyss; jag trodde att du skulle förakta mig, men jag kan ej annat.

— Hvarför kan du ej annat, framkastade Berger för att om möjligt få kännedom om huruvida hans begrepp klarnat eller ej.

— Fråga mig ej . . . jag är kanske en narr, som ej kan ge dig besked, men inom mig anar jag lyckan, som stiger upp ur denna tro. Du påminner dig tvifvelsutän den där strofen af Göthe —

jag kan nu inte för ögonblicket citera den, men du vet att han talar om att ingen som icke under sorg äter sitt bröd, ingen som icke gråtande suttit i sin bädd under marterfyllda nätter, ingen annan än den kan känna de himmelska makterna. Först när man är slagen, förödmjukad, krossad af dem, som man i förtroende lutat sig till, först när marken gungar under ens fötter och förtviflan vill gripa en, när allt som man byggt upp ramlar med buller och dån, när kaos råder, då känner man den egna tillförsikten förintas, man blir så liten, så liten och känner på samma gång längtan efter hjälp och tröst ej af människor utan af gud. Han teg ett ögonblick men fortsatte omedelbart, som om han ej ville låta någon tid gå förspild utan genast uttala det som fyllde honom: — Tvifvelsutän har du läst Oscar Wildes: *De Profundis*. Där ser du beviset för mina påståenden. Han, denne uppburne, världsberömda författare, som en gång enligt egen utsago angaf tonen i konstens värld han biktat sig här, sedan olyckan krossat honom, sedan pöbeln spottat på honom och hans forna vänner förnekat bekantskapen med honom . . . han talar om lyckan i förnedringen och om den stora, stora ödmjukheten. Till honom hade gudomen kommit med hugsvalelse när han pinades i Infernos lågor; ur eländet djupare än någon annans därför att afståndet från den solbelysta höjden ner i det stinkande djupet var så stort, växte tron på de himmelska makterna och endast genom deras kraft fick han mod att lefva. Den gud jag nu talar om har intet gemensamt med gamla testamentets skengud, hvars ansikte ingen

kunde skåda utan att dö, nej först när man sett ansiktet på kärlekens och tröstens gud äger man förmåga att härda ut, ja fatta storheten i allt, gudomen där förr mörker härskat.

Han tystnade och andades tungt, flåsande som om bröstet ville sprängas. Berger insåg nu hvad som skett med hans vän — denna »omvändelse», som han förut knappast trott vara möjlig hade skett nästan inför hans ögon och det var honom omöjligt att längre förneka faktum.

Och båda vandrade de fram arm i arm genom kvällens stinkande dimma.

VI.

De båda såta vännerna Ulrika Brickman och fru von Osten hade privat öfverläggning i den förras våning vid Norrtullsgatan. Det var nu den tiden på året, då det officiella välgörenhetsraseriet nått sin kulmen och hvarje om sin ära mån person, man som kvinna, måste medhjälpa till ordnandet af basarer, konserter, spektakel, soaréer, den ena tillställningen mera lysande och mera dyrbar än den andra. Sällskapet »De kuttrande dufvorna», hvars medlemmar nästan uteslutande rekryterades ur de »frälstes» skara, hade för några dagar sedan vid generalkonferens beslutat att deras sedvanliga välgörenhetsspektakel skulle äga rum en af juldagarna och för att uppgöra program samt i öfrigt vidtaga preliminära anordningar ha de utsett en kommitté bestående af de ofvannämnda damerna, hvilka dels på grund af sin oförvitliga vandel, men dock ännu mera på grund af sina välklingande namn intogo en bemärkt ställning i sällskapet, pastor Grufman, predikant i Zions tempel upp bland Södra bergen samt den hitintills opröfvade kraften »Det röda skenets» redaktör, Albin Lorentsson. Den

senare, som för några veckor sedan slagit ner som en bomb i sällskapet, väckande undran och missnöje, då han i egenskap af socialist troddes icke allenast vara samhällsvådlig utan till och med ditkommen i afsikt att spionera och eventuellt spränga syskonringen, hade så småningom vunnit de styrandes fulla förtroende, dels på grund af sin förmåga att finna råd för allt och dels därför, att hans inflytande sträckte sig långt både uppåt och neråt. Hans debut på den kristliga välgörenhetens område hade varit lysande. Från Zulumissionens hufvudkontor vid Skeppsbron hade strax vid hans recipiering ingått en förfrågan om ej de älskade bröderna och systrarna i kristo, tillhörande den välkända och uppskattade föreningen: »De kuttrande dufvorna», ville utse någon välkänd och representativ person ur sin krets, som vore villig att ställa sig i spetsen för en insamling till förmån för en nybildad skollofskoloni, där omvända negerbarn tillhörande Konkouloumo missionsstation, kunde hvila ut efter skolans ansträngande arbete. Summan, som erfordrades var ju rätt obetydlig... missionärens äskande gick ut på 5,000 kronor, men som 3,000 redan insamlats bland kristligt sinnade vänner, tillhörande hof- och militärstaten, återstod ju endast 2,000. För att göra geschäftet mera tilltalande utlofvades offentlig redovisning i icke allenast Zulumissionens speciella organ: »Hedningarnas ljus» och »Lofsången» utan äfven i den öfver hela landet spridda dagliga tidningen: »Svenska Fridstrumpeten», redigerad i reaktionär-liberal kristligt fosterländsk anda. Detta tog skruf och i synnerhet sedan den sistnämnda tid-

ningen heligt bedyrat, att den som vid redovisningen befanns ha dokumenterat sitt kristliga intresse genom den största gåfvan, skulle få in sitt porträtt jämte lefnadsbeskrifning i bladet, strömmade penningsummor in från alla håll. Nu var emellertid saken den att föreningen beslutat utse redaktör Lorentsson till insamlingens ledare, detta sedan han i ett långt och formfulländadt anförande om hednamiSSIONENS vikt och betydelse för världskulturen, visat sig besitta icke allenast öfverlägsna kunskaper om det praktiska omvändelse- och upplysningsarbetet i de svartes världsdelen utan äfven ett brinnande nit för dess fortsatta utbredande. När insamlingslistorna fulltecknade kommo tillbaka visade det sig att en änkefriherrinna von Osten bidragit med största summan — 200 kronor och på denna grund hade rätt att bli afkonterfejad och beskrifven i Svenska Fridstrumpeten. Den insanlade summan belöpte sig till 4,725 kronor, men som redaktör Lorentsson inte gärna kunde redovisa en så ojämn summa beslöt han efter en stunds betänkande att fylla ut den till jämt 5,000. Dagen därpå inflöt hans biografi jämte porträtt i ofvan omnämnda tidning och med detta jättesteg framåt var hans framgång i »dufvo-samfundet» gifven. Icke ett enda sammanträde hade han därefter försummat; den runda jovialiska figuren blef i hast en af samfundets käraste tillhörigheter, hvars ord vägde tungt och oftast blef det slutligt bestämmande. Pastor Grufman tillät sig visserligen vid ett par tillfällen under den första tiden att interpellera den nye brodern rörande hans religiösa ståndpunkt, men som svaren blefvo fullt

tillfredsställande, blef äfven denne hans trogna vän och uppmärksamme kamrat; och den man hvars inträde i syskonringen väckte så stor bestörtning ansågs efter detta rent af sänd af gud för att gjuta lif och ny anda i verksamheten.

Nu sutto som sagdt de tvenne systrarna Brickman och von Osten endräkteligen tillsamman i lilla gemakets mjuka soffa väntande kommitténs maskulina medlemmar.

I matsalen, hvars gedigna inredning med glänsande stop och kannor uppradade på hyllor efter väggarna, kunde skönjas genom den vidöppna dubbel-dörren var dukadt ett inbjudande kaffebord med en myckenhet af tårter, krokaner och andra läckerheter. Fru von Osten satt och bläddrade förströdt i det obligatoriska familjealbumet med dess gulnade porträtt af fastrar och mostrar i styfva krinoliner och schäferhattar med vidlyftig hakrosett, men plötsligt kom ett mera intresserad uttryck i hennes ansikte; hon böjde sig ner och kisade med sina små grisögon genom pincenezens mörka glas. Ett porträtt föreställande en c:a 30-års man klädd i doktorsfrack och med lagerkrans tryckt öfver hjässan, tilldrog sig hennes uppmärksamhet. Hon granskade ansiktet med kärnarmin, fann något suggestivt tilltalande i de rena, ädla ansiktslinjerna, den välformade munnen och den höga tänkarpinnan. Hon tyckte sig ha sett dessa drag förut, men när, om i verklighet eller dröm var henne omöjligt att säga.

— Söta Ulrika, hvad är detta för en distingerad herre, säger hon småleende vänd till värdinnan,

som sitter vid sekretären och kalkylerar på baksidan af ett tryckt program.

— Hvem? den andra lägger pennan ifrån sig och ser intresserad upp, men det skimmer af mått belåtenhet, som ditintills hvilat öfver hennes ansikte, efterträdes liksom solljuset af det drifvande molnets skugga en vårdag af ett mörkt missnöje, när hon såg hvem som var åsyftad.

— Ack, älskade Louise . . . plåga mig icke . . . helst skulle jag se att jag sluppe ifrån att tala om denne man.

Nu först vardt den andra riktigt intresserad. Här fanns tvifvelsutan något att taga vara på . . . en finfin ackquisition, som hittills undgått hennes uppmärksamhet.

— Det är väl en mycket hög man kan jag tro, som har så mycket vackra broderier på frackkragen . . . och så krona på hufvudet . . . ?

— Åhja, svarar den andre entonigt under det hon lade sitt ansikte i djupa, svårmodiga veck.

— Jag har umgåtts i en hög ämbetsmans familj en gång och han hade någonting liknande grant på rocken. Det var tvifvelsutan länsmanen hon åsyftade.

— Jaså.

Fru von Osten vände albumet mot ljuset och sänkte sig ännu djupare ner öfver porträttet.

— Men lilla, älskade Ulrika, stämman var dufvomild och smekande fast den andra tyckte sig tydligt spåra skadeglädje, — han liknar ju dig vet jag . . . det kan väl aldrig vara någon släkting.

— Jo . . . det är min bror, säger den tillfrågade med en suck.

Nu fanns inte längre någon möjlighet för fröken Brickman att förtiga det hon hitintills aldrig velat vidröra och under suckar och tårlösa, artificiellt framkallade snyftningar fann hon för godt att äntligen delge sin trossyster sitt lufs stora sorg. Hon började sin berättelse med att framhålla föräldrahemmets prakt och rikedom, poängterade särskildt att fadern var kansliråd, adelsman förresten, samt att modern var född friherrinna. Allt starkare och fylligare klang rösten när hon kom längre fram i sin berättelse och fick trådarna fast samlade i sin hand. Hon förlorade sig emellertid då och då i detaljbeskrifningar öfver umgängeskretsens mera framskjutna personer, talade om lysande fester i våningen vid Drottninggatan, om skridskoturer och slädpartier, men när hon märkte att detta inte ägde tillräcklig förmåga att göra väninnan förbluffad eller afundsjuk, återgick hon till centralfiguren, kring hvilket det hela rörde sig.

Brodern hade hon älskat med en systers hela innerlighet påstod hon; i sin barndom såg hon upp till honom som till en gud; det var icke åldern som i första hand imponerade på henne utan fastmer den egenartade begåfning, som utmärkte honom och som lyste fram vid hvarje hans handlingssätt. Hon drömde liksom fadern om en lysande framtid för honom; för en sådan som han borde ju alla dörrar stå öppna, alla borde täfla om att få tillgodogöra sig hans kunskaper och stora arbetsförmåga, ty allt hvad som är nödigt för att föra en människa fram här i världen, fanns förenadt hos honom: rikedom, kunskaper, ett aktadt namn, ståt-

ligt yttre och ett vinnande uppträdande. Detta säregna drag hos honom, denna egenartade uppfattning, som i början lofvat så mycket, utvecklade sig emellertid efter hand till något liknande en fix idé. Redan när han försvarade sin gradualafhandling satte han alla opponenterna i formligt raseri därför, att han med den öfverlägsnes ironi och väl-talighet gisslade deras sterila världsåskådning, som endast tog hänsyn till en sträng vetenskaplighet med totalt underkännande af en fri andes lifsbetingelser. Den akademiska banan var i ett nu stängd; bland opponenterna befunno sig två af akademiens mest ansedda och begåfvade professorer och dessa kunde ej smälta att offentligt inför hundratala studenter och vetenskapsmän bli förhånade och bragta ur fattningen gång efter annan af en dittills obeaktad ung man. Och så var det slut med förhoppningarna. Systemen afbröt talet utan vidare och suckade tungt. Hon förde den tillskrynklade näsduken till ögonen och låtsade aftorka de tårar, som hon aldrig fällt. Ty det egendomliga härvidlag var att fröken Brickman trots sina dagliga och stundliga jeremiader tyst beundrade sin bror och skulle för allt i världen inte vilja ha honom annorlunda. Det var just denna egenartade lifsuppfattning, som hon med sin klena begåfning och ringa kunskaper var oförmögen att fatta, som tilltalade henne; hon såg i sin bror ett mäktigare väsen — en större anda än det stora flertalet; hon kände visserligen när han var drucken och slö en viss grämlse, ja en och annan gång kunde till och med ett sporadiskt hat växa upp inom henne, —

men trots detta dyrkade hon honom med hans dårskaper och originella infall; och vid tillfällen när han slog sig ner i lilla salongen tillsammans med henne, gifvande henne del af sina tankar och planer, kort sagdt när »filosofen» vaknat till lif inom honom, då satt hon med vidöppen mun och glädjestrålade ögon, fullt och helt bunden af detta stundom sorgsna och stundom eldiga tal, som hon visserligen ej förstod, men hvilket tvifvelsutän var något förmer än hennes umgängesvänners banala fraser och själlösa konversation, som mera liknade en väl inlärd utanläxa än ett utslag af en lefvande och kännande själs verksamhet.

Fru von Osten, hvars ännu klenare förståndsgåfvor, ej tillät henne att ens ytligt fatta hvad den andra talat om och menat, satt länge tyst och med händerna knäppta kring albumet och i hennes trånga hjärna var det fullkomlig hvila. Inom sig hyste hon en liflig önskan att något skulle hända; något som gjorde att hon sluppe ifrån den smärtsamma plikten att blamera sig; hon ville höra tamburklockan ringa och se pastorn eller redaktören träda in, men fortfarande var det lugnt och stilla. Dalkullan ute i köket gnolade sakta på en hembygdssång med omkvädet: Vid älfvom, på berg och i dalom, och klockan på väggen öfver soffan tickade enformigt . . . tick . . . tack . . . tick . . . tack.

När tystnaden blef olidlig insåg hon emellertid att det var nödvändigt att säga något . . . något, som var afsedt att trösta, där ingen tröst dock var behöflig . . . något som skulle göra hennes trossyster glad och komma henne att glömma den sorg, som

hon genom sina frågor väckt till lif. Och hvad var då mera naturligt än att hon med den okultiverade människans oförmåga att rätta sina handlingar efter tanke och uppsåt, grep fast i det ämne, som hon trodde sig behärska — religionen.

— Hur har han det ställt med sin själ... jag menar hur är hans förhållande till gud? säger hon långsamt under det hon riktar sina spelande ögon på kvinnan midt emot.

— Hans själ... han har gud hjälpe oss ingen själ, så som han nu lefver... o, att man skall plågas så! Hon gned ögonlocken med fingerspetsarna så att de till sist blefvo svullna och flammande röda.

— Har han ingen själ? frågar fru von Osten enfaldigt.

— Nej... nej, ingen själ, som kan frälsas åtminstone — han har inte tron och han vill ej lyssna till skriftens ord... en förtappad...

— O, så olycklig du måtte vara som har en sådan bror. Frun suckade hörbart och himlade sig.

Men det skulle hon aldrig ha sagt, ty innan hon hann blinka var väninnans hy förvandlad.

— Olycklig!! skrek hon till och slog handen hårdt i bordet, olycklig... hvad rör det dig egentligen... sköt du dig och ditt... jag beklagade dig aldrig när du ömkade dig öfver ditt fyllkreatur till man... jag har inte för vana att lägga sten på börda, men du — du har inte vettet som hindrar... du... hon sprang upp och satte sin bastanta fot i golfvat så att glas och lampkupor klirrade. Den andra satt lamslagen. Här hade hon träffat på en som var henne öfverlägsen — en som i

hvarje fall inte drog sig för att läsa lagen för henne, hvilket knappast någon hittills, om man undantager hennes salig man vid tillfällen af största upplösning och dagen-efter-humör, kostat på henne. Förut hade tungan alltid fått löpa utan att något störande afbrott skett — till och med den gamle länsmanen, hos hvilken hon, som förut nämnts, tjänstgjort som hushållerska och efter hvad skvalleraktiga tungor velat insinuera något ännu mer, stängde sig alltid vid vredesparoxysmerna inne på sitt rum, och detta oakadt han allmänt gick under det betecknande namnet: »Vilda fyllan».

Nu inträffade emellertid det som hon önskat så innerligt för en stund sedan, men nu var det för sent, ty instinktivt kände hon att hon blamerat sig grundligt, samt därjämte genom sin obetänksamhet skaffat sig en icke så obetydlig fiende.

Dörrklockan ringde och de tvenne väntade: pastorn och redaktören kommo tågande i gåsmarsch.

Förhandlingarna började emellertid icke omedelbart, ty först skulle man dricka kaffe och sedan »nerkalla den högstes välsignelse» öfver det tilltänkta arbetet. Pastorn, som på grund af sitt teologiska vetande och ämbetsställning ju var själfskrifven som böneman, skyllde emellertid på trötthet och anmodade i stället »broder Lorentsson att leda i bön». Denne var visserligen ingen oäfvnen talare, tvärtom — oräknade voro de möten i Folkets hus och Lilljans, då han genom sin dånande stämma och flödande vältalighet kommit massorna att jubla af förtjusning, men i alla fall . . . i alla fall, han skulle ha sett att han sluppit. Han mumlade där-

för något om heshet och öronflog, men sedan von Osten och fröken Brickman nu i hast goda vänner med en mun förklarar att de mycket väl skulle kunna följa med äfven om rösten i någon mån var påverkad af heshet samt att öronflog i detta speciella fall väl ej kunde inverka störande, fann han efter några grundliga hostattacker för godt att böja sitt hjärta i bön och åkallan.

Just som pastorn slog knytnäfven i bordet — någon annan klubba fanns ej att tillgå — och förklarade sammanträdet öppnat, trädde kökskullan in i all sin hemgjorda Leksands-prakt och satte en bricka på bordet. I ett par slipade karaffer kluckade vin och konjak, ett par bukiga vattenflaskor stodo som uppvaktning bredvid och det hela garnerades med större och mindre glas.

— Jag tror fröken Brickman vill inleda oss i frestelse, myser redaktörn, öfver hvars fylliga ansikte ett sken af belåtenhet och ljuf förväntan hade dragit när hans vana kännaröga hunnit att uppskatta karaffernas innehåll. Sedan glasen fyllts och vederbörligen afsmakats, kunde man ändtligen börja.

Lokalfrågan kom först på tapeten. Ordföranden förklarade att som den vid föregående tillfällen använda lokalen, »Urnans» högtidssal, på grund af den för hvarje år allt mer ökade frekvensen, visat sig vara för liten, han i stället ville föreslå att de skulle enas om hyrande af Cirkus.

— Cirkus! . . . fru von Osten ryckte förskräckt till . . . men det är ju en ogudaktig lokal, där lösaktiga kvinnor dansa på tårna . . . och den där Cleo . . .

— Tja — visst och sant är det att mycken ogudaktighet där förehafts, svarar pastorn med salfvelse, men ändamålet helgar medlen . . . allt sker ju till guds rikets förhårligande . . . och satan, han suckade andäktigt, tittade mot taket och knäppte händerna öfver magen . . . satan kan ingenting uträtta mot oss, guds barn.

— Nej det är sant, det är sant, infaller redaktören lifligt . . . alla medel äro tillåtna när det gäller en god sak . . .

— Såsom att bli berömd i tidningarna och afbildad och framsparkad, ifyllde von Osten med skärpa. »Friherrinnan», som skänkt det näst största beloppet till zulumissionens sommarkoloni var ingen annan än vår gamla vän fru von Osten och omöjligt kunde hon förgäta redaktör Lorentssons handlingssätt härvidlag. Däröfver får man ej heller förundra sig; när man är ära och odödlighet så nära och sedan blir distanserad af den som man minst af alla trott om svek och traktan efter offentlig berömmelse, då blir man allt bitter till sinnes och rufvar på hämnd.

— Stilla . . . stilla, manar pastorn och redaktören sväljer med en ful grimas orden som lågo tillreds på hans tunga.

— Alltså föreslår jag cirkus, fortsätter pastorn, och jag hoppas att herrskapet i kristlig endräkt stöder detta mitt förslag.

Fröken Brickman, som var om ej precis snål så dock en smula sparsam, framställde en förfrågan rörande hyresbeloppet, hvilket den tillfrågade inte

exakt kunde uppgifva, men han trodde att det skulle bli ungefär dubbelt så högt som förra årets.

— Men kära pastorn, hvad blir då öfrigt, om ens debet och kredit gå ihop, fräste von Osten, som i dag var oppositionellt anlagd och retad öfver att ej i vittnens närvaro ha fått stuka redaktören.

— Åh gud hjälper nog, tröstar pastorn . . . jag har för öfrigt tänkt ut en hel del raffinemang i amerikansk style, fortsätter han med högre röst hvars ljusa timbre skvallrade om att han mera litade på egen uppfinningsförmåga än på gud . . . hvad säger herrskapet om florettfäktning mellan tvenne gudfruktiga löjtnanter af gammal högadlig familj, solodans af grefvinnan Tigeröga, yngsta dotter till general Henning Tigeröga, deklamation af hertiginnan D'Aro m. m. m. i samma stil.

De båda damerna sutto som förstenade; de voro så helt bundna af festens kommande fröjder att de ej förmådde yttra ett ord. Men en gränslös glädje och tacksamhet fyllde dem. De uppräknade granna namnen klungo i deras öron som jubelfanfarer! Tigeröga, D'Aro . . . societetens yppersta . . . samhällets grädda . . . tack herre gud . . . tack!

Pastorn, som med belåtenhet konstaterade att icke allenast damerna utan äfven redaktören kände sig tilltalad af hans förslag, fortsatte omedelbart medan stämningen var uppjagad:

— Liksom på vår store herre och mästares tid gömmer man det bästa vinet till sist . . . med stolthet och glädje har jag det stora nöjet att meddela det hennes kungliga höghet prinsessan Eleonora i nåder behagat . . . han tystnade och såg sig omkring med

sina glimmande ögon som en stolt triumfator. De andras ögon voro fastnaglade vid hans mun och därinne i rummet var så tyst att man kunnat höra en knappål falla . . . i nåder behagat, repeterade han med graflik stämma — antaga vår underdåniga kallelse — som basarens — beskyddarinna.

Det förlösande ordet var sagdt och reaktionen inträdde efter den utomordentliga spänningen. Kvinnorna sjönko tillsamman som om de fått ett slag öfver hjässan och ur bägges halföppna munnar trängde en salig kvidan, men redaktören satt där lugn och till utseendet oberörd, trummande med fingerspetsarna på bordskanten. Pastorn, som trott att denna öfverväldigande underrättelse äfven skulle slå honom med häpnad, kände sig irriterad af hans liknöjda min, hvadan han efter en ingående snytningsprocedur fann sig föranlåten att hemställa om han ej gillade detta sista »arrangemang».

— Ja nog var det roligt alltid, genmälde redaktören . . . men . . . något af forna dagars folkmöteshumör kom öfver honom och han kände för ett ögonblick äckel och vämjelse vid denna humbug; af den rena entusiasm, som tvifvelsutän en gång besjälat honom fanns ännu en smula kvar djupt, djupt därnere och — utan att han ägde kraft att förhindra det bröt det ut: men säg . . . han reste sig upp ur fåtöljen där han suttit och lade knyt näfven tungt på bordet, — säg . . . hvad skall kvinnan skydda . . . skall hon skydda dig och mig, gärna dig . . . i hastigheten glömde han att han och pastorn ej lagt bort titlarna . . . men jag skall be att få slippa . . . skall hon skydda knektarna, som ska'

slåss så att de få damma på hvarandra i lugn och ro . . . ska' hon hålla sin beskyddande hand öfver kvinnorna, som stå och vefva tombolahjulet . . . hva' ska' hon skydda, där intet skydd behöfs. Han hämtade andan, men fortsatte genast utan att någon af de andra, som nu åter sutto som sekelgamla bildstoder, fingo en syl i vädret . . . ska' vi ha olagliga handlingar för oss när vi tränga till speciellt beskydd . . . kanske någonting med smårum bakom skynkena och damer från teatrar och varietéer; ska' det bedrifvas hasardspel . . . jag bara frågar . . . den som nedlåt sig till att göra ett sådant förslag den svare!

Pastorn var blek som ett lik och ögonen brunno som eldkol. Make hade han då aldrig hört; var karlen galen! Tala om varietédamer och hasardspel när det gällde en direkt befallning ifrån höjden . . . när det gällde ett kristligt barmhärtighetsverk; han var så upprörd att tungan nekade honom sin tjänst; men hjärnan arbetade så mycket mera intensivt och till sist kunde han koncentrera sig kring den tanken att det hela berodde på något sorgligt missförstånd — det var halmstrået han sökte klamra sig fast vid fastän allt borde ha varit tillräckligt tydligt. Vid denna tanke svalnade hans sjudande vrede och rösten lät nästan *för* lugn när han lät repliken falla:

— Redaktören tycks icke, troligen på grund af sin oerfarenhet i dessa ting, kunna fatta hvad det gäller, svarade han för att slippa lämna något direkt svar på den andres nyss framställda fråga.

— Jo för fa . . . förlåt — det vet jag visst det, brusar redaktören åter upp.

— Herre . . . herre gud, suckade de båda kvinnorna tydligt med tanke på den afbitna svordomen; men pastorn, som på grund af sin ämbetsställning stod i ett mycket intimt förhållande till den af redaktören återopade, behornade potentaten, hvars namn både i tid och otid sväfvade på hans läppar, fäste sig inte vid dylika småsaker, utan fortsatte, strängt hållande sig till ämnet:

— Ja då torde väl redaktören också kunna begripa hvilken stor betydelse kungligt beskydd har . . . ja för all del låtom oss kalla det humbug, men se utan humbug kommer man ingen vart . . . societeten har kungligt beskydd för sina basarer, militärerna likaledes, snart är den tiden inne att om fattighusgummorna i Kråkemåla vill anordna en utställning af tillverkade långstrumpor och ylle-muddar så måste de ha kungligt beskydd . . . och nog är man väl såpass materialist att när kungligheten vill låta prostituera sig så . . .

— Prostituera sig . . . herre du milde gud i i himlen, skriker fru von Osten och slår tillsammans händerna — ett sådant ord om vårt älskade konungahus . . . akta er, tillfogar hon med gråten i halsen, det är majestätsbrott, ni kunde komma i fängelse om någon anmälde er.

— Fru Osten, han lämnade von-et afsiktligt, begriper inte sådant där, utan gjorde bäst i att tiga, säger redaktören skarpt. Ändtligen fick han då tillfälle till hämnd.

— Begriper! . . . ni otäcking . . .

— Stilla, stilla, pastorn höjde ånyo handen var-

nande och de båda antagonisterna funno för godt att lugna sig.

— Tja gärna för mig . . . som sagdt — utan humbug kommer man ingen vart, säger redaktören citerande pastorns ord, utan tvifvel med tanke på sin egen karriär . . . ingen vart, det är visst och sant.

Och därvid blef det. Kungligheten skulle beskydda cirkus och dess salustånd, tombolan, vefver-skorna inbegripet, florettfåktarna, danserskan, eventuella Pelle-Jönsar — ett par friherrliga kadetter hade frivilligt anmält sig, utan tvifvel därför att de med erkännansvärd uppriktighet måste medge för sig själfva att de af en karg och föga gifmild natur utrustats med enbart för yrket afpassade själsgåfvor — lindansaren, kaffekokerskorna . . . allt, allt fick andas under kunglighetens utspända vingar. Lokalfrågan och skyddsfrågan voro lösta till ordförandens belåtenhet och nu skred man till behandling af den tredje, det vid basaren eventuellt uppkomna öfverskottets användning.

— Hur stort blef öfverskottet i fjol? frågade redaktören intresserad.

Pastorn dröjde en stund med svaret och när det ändtligen kom tyckte frågaren att en lätt rodnad färgade hans kinder.

— Tja det var ju en ren obetydlighet, frekvensen var inte sådan som den utan tvifvel blir i år . . . attraktionskrafterna voro färre så att det blef visst bara ett par hundra; han blinkade åt fru von Osten, men hon tycktes inte vilja förstå, utan tog i med sin skrikiga stämma:

— Par hundra; nej nu sitter pastorn och ljuger oss alla midt i syna, minns att jag sagt det... hvem räknade kassan om inte jag — hvem betalte räkningar om inte jag... 38 kronor 75 öre var det kvar när pastorn och de andra fått ut för sitt arbete... var det 200 det — hon bligade rödt på den ömsom rodnande och ömsom bleknande gudsmannen, som tvifvelsutän önskade att golfvet ville öppna sig och uppsluka honom.

— Trettioåtta och femtio var det, opponerade sig värdinnan, men sedan några minuter åtgått för ett resultatöst käbbel rörande den omtvistade tolfskillingen lät man frågan själf dö och återgick till dagordningen.

— Hvad tycker alltså herrskapet? pastorn hade under damernas dispyt återvunnit sitt sedvanliga lugn och åter pöste han af säker själfbelåtenhet.

— Att vi lämna frågan tillsvidare, inföll redaktören kärft... blir inte nettosiffran högre än i följande... han gjorde en menande grimas och knäppte med fingrarna.

— Nej se det går då rakt inte an, samringde damerna och understödda af ordföranden beslöt de till sist att vinsten lika skulle fördelas mellan hemmet för pensionerade bibelkvinnor — ett splitter nytt företag, som hade h. k. h. hertiginnan af Bohusläns speciella beskydd — och upptagningsanstalten för vilsegångna kattor, en snart tioårig stiftelse, som varit till rik välsignelse synnerligast för Söder och Birkastaden, där innevånarnas nattliga slummer ofta blifvit störd af de utelöpande älsklingarnas jämmer-toner. Redaktören teg och visade en erkännans-

värd passivitet, troligen med tanke på minoritetens oförmåga att göra sig gällande.

De tre hufvudfrågorna på programmet voro alltså genomgångna och nu återstod endast en rätt oviktig sådan nämligen bestämmande af styrelsens d. v. s. arrangörernas arvoden. Som sagdt den borde ju anses rätt oviktig, men när allt kom till kritan så visade det sig att denna fråga var viktigare än allt det andra tillsamman och efter en halftimmes fruktlös debatt hade den svällt upp till oerhörda proportioner. Fru von Osten, som hela tiden spelat rollen af styrelsens onda samvete, beskyllde utan vidare såväl pastorn som redaktören för oärlighet alldenstund hon kunde styrka att den förra tagit oskäligt betaldt för sina tjänster och att den senare visat sig vara allt annat än fylld af altruistiska kristus-idéer.

— Är det skick och fason att begära 200 kronor för de strunttjänster pastorn har gjort oss, vände hon sig lågande af harm mot denne . . . tänk på Kristus Jesus som gaf allt, t. o. m. sitt lif för noll och ingenting, tillfogade hon med sin kända, bindande logik.

Käbblat fortfor till fram emot kvällningen, men när de första tända lyktornas sken trängde in genom fönstret och skar den dittills omedgörlige ordföranden i ögonen kände han sig trött och utledsen på allt, hvadan han, dock med en hörbar suck, fann för godt att acceptera majoritetens förslag gående ut på precis hälften af det äskade. De öfriga tre, som sluppo ifrån besväret att springa i hofvets och högadelns hala trappor, fingo nöja sig med 50 hvar.

Pastorn reste sig nu och ledde i bön. Särskildt tackade han den högste för den fridens och endräktens ande, som denna låtit sväfva öfver förhandlingarna, underrättade högstedsamme om det stora och värdefulla kärleks- och barmhärtigsarbete, som de icke allenast hittills hunnit uträtta utan äfven för framtiden komme att utföra, gaf en fin men därför icke mindre svidande snärt åt »den syster som velat göra våra handlingar i viss mån miss-hagliga inför ditt ansikte» samt utbad sig till sist välsignelse i form af liflig tillslutning till den blifvande festen. Fru von Osten bligade rödt på bönemannen när denne satte sig till pianot och intonerade: Nu tackar gud allt folk, i hvilken tacksägelse fröken Brickman och redaktören instämde ur djupet af sina fulla hjärtan. Men öfver fru von Ostens spruckna läppar kom inte en ton — ett ljud. Hon var nu så proppad af ilska att hon för ovanlighetens skull inte kunde få fram något annat än ett doft fräsande à la folkilsken katt. Och man får ej undra på dettal! När en broder i Kristo inte håller sig för god att chikanera henne inför själfva vår herre — då om någonsin finns anledning att bli arg.

Om några minuter skildes man åt under söta småleenden och fagert tal, men alla kände hur det tärande agget och misstrosamheten låg på botten och jäste.

VII.

— Jag kan hälsa ifrån Bonge; Berger sjunker uttröttad ner i en rankig stol, som är placerad vid sängens hufvudgärd; hans röst är stilla dof, med en underström af förlamande sorg och hans ögon söka oroligt den döende vännen, som orörlig och blek ligger utsträckt under en tunn, gråspräcklig filt, som här och där är naggad af refvor och hål. Dennes hvita händer äro knäppta som till bön och hans tankar tyckas fjärran, fjärran.

Därute tjuter nattens isande storm och med vånda och gny böja sig skogens och parkernas svarta träd mot den härjade, regndränkta jorden. Emot rutan, som obetäckt och hemsk stirrar lik en rufvande olycka mot de tvenne människorna därinne i det kylslagna rummet, knacka drifvande regndroppar och vindförda kvistar och blad från markens stinkande kaos. Ljuset, som står på ett litet bord vid sängen, fladdrar oroligt hit och dit och skuggorna dansa i fantastiska figurer, jagande, brottande öfver väggarnas spruckna ytor. Örnclö ligger fortfarande stum med hvita läppar, så afmagrad och eländig i sitt hvita linne, veckadt likt

ett liks svepning, att den vän, som tog honom an när sjukdomen bröt hans kraft, känner en odefinierbar ångest. Stundom hade han skådat dödens verk; han kände de märken, som den store sköflaren trycker på dens panna, som är vigd åt den snara förintelsen och en röst, som ej lät sig tystas talade därför i hans inre med dof, graflik stämma om ett offer, som skulle gifvas — ett ungt människolif, som skulle släckas en natt, när naturen bidade i ångest och suckan.

Den sjuke tycktes ej ha uppfattat den andres ord. Fullkomligt oberörd låg han där; ansiktet var lugnt och munnen halföppen, ej en muskel rörde sig, men ögonen lyste af en underbar glans. Det var icke det sjudande lifvets reflexsken detta, ej blodets böljande gång — nej, det var ljuset från den drömda evigheten, solen från de okända vidderna; det var den odödliga själens kraft, som gaf hans blickar lif — det var allt, som den materialistiska människan förnekat, som lik en gloria omgaf den, som skulle dö i sitt lufs vår.

Berger upprepade sina ord och först nu såg Örnclö upp ur sin dvala.

— Har du sett honom?... Rösten var matt och ansträngd. Ögonen lyste mörka, djupt under den framskjutande pannan.

— Ja... jag träffade honom i Kungsträdgården nyss, när jag gick där och grubblade... han tyckte det var så synd om dig.

— Jaså han slickar mig nu sedan han oskadliggjort mig... sparkat mig till döds. Ögonen

fingo ett annat lif; friden var svunnen och det glödde eld.

— Tror du det, svarade Berger sakta.

— Tror!... jag vet — känner det... han var det, som ympade dödens gift i mitt blod... hvad läkaren pratar är falskt; det är icke slaget af den rusige mannen, som ödelagt mig, nej, det är sorgen... sorgen, — du, sorgen öfver... han sjönk tillsammans från sin halvesittande ställning och hela hans eländiga, utmärglade kropp skälfd i tröstlös gråt.

Länge låg han kvidande som ett barn — en bild af hopplöshet och förtviflan; därute dånade stormen med oförminskadt raseri; himlen var svart och natten tryckande tung under det att lågan på det rinnande ljuset fladdrade oroligt fram och tillbaka, upp och ned som ett sagans irrbloss, en osalig människoandes irrfärd i natten. Berger strök honom sakta öfver pannan och han ryste när han kände dess kyla. Det var dödens isning detta, varslet om vännens slutliga kamp, innan hans ögon brusto för alltid. Och mera öfverväldigande än förr kände han aningen växa i visshet om att detta bräckliga, unga lif skulle vara släckt innan morgonens ljus grydde.

— Broder! Den sjuke hade upphört att snyfta, men hela hans kropp skälfd under hans tankars tvång. Han såg stilla på kamraten och talade:

— Jag skall dö nu, broder; redan i natt skall jag skiljas hädan... jag ser, att du ryggar tillbaka för mitt tal, ty du kan ej fatta det som rör sig inom mig, men innan österns ljus silar in genom

denna svarta ruta — han gjorde en matt gest mot fönstret — skall jag ligga här stel och kall och mycket blekare än nu; min aning skall gå i uppfyllelse. Det är så underligt, när man skall dö, fortfor han, man känner sig manad att göra upp bokslutet . . . se om ens lifs debet och kredit gå ihop, då stå alla ens ungdoms drömmar åter upp ur sin graf; man förnimmer den susande sången, som fyllde en och man ser järtecken på himmelen . . . det flammande svärdet lyser ånyo, ty ännu har ej blodet stelnat . . . och man gripes af tron . . . tron på ljuset och den stora förbrödringen. Han teg ett ögonblick och ögonlocken föllo tungt tillsamman, men så rätade han ut sig, så att sängen knakade och såg frågande på Berger, som låtit hufvudet sjunka ner mot sina sammanknäppta händer.

— Säg, hvad sade Bonge? Rösten lät kärft men med en underström af ängslan.

— Åh, det var ju inte så mycket, svarade den tillfrågade; han hade brådtom, ty han skulle besöka tyskan meddelade han mig . . . men han uttryckte sin ledsnad öfver att du var så klen och så bad han mig hälsa.

— Det var allt?

— Ja, det var allt.

— Och han talade ingenting om att han ångrade sig . . . att han beljugit mig och hämnats för att jag någon gång klandrat honom.

— Nej inte ett ord . . . när jag framkastade den förmodan, att han skulle besöka dig, skrattade han på ett sådant sätt att jag frös . . . han trodde sig vara öfverflödig, sade han.

Örnclo låg tyst, begrundande, och på hans panna svällde ådrorna som blå ringlande maskar. Men så bröt han häftigt ut:

— Han är feg... feg... han fruktar för mina blickar... han rådes för en döendes anklagelser, ty ännu har han ej förmått döda sitt samvete.

— Kanske... kanske du ock dömer honom för hårdt.

— Nej... nej... tänk dig — han arrangerade om, att jag blef drucken den där gången på artist-festen; jag fick veta det sedan... han icke allenast styrde om att jag kom dit utan han hade också öfverenskommit med ett par af sina vänner på förhand, att de skulle tvinga mig att dricka... och det lyckades; de påstodo, att det inte skulle rusa... jag begrep ju ingenting, ty jag var ju så oerfaren... trodde alla människor om godt... och så... han tystnade plötsligt och begrof ansiktet i kuddarna.

— Och så?... frågade Berger tonlöst.

— Tog han detta till anledning att anklaga mig för dryckenskap... kamraterna hade hjälpt honom... och mina besök hos elända och fallna kallade han en olycksalig lust att söka dåligt sällskap...

— Detta var alltså anledningen...

— Den officiella ja... Åter steg honom gråten i halsen. De tego båda åter medan natten dånade, regnet flödade och tegelpannor med brak krossades mot gatans slitna stenar. Men för Bergers ögon dansade röda och svarta strimmor, tills de slutligen smälte samman till ett obeskrifligt grått töcken, en

kväfvande dimma, genom hvilken ett par rödflam-
miga, grymma ögon lyste fram . . . och han skälfd
till och vred sig som en mask, för att undgå
synen, ty denna blick kände han så småningom
igen — det var Bonges ögon.

Efter några ögonblick såg han emellertid åter
klart, all omkring honom framträdde med en onaturlig
skärpa, det fladdrande ljuset lyste skärande hvitt,
allt tycktes lefva i förkänslan af något underbart, som
förestod; t. o. m. den sjuke, som nyss var mera
död än lefvande hade återfått något af lifvets färg;
han satt upprätt stödd mot sängkanten och blickarna
brunno som loögon i natten.

En vindil skakade huset; fönsterrutorna skallrade;
det hviskade som af tusende röster först sakta,
sakta, varsamt som vid en djup hemlighet men
sedan med större, mera medryckande kraft tills
dånsteg till ett bedöfvande larm, böjande naturen
med härskaremakt; mot fönstret dunkade grus och
kvistar, spån och afbrutna grenar; det sjöng och
ylade i det svarta mörkret och genom fönstrets
springor trängde den däfna nattluften in som en
hälsning från döden.

— Jag drömde så underligt i natt, Berger.
Den sjuke såg stillsamt leende på kamraten. Han
stödde hufvudet mot ena handen och försökte se
käck och modig ut.

— Jaså — hvad drömde du då?

— Jo, det var något så outsägligt vackert, att
jag inte kan berätta . . . men när jag vaknade, kände
jag mig så fylld af frid och ro . . . en öfverjordisk
ro . . . och till sist såg jag ett bildskönt ansikte,

en ung kvinna du . . . och hon smekte mig under tårar.

— Det var kanske något minne från flydda tider, som dök upp — det händer ju ofta så; ja det är ju alltid så, tillfogade den andre med mera öfvertygelse . . . vetenskapen har som du vet behandlat äfven detta problem och funnit att detta som vi kalla dröm, uppenbarelse kanske ingenting annat är än reminiscenser, återupprepningar af sedda eller genomledda händelser . . .

— Säger man så? albröt Örnclö ifrigt.

— Ja, det har du nog reda på.

— Kanske, men detta är falskt!

— När vetenskapen säger det, så kan det ej vara falskt — för dess utsago måste vi böja oss.

— Förr trodde jag nog också detsamma, men ser du när man står med ena foten på andra sidan grafven, då vill man inte alltid erkänna vetenskapens auktoritet . . . när du ock en gång liksom jag nu känner vingslagen af dödens bleka ängel, så skall du erfara detsamma som jag; känna en sådan öfverväldigande ödmjukhet och erkänna att du farit vill.

— Detta kan icke jag fatta.

— Nej, det kan jag mycket väl förstå . . . det är först, när du gjort upp räkningen med lifvet som tviflet kommer ej med oro utan med himmelskt lugn. Han tystnade och den andra fann sig icke manad att bemöta honom, ty den frid, som lik ett skimmer från en sommardags dalande sol låg bredd öfver hans ansikte, kom honom att pressa sina läppar samman i tystnad.

— Det ansikte jag såg i drömmen var mig fullkomligt obekant, du . . . det var intet minne från fordom, som dök upp . . . och den hand, som smekte mig, var en moders hand; endast så kan en moder smeka sitt döende barn, talade han åter.

— Din mor var ju alltid hård och kärlekslös emot dig, har du sagt.

— Ja hon var det.

— Du yttrade vid ett tillfälle, att hon ingenting högre önskade än att du skulle komma bort från hemmet.

— Hon tålde mig aldrig, bekräftade han.

— Alltså var det icke något varsel om en moders ångest för din skull. Det hårda och grymma svinner icke så.

Den sjuke låg stilla och lyssnade; hans ansikte antydde stark spänning — det såg ut som om han lyssnade efter något välkänt ljud, någon röst kanske, som förut smekt hans öra eller en ton, som förklungit och dött. Så slappades hans drag och skuggan af ett leende gled öfver hans ansikte, musklerna föllo tillsamman och han hviskade ut orden:

— Nu hörde jag det igen.

— Hvilket?

— Klockklangen vet jag . . . hör hur det dånar . . . det är en stor klocka, som rör sig — ett brummande och skälfvande, han upphörde att andas och ögonen kröpo ut ur sina hålor; hör nu stämmer den lilla klockan in . . . hör du hur hon söker kappas med den stora i klingande välljud . . . det är begrafningsringning . . . det är det sista varslet.

— Käre broder, Berger strök den sjuke öfver den fuktiga pannan . . . det är vindens stämma du hör, det är stormens dån emot husväggarna.

— Tror du, att stormen kan sjunga, — sjunga »Jag går mot döden hvart jag går» så klart att jag förnam hvarenda stafvelse . . . jag hörde det strax, innan du kom . . . hör . . . hör, han sträckte fram hufvudet i yttersta spänning, — nu spelar orgeln igen . . . kan du ej höra hur det brusar och ekar inne bland hvalfven . . . hur församlingen stämmer in — männen med grofva, skrofliga basar och kvinnorna i gäll falsett — det är begravningspsalmen . . . och alltjämt, alltjämt som ett mäktigt, famnande ackompanjemang ljuda de tvenne klockorna i dur och moll.

Bergers ansikte förvred sig i smärta, ty nu förstod han att endast döden stod åter; yrseln, feberfantasierna hade redan kommit och han kände sig ängslig, nästan rädd, ty dödskampen är stundom outhärdlig.

— Du tror, att jag yrar redan; Örnclö såg skarpt på honom.

— Jag vet inte.

— Jo jag läste dina hemligaste tankar som i en uppslagen bok . . . när man står evigheten nära förnimmer man mer än människor tro; så inföll han plötsligt: tror du, att det blir svårt i mina sista stunder?

— Nej . . . jag tror, Berger snyftade och gömde sitt ansikte i händerna, jag tror, att du skall dö stilla som ett utbrunnet ljus . . . slockna utan smärtor.

— Men jag kan ej förlåta Bonge... jag har försökt, men det går ej.

— Kanske du dömer honom för hårdt... kanske du missförstått hans afsikter.

— Nej, aldrig... han har dödat mig med sitt lömska hat; han har förgiftat mig... han har krossat min vilja och mitt rena uppsåt, ty jag var för svag att rida ut en sådan storm... jag kan ej... kan ej... och därför tror jag att min döds-kamp blir svår.

Natten skred fram och ensam vakade Berger vid vännens dödsläger. Stormen därute fortfor med oförminskadt raseri; huset skälfdde i sina grundvalar, regn och vinddrifna kvistar piskade det svarta fönstret och ljuset var i det närmaste nerbrunnet. Hur skall det gå, funderade Berger när lågan slocknat; det var det sista ljuset, som fanns att tillgå och han kände ångest inför möjligheten att få sitta i mörkret vid sidan af en död eller döende, att få uppfånga de sista rosslande andetagen ensam i svarta natten, utan någon att tala vid.

Han hörde hur klockan slog ute i stadens torn och han räknade till tolf — alltså midnatt och ännu ingen ändring i den sjukets tillstånd. På ett par timmar hade han ingenting yttrat; den själsskakning han varit underkastad, när han nyss förut talat om det, som fyllde honom, hade omsider beröfvat honom medvetandet och nu låg han där lik en bruten blomma trampad och sköflad vid allfarsvägens kant; ögonen voro slutna, munnen halföppen och händerna slappt hvilande öfver bröstet. Ett ögonblick funderade Berger på att väcka vär-

dinnan, eller sätta sig i förbindelse med en bekant läkare, som bodde i närheten, men tankarne kommo och gingo; han kom sig inte för att göra någotdera. Och vid närmare eftertanke fann han detta vara bäst. Att se den hycklande värdinnan, med sitt öfvermått af skenhelighet och falsk gudsfuktan sitta vid den döendes bädd, fann han rent vämjeligt; att höra henne med sina nasaltoner och strupljud tala till den nu medvetlösa, när han till sist vaknade upp ur sin slummer, om himlen och helvetet, saker som hon trodde sig förstå, men som den andre helt förkastade . . . att kanske höra henne förebrå denna viljesvaga, men stort kännande själ för ting, som i hennes ögon voro brott, men för honom gärningar af djup ideell innebörd . . . nej, så ville han ej synda, så ville han ej handla mot den, som när kraften var bruten och hans vilja var krossad smugit sig till honom i tacksamt förtroende likt ett sörjande barn å lifvets vida allfarsväg. Måtte han blott känna modet växa inom sig, måtte han äga kraft att ensam taga emot vännens sista handtryckning och sista ord.

Och läkaren? Hvad kunde han göra — ingenting. Ge en dosis morfin kanske . . . skaka på hufvudet, och sedan gå tillbaka ut i natten lika sömnig, tvär och olustig som han kommit. Och hvad skulle han ersätta honom med . . . själf visste han sig ingen råd; tidningarna, t. o. m. de som gällde för hans meningsfränder vägrade att mottaga bidrag från honom; det lilla, rent af löjligt lilla belopp han fått för »Utstötta», hvilken dock gått ut i tre upplagor, var nu slut till sista öret —

han hade ju måst underhålla sin vän under dennes sjukdom och själf såg han nu nöd och hunger grina sig i ansiktet. Där han satt stilla och tålig med vännens hvita hand sluten i sin, lyssnande till nattens vind och den sjukes rosslande, oregelbundna andetag, kom en känsla af mörker och kväfvande vemod öfver honom och som alltid vid dessa tillfällen förnam han en förlamande känsla af vanmakt; hvad var han och hvad kunde han och hvad skulle slutet bli? Han hade trott på landet Utopia; han hade hoppats på annat, på framgång, men kanske Brickman hade rätt; han som ock en gång trott och velat lefva starkt och hängifvet, han hade ju en gång tröstat honom med att allt endast var illusioner, ett tomt sken, som ville lysa en in i fördömsen. Hade han rätt, — kanske han själf hade fäktat mot väderkvarnsvingar eller lefvat på en fruktansvärd lifslögn. Hvad visste han nu annat än att han ingenting utträttat.

Hvilket narrspel är icke lifvet, kom det för honom, när ungdomens drömmar, heta och röda som ungt blod, drogo förbi honom i hans ensamhet! Och han ryste af vällust vid tanke på lyckan att få dö ung, dö tidigt innan luftsloppet ramlat, dö med blicken riktad in i evigheten.

Och där ute tjöt vinden och natten stod svart och skrämmande.

— Vi skola eldas som vid trumpeter och stridslurar... vi skola gå fram med dånande steg... fram... fram genom världen... och se hur de blodröda fanorna flamma i solen... de... de... de äro färgade af otaliga seklers blod och tårar...

Det var den sjuke, som talade med hög, febrilt darrande stämma. Ögonen voro slutna men tänderna glimmade hvita som på ett rofdjur. Han fortsatte att yra. Talade ofta med hög, gäll röst som om han stått på en tribun inför en lyssnande människoskara, men ibland sjönk rösten ner till en hviskning och bröstet häfde sig våldsamt. Han talade om skogarna därhemma vid fädernegården, om sjön och om skummande vatten — och om blommor och djur, som han älskat, om skogvaktaren, som lyssnat till hans barndoms drömmar och om det underbara han skådat inne i skogsdunklet.

— Nej nu . . . nu kommer ugglan med ungar och tättingar och bofinkar . . . och kråkor . . . och räfven ur lyan och ekorrar . . . nej men . . . drömmer jag . . . kan pipan kalla ihop dem . . . förstå de . . . o — jag förstår du är skogens drottning . . . ja så, endast förståelse och kärlek säger du; han reser sig i sängen spänstig som en fjäder och ögonen stirra vildt omkring sig; men så sjunker han med en dof rossling tillsammans och han skälfver så att Berger måste uppbjuda all sin förmåga för att hålla honom kvar i bädden. Så talade han om Bonge:

— Du har handlat som en skurk, skrek han till och vred fingrarna om hvarandra i raseri . . . du är en äktenskapsbrytare, Bonge . . . du har låtit din hustru ligga och gråta om nätterna . . . du har låtit din gosse svälta, medan . . . du . . . du . . . upp . . . uppsöker dåliga hotell tillsammans med äfventyrerskor . . . ja skratta du, odjur, . . . jag skall ropa ut . . . på torgen . . . hvilken usling du är . . . jag skall . . . han knöt händerna i öfvermänsklig kraft . . . jag skall

krossa dig... visa hela världen hvem du är... du skall bli en fågelfri man, en... en — han slog vildt omkring sig, ville kasta sig upp ur bädden, tuggade läpparna blodiga under det kroppen skakade som i ångestfullt raseri.

Timmarna skredo — långsamt, ohyggligt långsamt fram. Klockan slog tre; den slog fyra — och först nu började den sjukes feberfantasier mattas. All hans fysiska kraft var uttömd; han liknade mera en död än en lefvande där han låg stilla och rak med de tunna armarna sträckta utefter bälten. Ljuset fladdrade och rökte; det brann nere i staken och inom ett par minuter kunde det vara slut. Då skulle mörkret hölja dem båda — den lefvande och den döda. Det flämtar hit och dit, skuggorna dansa upp och ner, upp och ner, föremålen kasta långa, svarta slag-skuggor; kofferten i vrån liknar en hög, skrämmande likkista och gardinerna fladdra grådaskigt hvita, som en sönderfläkt och smutsig svepning. Hu det var hemskt — och vinden vrålar fortfarande... de lös-släppta nattens andar.

Ljuset är utbrunnet — lågan kryper tillsammans, flammar till och slocknar med ett ilsket fräsande.

Det är svart... endast långt i fjärran lyser en lykta, matt och sömnigt under en förtviflad kamp för lifvet.

— Det är så mörkt och kallt... hvar är jag? hvissar efter långa, kvalfulla minuter den döende. Han hade vaknat till medvetande.

— I vårt rum... du är sjuk.

— Ja jag minns... hvarför brinner icke ljuset.

— Det är utbrunnet.

— Jaså... ha vi inga fler.

— Nej... inga fler.

Han är tyst ett par sekunder, men så kramar han sakta den andres hand och säger:

— Hur länge till tror du att jag lefver?

— Jag vet inte, Erland.

— En timme kanske?

— Ja, en timme kanske, svarar den andre som ett eko.

Stormen mullrade och röt och fönstret skakade som i fruktan.

— Det blåser styggt i natt, säger den sjuke... en sådan natt ville jag icke dö.

— Ja det blåser styggt, repeterar Berger fortfarande frånvarande. Hans hjärna var tom på tankar och hans läppar rörde sig automatiskt.

— Vet du... jag skulle vilja dö en ljum vårnatt, fortfor den sjuke med drömmande röst.

— Jaså... en ljum vårnatt.

— Skogarna skulle stå fagra i sin ljusgröna knoppning, vinden skulle hviska, hviska sakta... vattnen skulle skummande draga genom dalarna, där dimman sväfvade lätt som en älfdans... skogarna skulle nynna om evighet och uppståndelse — och jag skulle slumra in som ett trött barn efter en dag af lek och ras... så skulle jag vilja dö, du!

— Men naturens raseri är symbolen för vårt stormfyllda lif, invänder Berger.

— Ja det är sant, och man får vara nöjd med allt.

— Man får vara nöjd med allt, repeterade den andre tonlöst. Inom sig kände han ett brännande behof af att trösta, att tala om lyckan att få dö ung;

han ville trycka den döende till sitt bröst och smeka honom i öfversvallande kärlek, men han kunde ej — han var maktlös, bunden af en allt förtärande sorg. Lifslögnen brände som skam på hans panna och återigen trodde han sig ha drömt och kämpat förgäfv.

Den sjuke rörde sig häftigt.

— Lofva mig en sak, Berger, hviskade han med ansträngning. Han grep kamratens hand och tryckte den sakta.

Den andre nickade.

— Skilj dig från lögnare och hycklare . . . lofva mig att kämpa ensam, ty du har kraften, som jag saknade.

— Jag förstår dig icke, Erland?

— Har du någonsin vandrat i en tät, tät skog, fortfor Örnclo i förklarande ton, har du sett träden stå tryckta intill hvarandra, har du sett hur solstrålarna förgäfves sökt tränga sig in genom de täta grenverken; har du sett hur unggranar och tallar förkväfts och gått under i sin fruktlösa kamp efter luft och ljus och näring och aktgifvit på hur allt, allt vändats och längtat efter frihet och utrymme . . . har du sett detta och samtidigt aktgifvit på de högresta skogsjättar med väldiga kronor och knotiga, slingrande rötter, som stått ensamma, utan skydd trotsande århundradens rasande stormar, då skall du förstå mig.

— Är det så du menar?

— Ja.

— Men tror du att jag har kraft att enbart lita på mig själf — tror du ej att samhörighet ger styrka . . .

jag fruktar, vet du Erland . . . jag fruktar för att stå ensam.

— Du fruktar, broder . . . du fruktar . . . han talade med djup, lugn stämma lik en siare, som skådar in i framtidens dunkel — du fruktar, men minns att en döende har sagt dig att den dag skall komma då du i stället skall frukta dessa, som du vill erkänna nu; du skall förbanna den dag då du bländades af det falska skenet, det röda skenet, som endast var en liflös hägring i öknen . . . akta dig, ty du skall dö med samma fruktan som jag, dö med ditt hjärta fylldt af bitterhet mot dem, som beröfvat dig allt . . . allt. Han tystnade och sjönk ihop till utseendet liflös.

Upphetsningen hade beröfvat honom medvetandet ännu en gång.

Berger fick nu tid att öfvertänka hvad hans döende vän talat till honom om, ty han stördes ej längre af dennes feberfantasier. Lugn och till utseendet död låg den sjuke i sin säng, endast bröstet häfde sig sakta, nästan omärkligt; lifvets färg var flyktad från kinderna och ögonlocken voro hårdt slutna. I den vakandes hjärna hvirflade tankarna om, döko upp och försvunno, brottades med hvarandra i vild envig, splittrades till intet, men kommo åter tågande långt från fjärran och fyllde honom åter med en stundom vild, stundom ångestfull känsla. Dessa förskräckliga tankar . . . ! Han ville springa upp, fäkta emot något ondt, som han trodde fanns gömdt i vråarnas svarta mörker . . . han ville ropa på hjälp . . . ville höra någon tala till sig — hvad som helst endast något hände, som kunde frälsa honom

från det rufvande djupet därinne. Han kände behof att ropa, skrika ut sin smärta, sina namnlösa kval... berätta om sina tvifvel, som föreföllo honom outhärdliga... men hvad kunde han... skulle han nu i natten när hans vän låg för döden. Ifrån honom fick han icke gå nu; nej han måste hålla hans hand i det sista och fånga hans sista suck.

»Du skall förbanna den dag då du bländades af det falska skenet», dessa ord nyss fällda af Örnclou utgjorde medelpunkten, omkring hvilket allt det andra rörde sig i oändligt kretslopp. Förbanna... hu... förbanna!... nej det var en defekt hjärnas funderingar detta, en själssjuk människas omotiverade sinnesutbrott, ty att förbanna ingick ej i hans tanke-metod. Klandra ville han; förkasta det han ej kunde gilla, men tron på den stora rörelsens seger kunde han ej mista. Att Örnclou ej blifvit uppskattad, men förbigången, ja hvarför icke rent af motarbetad, var ju ett faktum, dock detta var tvifvelsutän ej att söka i ovilja eller feg fruktan hos hans förmän och kamrater utan hade gifvetvis helt andra förklaringsgrunder. Örnclou var aristokrat kanske... nej, men han hade ju offrat allt för idéerna... han hade ju delat sitt magra bröd med uslingar och elända, hade tröstat och hjälpt... nej, detta var icke anledningen... Kanske han uppträdt oförsynt, kanske han ej visat tillbörlig aktning för dem, som stodo honom under i bokliga kunskaper, men af hvilka han dock måste lära lifvets svåra konst. Berger funderade öfver detta och var för ett ögonblick färdig att häri se orsaken till det skedda. Vid flerfaldiga tillfällen hade ju Örnclou delgifvit honom sättet på hvilket

han framförde sina åsikter — han hade aldrig skytt att slunga sanningen midt i ansiktet på hvem det vara månne, äfven om det varit en förman eller uppskattad kamrat... med ett ord Örnö hade gjort sig omöjlig som medarbetare på grund af sin hänsynslösa sanningskärlek... ja — just där ha vi att söka orsaken, just där, mumlade Berger när denna tanke allt mer vunnit rotfäste inom honom och mognat till klarhet.

Länge satt han nerhukad med rynkad panna och vaggande öfverkropp utan att dock släppa vännens hand, som kall och slapp hvilade i hans.

— Just där... just där, upprepade han gång efter annan till synes helt frånvarande... just där — just där. Den sjuke rörde sig oroligt i sömnen, men så upptagen af sina slöa meditationer var den andre att han ej aktgaf på detta. Fortfarande satt han med inåtvänd blick och vaggande kropp, fortfarande rörde sig hans läppar automatiskt:

— Just där... just där.

Han spratt till och kastade en orolig blick på den sjuke. Denne hade nämligen med ett ryck, så kraftigt att han aldrig skulle ha tilltrött honom något dylikt, lösgjort sin hand och låg nu där, belyst af det matta dagsljuset, som ändtligen börjat kampen mot natten, stilla med sina onaturligt vidgade ögon fästa på honom.

De båda männen stirrade länge utan ett ord på hvarandra som om de ömsesidiga blickarna hypnotiserat dem. Skuggorna därinne förtunnades och flydde skrämde allt längre in i vråarna; stadens gråa husmassor framträdde allt tydligare, konturer

af hustak och skjul, vindböjda träd och grönmålade trädgårdsstaket tecknade sig skarpt mot barvinterns molnhöljda himmel och disiga luft, och österut kunde man skönja en lätt rödmängd ton, varslande om solen, som skulle komma.

— Hur kan du tänka så? Det var den sjuke, som äntligen brutit tystnaden och frampressat dessa ord med sin matta, beslöjade röst.

Berger stirrade fortfarande på honom som om han sett en andeuppenbarelse eller ett vidunder, från hvilket han ej kunde slita sig vid äfventyr att dö. Den sjuke upprepade sin fråga nu mycket lägre och mycket långsammare som om kraften hastigt vore på väg att fly ifrån honom.

— Hvad? mumlade Berger utan förmåga att fatta hvad saken gällde. Han knep samman munnen och vädrade med näsborrarna lik en jakthund.

— Du ljuger . . . ljuger för dig själf!

— Jag?

— Just du.

— Hur menar du . . . jag förstår ej, stammade han.

— Tänk efter hvilka tankar som fyllt dig i natt.

— Hvad vet du . . . ?

— Allt!

Den sjuke tycktes ha återfått något af sin forna kraft, ty när han nu talade var det ej längre med samma ansträngning som förr. Det var det sista känsloutbrottet före döden, som höll honom i spänning — han ville ännu medan lifvet brann lik en glindrande gnista under falnade glöd, ropa ut sin sorg och varna den ende, han hade kvar att älska, för detta onda, som gifvit honom själf döden.

— Har man ej rätt att tala sanning säg, utropade han med darrande läppar . . . var det ej min plikt att klandra när jag såg dubbelmoralen och hyckleriet uppenbart . . . bör ej sanningen gå före nesliga kompromisser . . . säg har jag ej handlat som mitt samvete bjöd mig när jag klandrat dessa, som lysa i frihetens namn och tala om frihet och jämlikhet och broderskap . . . du . . . du . . . vet du hur dessa vackra ord te sig vid närmare granskning . . . som idel lögn du . . . man vill ingenting, känner ingenting, men endast i kärlekens tecken kunna vi segra. Det är ej tillräckligt att sitta i ett luxuöst utstyrdt redaktionsrum och skriva svassande granna artiklar, där arbetarna nämnes förtryckta bröder, manande till sammanslutning mot kapitalisterna och kamp mot kapitalistväldet, det är inte tillräckligt att mot en rundlig betalning sitta i kommittéer eller stå och hålla eldande tal n. b. mot god ersättning, det är inte nog att tala om proletärerernas fattigdom och förtrycktas suckar — när allt detta endast har sin grund i egoistiska beräkningar — det bär kanske framåt en tid, men tro mig, det tar en ända med förskräckelse. Det finnes knappast någon enda af dessa så kallade frihetskämpar som ej skulle bli lika stora förtryckare, som dessa, de nu predika emot, endast de hade nödiga ekonomiska förutsättningar . . . det rent materiella är för dem hufvudsaken, idéerna . . . strunt i idéerna — endast man kan tjäna pengar . . . du känner redaktör Rossmann, riksdagsmannen, han deklarerade för 22,000 kronor förra året . . . en statsministerlön alltså, en annan riksdagsman inom samma läger har 18,000 . . . studera taxeringskalendern får

du se . . . har du besökt deras organisationers samlingslokaler . . . all upptänklig lyx — alla bekvämligheter . . . stora ljusa salar, bonade golf . . . och samtidigt äro hundratals familjer, tusentals människor utan tak öfver hufvudet . . . nej afbryt mig icke — jag vill tala ut — sedan blir det din tur . . . har du sett en af de kvinnliga medarbetarna i »Det röda skenet» fröken Hoppman . . . hon har en timmes arbete om dagen — sitter på redaktionen mellan 1—2, men lönen är dock så pass tilltagen att ett halft dussin fabriksarbeterskor, som få träla i osunda lokaler under 12 à 14 timmar skulle jubla af fröjd om de tillsammans hade hennes inkomst . . . hennes toaletter gälla som riktiga mönster och damerna vända sig afundsjukt om, när hon sväfvar fram efter gatan i siden och spetsar och med en pariserhatt, stor som ett kärrhjul . . . hennes af framgången alstrade högfärd har blifvit till en visa . . . hennes begåfning är mycket medelmåttig och hvad hon skrifver, skrattar man åt — nota bene den lilla klick som besvärar sig med det . . . hon är typisk — och Bonge . . . ja honom har jag talat så mycket om att honom känner du . . . redaktör Lorentsson har tvifvelsutan en gång för många år sedan känt något helt annat än nu, men makt, pengar och anseende kan förvandla den mest entusiastiske till en veritabel bracka . . . han är det redan . . . en goddagspilt, som endast vill ha fred och samla pengar för att snarast kunna dra sig ifrån hela rörelsen — slutar inte han som vasariddare och bolagsdirektör, så måste något oväntadt ske och det snart.

Den sjuke teg ett ögonblick, men så vidtog han under det han stirrade rakt fram mot det morgon-skumma ljuset: — Du tror eller åtminstone söker öfvertala dig att jag gjorde mig omöjlig som medarbetare därför att jag var hänsynslös . . .

— Hur vet du, stammade Berger andlöst.

— Jag vet, ty när man gjort upp räkningen med lifvet, vet man allt . . . det är sant med moderation detta; men att tiga skulle bli min död — min andliga död; tala måste jag, men jag förmådde ej bära följderna af mitt handlingssätt — jag dödade mig kroppsligen och går nu bort med sorg och misströstan.

Han sjönk rosslande tillsamman och förlorade åter medvetandet. Kraften var bruten på allvar nu och han sjönk in i dödens slummer.

Bullret därute tilltog för hvarje minut. Den stora staden hade vaknat till lif igen efter en natt full af ljuf slummer och skrämmande drömmar. Arbetsklädda män och kvinnor rusade med brådskande steg utefter trottoarernas däfnasfalt och slippriga stenar; de flottiga rockarna och lappade kapporna klapprade och smälde mot blanknötta benkläder och kjolar; stickkorgarna med frukostbrödet och mjölkbuteljen svängde på arbetsstyfva armar i takt med de ansträngda stegen, som förde denna armé af egendomlösa mot de mörka fabrikerne, som inom få minuter skulle sluka dem likt forntidens glupande sagovidunder. Omornade grupper dragande mot samma mål hälsade hvarandra i gatukorsningarna med kärfva, skrofliga röster, svordomar haglade, och ett och annat litet stilla gruff utspann

sig dock utan att taga vidare fart. Tidningsgummor, bleka och hålöga med schaletten eller den nötta sommarhatten skjuten på nacken, kilade förbi dem in i portgångarna, aflämnande de ännu färska tidningsexemplaren till kunderna, som i regel ännu slumrade i den tidiga timmen; en och annan arbetare tillkastade dem ett vågadt skämt, som i vanliga fall upptogs mycket tacksamt och belönades med fnitter och skrattsalfvor, men mestadels tänkte ingen på dem, dessa svältaflönade publicitetens styfbarn; med oroliga blickar betraktade de den ännu ansenliga tidningspacken och med rödkantade ögon mätte de distansen till nästa aflämningsställe. Det gällde att vara kvick i vändningarna, ty på bestämda tider måste de vara i sina arbeten — somliga skulle bära bruk vid byggen, andra städa kontor, andra åter rusta sina barn till skolan; för de flesta af dem var detta arbete af mera underordnad beskaffenhet, men absolut nödvändigt för att hålla nöden på afstånd. Och alla suckade de mer eller mindre hörbart, men den tunga blåsten förtog hvarje yttring af deras stumma sorg. Fortfarande rasade nämligen ovädret med nästan oförminskad häftighet. Det sjöng och klingade i fönsterrutorna, regnet piskade husväggarna och däruppe susade det och sjöd som hafvets yrande bränning. Julen nalkades med snabba steg och allt befann sig i upplösningstillstånd innan den efterlängtade kölden med snö i följe skulle komma för att breda sitt dok öfver naturens elände.

På detta allt satt Berger och lyssnade medan hans utpinade och sömnbrutna kropp fallit tillsammans mot den hårda trästolen. Han var så utmattad att

han ej förmådde tänka vidare; grubblet öfver lif och död hade lämnat honom — och med vännens hand slappt hvilande i sin somnade han in utan drömmar i det halfskumma, utkylda rummet.

Han sof när han bort vaka, sof som om ej döden rofgirigt lurade på hans ende, ende vän.

Han spratt till af förskräckelse och höll på att falla ur stolen, ty en hög, klar stämman talade — hvar visste han ej... men han hörde rösten så tydligt: *Förr än hanen gal, skall du tre gånger ha förnekat mig.*

Och ännu en gång fast nu mera matt nästan som suset af en bortdöende vind, hörde han orden: *Förrän hanen gal, skall du tre gånger ha förnekat mig.*

Men han kunde ej se upp — ej resa sig... han var bunden där han satt, lam och blind och i nästa ögonblick sof han åter, obekymrad och omedveten om allt, sof med halföppen mun och nedlutadt hufvud glömsk af alla föresatser att taga mot vännens sista handtryckning och sista ord.

Det var mörkt, dunkelt inom honom och han slumrade dödstrött efter en lång, genomvakad natt.

Hur länge han sofvit visste han ej, men så vaknade han plötsligt, med en isande förfäran inom sig, vaknade vid att någon ruskade honom, hårdt och omildt och i hans öron hväste en skarp, uppörd stämman:

— ... ser han inte att han är död, upp... vakna... ser han inte... och med en rysning såg han värdinnans ondskefulla blick stirra emot sig.

Hans första oklara tanke gällde vännen, som kämpat med döden... en hjälplös, förvirrad blick

åt sängen... han kände blodet vika från kinderna... Örnco var död, det såg han — och utan en tanke på värdinnans hetsiga tal och förebråelser öfver att han »dragit en döende stackare hem till hennes våning», föll han med ett doft stönande ljud tillsammans öfver vännens bröst, hvarifrån lifsvärmen var på väg att fly.

Och i hans öron ringde de förebrående ord, som Jesus af Nasaret talade till sina lärjungar i Getsemane:

Förmådden I icke vaka med mig en enda timme.

VIII.

Väl för tionde gången hade Berger genomögnat det fullskrifna pappersark, som han höll i handen och hvilket nyss kommit honom tillhanda, inneslutet i ett punschfläckadt kuvert, afstämpladt å en liten poststation i norra Dalarna. Han såg ut genom fönstret, nickade bekräftande med hufvudet, sökte tända en halfrökt cigarrstump, som låg på ett glasfat å skrifbordet, men händerna darrade så häftigt att lågan slocknade, hvadan han uppgaf försöket att på detta sätt stimulera sig, utan steg i stället upp och gick med oroliga steg fram och tillbaka på golvet, alltjämt hållande det tillskrynkade brevet i handen.

Det var annandag jul och därute ringde klockorna samman till aftonsång. Helgdagsklädda människor hastade förbi på gatan, mennens grofva basar blandades med kvinnornas gälla falsetter och barnens lallande stämmor skuro stundom som knifeggare igenom sorlet när de omvandlades i ynkligt klagande toner och rop på mamma. Spårvagnarna borta på Odengatan ringde vid hållplatserna och brusade vidare fullastade i väg åt alla väderstreck. Snön hade nyss kommit — marken var smutshvit och från takrännorna

gledo små grådaskiga droppar med ett monotont plaskande ner mot trottoarernas nertrampade snö, som nu i eftermiddagens oklara luft syntes grå som åkerns mylla en tidig vårdag. Vid hvarje steg stänkte vatten och snö högt upp och benkläder och kjolfällar verkade inpyrda af all sköns snusk och orenlighet.

Ett lag män och kvinnor i 20-års åldern hasta skyndsamt förbi och Berger kan uppfatta spridda ord af det högljudda samtalet. De skulle på bal tyckte han sig höra och nästan utan att han rätt förstod hvarför, kände han afund emot dem. Ty brevet, som nyss kommit honom tillhanda, ref brutalt upp alla gamla till hälften läkta sår; denna jul var så helt annorlunda emot flertalet andra han genomlevvat; det var nog icke sorgen öfver den nyss jordade vännen, som ensam var orsaken till det tärande missmod, som gräfdde och tärde på hans hjärterötter, utan annat också. Ensamhetens förskräcklighet grep honom nu mer än annars, nu när alla andra kände den stora högtidens lugn strömma emot sig, men han ensam var öfverlämnad åt sig själf och sina dystra hågkomster. Brickmann kom det för honom! Ja det var ju den ende han kunde räkna på, men hurudan var han egentligen. Senast för ett par dar sedan, det var visst själfva julaftonens middag, hade han sett honom göra korstecken med fortkomstledamöterna uppe å Östermalm, stupfull som vanligt och i sällskap med en ej heller fullt pålitlig person, som han med sin sludrande stämma nämnde för sin »broder fanjunkaren». Det var förskräckligt med Brickman; han hade då en gång kommit så

långt att någon hjälp ej var tänkbar. Men detta oakadt kunde han ej slå honom ur tankarna. Bonges bild sökte han nog framkalla, men det var ej den fysiologi han ville se utan en helt annan — det var afvigsidan, det ondas spegelbild, som framträdde i all sin vedervärdighet och vid jämförelse syntes honom Brickmans rödmosiga ansikte förklaradt som en ängels vid sidan af Bonges slipade, satyrleende drag.

Och så vände de kretsande tankarna åter tillbaka till brevet, som han höll i sin hand. Oakadt han läst det om och om igen, kunde han ej rätt fatta innehållet. Det var skrifvet af hans vän Frick med dennes slarfviga nästan oläsliga piktur och berättade om den omväxling, som stått denne till buds å hans nya verksamhetsfält, Sundsjö uppe i Dalarnas finnmarker. Men det berättade ock om något annat, som nu grep Berger på ett helt annat sätt än vännens entusiastiska utläggningar om supnätterna tillsammans med traktens bruksherrar och den stormande kurtis, han förde med kammarjungfrur och åbodöttrar — det var talet om vildmarkens allvarsstämning om de tungsinta skogarnas poesi. De små antydningar och knapphändiga förklaringar öfver den vilda naturens storslagna skönhet, som Frick inflätat för att dymedelst förhöja intrycket af det som närmast berörde honom, det fria, uppslupna lifvet tillsammans med liktänkande, växte i den andres hjärna och fyllde honom slutligen helt. När Frick talade om Karlavagnen, som gnistrande lyste öfver Grytfsjället i den snöhvita natten, kände han hela den bottenlösa längtan, som slumrat under årtal, famna sig och han såg i en vision hembygdens snö-

klädda isar och skyresta fjäll, han såg gårdarna med ljusglimmande rutor i juletid och förnam klangen af ödemarkens suckar. Då var det som hans ögon tårades och han längtade . . . längtade. Han kände minnena stiga upp inom sig som vålnader ur midnattens grafvar, ej hemska att skåda som dessa utan kärleksmättade som en leende soldag.

Och forsen, som sjöng i djupet, under pansar af packad is! Frick hade berättat om detta i sammanhang med en frivol historia, som slutade med en backanalisk fest i förvaltarens dubblett, dit brukets jungfrur inviterats; han hade i förbigående nästan af misstag talat om dånet från skumpiskadt vatten, som bröt sig öfver stenarnas skarpa kammar; han hade talat om solen, som röd steg upp öfver hvita vidder, men ej var det hans mening att kalla jordlagda minnen till lif utan endast förklara, där ingen förklaring behöfdes. Ty detta allt kände Berger — detta som hans vän berättade hade han lefvat med under många år, famnat det med sin tanke, drömt om det sofvande och vaken, det hade varit hans andra lif detta; omedvetet hade det under sorgens och olyckans dagar skjutit upp i full blomning och brann nu därinne som kokande blod. När han stundom i omåttlig vrede förbannat sitt öde att ej äga makt att ordna allt i enlighet med kärlekens bud, när hans utpinade hjärna i ångestfulla nätter förgäfves grubblade efter frälsningen, som skulle vandla ondt i godt, då kom hembygdens drömsyn som nersänkt på en duk från himmelen och hemskogarnas sus söfde honom lik en älskad moders vaggsång.

Då . . . då grät han stilla utan snyftningar tills sömnen förbarmade sig öfver honom.

Så stod det något om fadern i brevet. Det var ju visserligen i förbigående, i sammanhang med något helt annat, men det behöfdes ej mer för att bringa de slumrande makterna till lif. Fädernegården, den oförgätliga gården vid stranden af Yngarens vatten, låg där bäddad i skimrande snö, röda som blod lyste väggarnas timring i månljuset och från ladugårdar och stallar hördes djurens belåtna stönanden i sömnen. Hela hans barndoms gård inne i ödemarken stod där för honom och han såg vägarnas tilltrampade snö lysa som lärft på bleke . . . han såg fönsternas rader skymta fram mellan trädgårdens aplar och popplar, nederst på fönsterkarmarna lågo guldgula sädesvippor, ty det var jul och ingen, som önskar lycka i huset glömmer viddernas hemlösa proletärer; på stänger voro sädeskärfvar spetsade och i snön därnedanför lågo tusenden urhackade skal. Men öfver allt bredde sig dödens stillhet — endast i fjärran som en obestämd aning mullrade bruksforsen under sin kompakta isvall.

Och allt mindes han nu, barndomens ystra lekar och ynglingens tysta grubbel när han ensam, rädd att bli sedd gick nerböjd under mossslupna granar inne i Storskogen.

Modern! . . . plötsligt som en blixst bländades han af hennes minne, ty hon stod upp ur sin graf i förklarad gestalt; hon lyste för honom som kärleken personifierad . . . allt det goda i förkroppsligad gestalt; alla hennes ömma smekningar och milda ord fyllde honom och han grät af längtan eller kanske något

annat, som han ej förstod . . . Den där gången när han i barnslig obetänksamhet hade gått älföppningen för nära, var på väg att sjunka ned i det mörka, kalla djupet, när han med den vissa döden för ögonen sände en sista suck hem, hvem var det, som vågade sitt eget lif för hans skull, hvem var det, som kröp ut på den buktande isen, genom hvars springor vattnet sprutade upp i små strålar, hvem räddade honom när drängarna stodo rådvilla på stranden, hvem om ej hans moder . . . hon som ensam kände kärlekens gudomliga makt att våga, våga och ingenting begära som lön.

Ja mor . . . ja älskade mor!

Han såg stenkorset glimma svart öfver kyrkogårdens hopade drifvor; ingen upptrampad väg ledde fram till kullen, där en snötyngd liten tårpil slokade med sina grenar; ingen kände denna längtan till ett heligt rum som han, han som var fjärran borta och ej vågade sig hem. De förgyllda bokstäfverna glindrade och bröto månstrålarna, som studsade tillbaka mot den kalla stenen som små knippen af eld. Han såg namnet: *Carin Berger*, födelse- och dödsår samt under detta den psalmvers, som hon ofta sjöng — allt var så tydligt . . . och det var natt. Den förgyllda tuppen å kyrktornet lyste, men korfönstren lågo i svart skugga.

Och bygden med hvita, röda och gråa hus sof sin drömfria sömn.

Så drömde och fantiserade den ensamme i vinterkvällens skymning, men till sist fick han makt öfver sig själf, tände lampan och tog fram manuskriptet till sin nya bok, som han just nu höll på att avsluta.

Han läste några af de senast skrifna arken långsamt och med djup eftertanke under det pannan lade sig i allt djupare veck. Ett missnöjdt mummel undslapp honom då och då; allt emellanåt lyfte han sina blickar från pappersarken och stirrade i stället ut genom fönstret, men vidtog i nästa ögonblick åter sin läsning. Det såg ut som om det skrifna ej tillfredsställde honom. Här och där gjorde han små ändringar, strök öfver ord och satte nya i stället men slungade till sist pennan ifrån sig med en häftig rörelse.

Så sprang han upp och dref fram och tillbaka på golvet; detta var hans vana när han var missnöjd eller uppretad på något. Med kraft stötte han klackarna mot det murkna golvet, ryckte och slet i nattrockens slitna tofsar och for eftertänksamt med den nervöst skälfvande handen öfver de oordnade lockarna.

— Om man blott kunde som man ville, mumlade han gång på gång — om man blott kunde som man ville. Läpparna rörde sig häftigt och han knäppte med fingrarna.

— Här går jag, skrek han till om en stund så häftigt att han själf ryggade tillbaka vid att höra sin stämmas brutala klang... här går jag och förspiller min heta ungdoms kraft — går och längtar och drömmer medan dessa tusen, miljoner lida... jag går fram som en blind i min okunnighet och oförmåga att handla — går lik en annan Ahasverus utan att finna lycka och ro.

— Ensam... ensam med släktenas sorg på mina skuldror... ensam... Och så litet jag förmår! —

Jag ville gissla och predika, förbanna och välsigna, slå och hela, men jag är ensam . . . hvad förmår jag — och dessa som jag tryggt mig till börjar jag misstro och frukta.

Värdinnan stack in sitt spetsiga ansikte genom dörröppningen och hennes ögon brunno kalla bakom de svarta glasen.

— Han vet min dom, Berger, skrek hon och hötte med näfven . . . intet väsen, intet skrik i en adelsdams hus . . . han vet hvad jag sagt: foglig och lugn, annars flyttar han, begriper han.

— Ja . . . ja, mumlar Berger och sjönk åter sammans framför bordet. Han kände sig så arm och eländig att han numera fann sig i att bli ohöfligt, ja brutalt bemött. Och att bli vräkt nu midt i vintern, då hyrorna voro höga och han utblottad på allt, det var detsamma som total undergång!

Total undergång!

Det ringde som dödsklockor i hans öron och han gömde ansiktet i händerna i stum, tårlös sorg.

Men därute stod natten grym och obeveklig.

IX.

Vintersolen lyste blek öfver Södra bergen och i Humlegården låg snön hvit och mjuk öfver gräsmattor och svarta grenar. Linné hade fått en splitter ny hufvudbonad, som de blyga strålarna ej gjort min af att beröfva honom och kring figurerna på sockeln låg det hvita i hårda valkar.

Utefter norra väggen på kungl. Biblioteket kom ett par manliga individer klifvande, hörbart pustande af ansträngning och då och då utstötande en grof svordom eller ett mera oskyldigt »fan anfakta» när de höllo på att slinta öfver stenar och annat otyg, som låg gömdt under den lösa snön. Arm i arm vinglade de fram, af utseendet att döma redan åtskilligt påstrukna fast klockan nyss slagit tolf i Johannes. När de ändtligen kommit fram till ena knuten slå de in på den breda, upplogade väg, som för upp till öfre Humlegården — och efter stönanden och förnyade svordomar äro de inom kort framme vid Blomsterfurstens staty.

Där stötte de plötsligt tillsammans med en mager ung man, som kommit uppifrån Floras kulle och hvilken på grund af sin uppslagna rockkrage och slokande hattbrätten ej observerat dem förut.

— Tjänixen på dixen, mumlar Brickman och räcker ut sin vantklädda hand till hälsning, du lefver Berger?

— Ja, nog lefver jag alltid, svarar den andre utan att känna någon större glädje öfver det oförmodade sammanträffandet. Han önskade inom sig att han aldrig gått till Humlegården, där han dock trodde sig vara säker för påträngande sällskap.

— Känner du inte den här gyckelbocken, säger doktorn och visar med tummen på sin inpälsade följeslagare, då Berger icke fann sig föranlåten att visa tecken till igenkännande.

— Nej, jag har inte den äran.

— Kyss mej . . . äran . . . hvem i Hades pratar om så'n lort . . . det är min synnerligen trogne broder, fanjunkar Lundén, det här.

— Jaså, svarar den andre utan att vare sig visa någon större öfverraskning eller glädje.

— Taen i hand, annars blir jag arg. Berger efterkom uppmaningen och så var bekantskapen gjord.

Man gick uppåt Valhallavägen till, men samtalet ville inte ta någon riktig fart. Men så kom Berger helt i förbigående att nämna Bonge, med hvilken han sammanträffat för några dagar sedan på Norrmalmstorg.

— Bonge ja . . . apropos den slyngeln . . . har du hört hans sista bedrift? Doktorn spände sina rödsprängda ögon i Berger, så att denne hajade till.

— Det där med Örnclö . . .

— Örnclö, hvem bryr sig om honom, han var inte utrustad för detta lifvet han och därför var

det bäst som det blef; för öfrigt, tillade han med lägre röst nästan som om han talat till sig själf, var det bra mycket bättre att få dö ung och relativt ofördärfvad än att ödeläggas af dessa slipade skojare, som tagit folkets befrielse på entreprenad för att få tillfälle att armbåga sig fram, lätt och säkert . . . nej, här gäller det annat ska' du tro.

— Hvad då? frågar den andre andlöst. Doktorn teg ett par minuter tydligen för att reta den andres nyfikenhet ännu mer, men så slungade han fram med ett inslag af skadeglädje i rösten viss om att slaget skulle drabba den rätte.

— Tyskan är med barn och Bonge har öfvergifvit hennel

Berger gapade men kunde ej få fram ett ljud. Fanjunkaren snöt sig grundligt.

— Det . . . är . . . sant, bekräftade han under förnyade trumpetstötar.

— Och hans hustru . . . Berger kunde knappast få fram orden, som stockade sig i hans strupe.

— Går i hjälphus och skurar trappor, svarar Brickman med cyniskt lugn. Berger kände sig precis som om han fått en grundlig men välförtjänt afbašning. Kroppen kändes öm och rådbråkad och hvarje steg, som han tog på den blankslitna vägen, var en förnyad smärta. Det blef mörkt för hans blick och han hörde öfver de knarrande stegen hur blodet sjöng vid tinningarna. Han förmådde ej gå längre utan sjönk ner på en bänk, som af en eller annan anledning fått stå kvar sedan sommaren. De andre följde hans exempel, sprittyngda som de voro.

Som i en dröm hörde han, hur de tvenne vänerna vidt och bredt orerade om den flydda nattens orgier uppe å »Snusdosan», dit fanjunkaren väl på grund af doktors stadgade anseende äfven fått tillträde oaktadt sällskapets statuter icke tillät en sådan man som han att närvara. Brickman var nämligen den, som först kommit upp med tanken att starta denna exotiska institution, var hedersordförande samt bar högsta utmärkelsetecknet, en sidenmantel, öfversållad med fantastiska figurer och otydbara hieroglyfer. De båda hedersmännen sutto nu på den snöhöljda bänken och sökte öfverrösta hvarandra med välfunna svordomar. Doktorn, som föraktade det vulgära, förde alltid den grekiska mytologiens kända storheter på tungspetsen, men fanjunkaren, som var en ärlig svensk krigsman svor på svenska så att det oste svafvel.

Men Berger teg . . . teg.

Om en stund påminner man sig emellertid att en tredje person är närvarande, hvadan doktorn ruskar denne till lif och spörjer om han är sjuk eller något dylikt eftersom han ser så blek och eländig ut.

— Ja, jag är sjuk, svarar Berger tonlöst.

— Vid Zeus du gycklar?

— Nej . . . jag fick min dom af doktor Borrman i går på förmiddagen . . . jag är dödsdömd . . . har lungdot.

— Fy tusan, fanjunkarn spottar långt bort i snön och snyter sig ånyo.

— Lungdot, stamma de båda hedersmännen samtidigt.

— Lungsot, bekräftar Berger med en stilla nick.

Det blef dödstyst... endast en bit därifrån väsnades ett band gråsparfvar och spårvagnsklockorna ringde vid närmaste gatukorsning.

— Och det har du tigit med, bröt doktorn ut som om han haft för afsikt att straffa en illmarig skolpojke, som blifvit beslagen med fuffens bakom hans rygg.

— Jag har ej vetat det förr.

Fanjunkaren spottade och svor, svor och spottade. Lade in en grundlig pris ur hedersdosan men snöt genast samvetsgrant ut hvartenda korn.

— Det va' faen, muttrade han och knäppte med fingrarna.

Doktorn sjönk tillsammans och funderade mycket intensivt under det han med sin bastanta påk gräfdde ett djupt hål i den packade snön. Ett grymtande ljud undfaller honom emellertid om en stund som om klarhet vunnits i den fråga, som lade beslag på honom; han rätade på ryggen och talade:

— Hur är det — du vill väl inte dö?

— Ja, jag vet inte så noga, genmälde Berger... ibland känner jag nog misströstan så stor att jag önskar att få dö, men detta är nog endast ett sporadiskt utbrott, ty underst jäser nog lifstanken.

— Då måste något göras och det snart.

— Drick konjak, det hjälper, ordinerade fanjunkaren, som sedan så långt han mindes tillbaka ansett detta fludium som ett osvikligt universalmedel mot alla möjliga sjukdomar.

— Håll mun, fräser doktorn.

— Men nog har jag »den tvåstjärniga» att tacka för min berghälsa, vidhåller krigsmannen indignerad.

— Det är du det, men här är det annat . . . alla ä' inte svin begriper du.

— Nänej . . . nänej, puttrar fanjunkarn resignerad, inseende att hans råd ej skulle följas.

Doktorn kutade åter rygg, beskref cirklar med pekfingerspetsarna i luften, rörde på munnen, knäppte till sist upp rocken, drog fram en svart anteckningsbok och började kalkylera. Det tungsinta uttrycket vek så småningom och han lyste upp i ett leende.

— Du ska' resa till Södern, Berger.

— Jag!

— Just du . . . du gör dig i ordning, packar — det andra sköter jag om.

— Ja men . . .

— Inga men om jag får be . . . din nya bok kommer ju ut endera dagen? tillfogade han i frågande ton.

— Ja.

— Det är onsdag i dag — i morgon torsdag klockan half nio på kvällen träffas vi vid Centralen . . . du reser öfver Trelleborg, den linjen är bäst.

— Ja det ska' faen gynna danskarna, bekräftar fanjunkaren, som var stor patriot.

De reste sig upp från bänken, ty kölden var rätt bitande, fast solen fortfarande sken öfver Södra bergen, men innan de åtskildes kommo de öfverens om att träffas på Stjärnrestaurangen klockan 8 på kvällen.

Sedan Berger blifvit ensam gick han sakta genom öfre Humlegården, in på Engelbrekts gatan och

befann sig innan han närmare hann reflektera öfver hvart han skulle gå ute i Lilljansskogen, där stillheten låg som ett hölje öfver de unga träden. För öfrigt var det honom likgiltigt hvart det bar. Han kände sig alldeles förkrossad; kunde omöjligen samla sina tankar. Därinne i hans hjärna var det ett kaotiskt virrvarr af lösryckta, tumlande tankefragment; det var den obestämda glädjen öfver utsikten att ännu en gång känna lifshoppet fresta sig till djärfva planer om en genomgående omgestaltning af samhället, men det oakadt var sorgen dominerande. Underrättelsen om Bonges lumpna handlingssätt hade han mottagit som ett slag i ansiktet, ty om det sagda var sant, då var denne alltid förlorad för honom.

I början sökte han inbilla sig att det hela endast var en uppkonstruerad historia, tillkommen för att skada en hatad politisk motståndare, men sedan han hunnit sansa sig, insåg han det löjliga i denna slutledning, synnerligast som han ju af erfarenhet visste att åtminstone Brickman var fullkomligt indifferent i dithörande ting. Han var ingen politiker, struntade absolut i de sociala sträfvandena, ty för honom existerade sedan länge ej mer än två ting: sprit och filosofi, det vill säga det senare endast vid vissa högtidliga tillfällen när hjärnan var tillräckligt omtöcknad af det förra.

Ja Brickman var en underlig fyr! Under det Berger med långsamt dröjande steg styrde kosan allt längre in i skogen kretsade hans tankar kring vännen, som han nyss lämnat, och ju längre han

sysslade med honom, ju svårare hade han att fatta hvad som innerst rörde sig hos honom.

Han påminde sig alla de kvällar och nätter, som de suttit samman och resonerat om allt och intet. Den lifsåskådning, som Brickman därvidlag framburit tycktes honom allt mer och mera oklar och stundom kände han sig benägen att gyckla med allt. Detta ingående i sig själf, som var den andres enda kända förpliktelse, hade beredt honom många stunder af grubbel och eftertanke, dock utan att han funnit denna känsloläras ariadnetråd. För honom existerade ej nuet annat än i strängt filosofisk mening som ett abstrakt tidsmoment; den personliga viljan var det centrala; kring det underförstådda andliga rörde sig allt, händelser och sträfvanden till materiell förkofran och framåtskridande som själlösa skuggor, som man måste bortse ifrån för att ej taga ohjälplig skada till sin inre människa.

Han påminde sig särskildt en natt uppe å Brickmans rum strax sedan Frick rest. Halft på skämt hade han frågat honom om orsaken, hvarför han inte ville taga sig något nyttigt före, utan endast samvetsgrant supa upp den årsränta, som en förutseende far ombesörjt åt honom.

— Att arbeta — är du galen, det vore ju att direkt motarbeta hvad man känner och vill.

— Jag kan inte fatta.

— Nej, det förstår jag godt, och det skall du inte heller, ty du är inte kallad till den högre lifsåskådningen... Du ser de andliga värdena ur materialistisk, kanske delvis idéell synpunkt, men vi utvalda se dem ur en helt annan för dig ofattbar,

högre synpunkt och därför kan du aldrig förstå, hade han tillagt. Senare hade han talat om sina tvifvel och strider, hur han drifvits som ett rö på stormens rygg, hur hans själ brutits sönder när oförståelsen och den kalla liknöjdheten omslutit honom lik en fängelsemur, hvaröfver han ej kunde klättra. Hvad han då ville, det utpräglade inre lif, han då ville lefva, framstod emellertid nu för honom som en oklar påminnelse om en avslutad existens och han kände intet behof att ingå i förklaringar.

— När allt och alla uppreste sig emot mig, återstod ej annat än att söka förintelsen, hade han sagt och tömt ett stort glas konjak i ett enda drag.

Under dessa funderingar hade Berger kommit allt längre in i skogen och han fann, att han ej längre höll sig till den blankslitna vägen utan traskade i den hvita snön som omslöt hans fotknölar som bomull.

Han beslöt att vända om till staden igen, gå upp till sitt rum, packa ihop hvad som var nödigt till resan, underrätta värdinnan om sitt förehafvande samt sedan på utsatt tid infinna sig på Stjärnrestaurangen.

Men det var ock något annat, som han skulle ha gjort, kände han på sig. Det var en plikt han hade att uppfylla mot sig själf eller någon annan, men det underliga var att han ej kunde påminna sig hvad det var.

Någon skuld, som skulle betalas, tänkte han. Nej, han kunde inte påminna sig något dylikt... någon visit eller uppvaktning... tanken föreföll

honom så löjlig, att han måste skratta; han som inte umgicks i en enda familj och inte ägde förmän . . . nej, det var något annat, men hvad? Han drog tillsammans pannan och bet ihop munnen, men så ljusnade blicken plötsligt och han slog ut med ena handen.

— Bonge . . . visst . . . visst Bonge! mumlade han halfhögt och påskyndade sina steg. Honom måste jag träffa . . . ha förklaring.

Och stegen blefvo allt snabbare så att sparfvar och sidensvansar missnöjdt skriande flögo upp från vägen och gömde sig inne i det tilltagande dunklet.

På Drottninggatan glimmade lyktorna redan när han andfådd och pustande om en stund vek in på den tvärgata, där »Det röda skenets» redaktion var förlagd. Hela vägen hade han tillryggalagt halft i språng, pådrifven som han tyckte af osynliga makter. Tanken på Bonges handlingssätt först mot sin egen hustru och sedan mot den kvinna, som han bringat på fall, jämställd med påminnelsen om de beskyllningar hans döde vän framkastat mot honom, höll honom fången som i ett harnesk af järn, hvarur han omöjligt kunde befria sig. Nu var tiden inne att fordra en förklaring. Han ville blicka in i denna skumma själ, ville veta sanningen äfven om han sedan skulle känna sig manad att förbanna den som han blickat upp till, beundrat och drömt soldrömmar om. Intet är mera fruktansvärdt än ovissheten, ringde det oafbrutet i hans öron. Han tyckte att de brådskande människor, han mötte, sågo hånande på honom, lugnt och isande som om de velat säga: du är en stackare, som

låt it narra dig, du borde ha insett detta förr innan andra öppnade ögonen på dig. Men ännu sökte han trösta sig med att det hela endast var ett missförstånd, defekta hjärnors uppfinningar, tillkomna för att skada den, som var att frukta på grund af sin öfverlägsenhet och entusiasm. — En solig första maj rann honom i hågen, när han stod ute på Gärdet omsluten af tusenden högstidsklädda proletärer, som med spänning lyssnade till talarens eldande ord uppe å den rödklädda tribunen. Han såg fanorna vaja i det lekande ljuset som tungor af eld, där de lik en blodig spetsgård omslöt talaren, som predikade rättens och likhetens evangelium. Öfver det vida, vårgroena fältet klungo orden med ljud af metall: proletärer, bröder, i kärlekens tecken skola vi segra . . . låtom oss famna allt af stort och heligt uppsåt . . . låtom oss med åsidosättande af små, lumpna, egoistiska intressen föra fram dessa världsomfattande idéer, som omsatta i verklighet skola bringa ljus och evig lycka. Och han hörde dånet af jubel och applåder strömma emot sig som ett varsel om kommande segrar, förnam den jäsande kraften i djupet, som lösgjord skulle omskapa världen. Det var en solljus dag med fladdrande, röda fanor öfver tusende entusiasmerade män och kvinnor, lösgjorda från den gråa alldaglighetens fattigdom, och i skyn jublade fåglar, som nyss kommit sträckande mot norden!

Men mannen, som stod där med solens guld kring sin panna, var ingen annan än Bonge! Han var den, som skulle gå i spetsen, föra skarorna fram, fram, besjälad af helig entusiasm.

Många andra liknande tillfällen påminde han sig — men så stego de svarta, stygga tankarna upp inom honom, hvarifrån de kommo visste han ej; troligen yttringar af det onda, den nedärfda benägenheten att klandra hellre än att berömma. Som skrämmande skuggbilder passerade allt det tvetydiga Bonge sagt och handlat förbi honom och till sist sjönk den förr så strålande uppenbarelsen bakom mörka moln, groteska figurer mot nattsvart bakgrund, där ej en enda stjärna glimmade. Alltid vid liknande tillfällen förut af eftertanke och grubbel hade han slutligen lugnat sig med att det hela endast var af öfvergående art, reminiscenser från fordom, då lifsbetingelserna voro andra och de sociala intressena ej väckta till sjudande lif; han hade äfven betraktat det mesta som skämt, men allt mer och mer hade den djupt därnere rufvande misstanken fått näring, utslagen af det onda kunde ej längre afvisas med en axelryckning och nu stundade den slutliga uppgörelsen, då allt skulle bli uppenbart, denna stund, som han längtat efter men samtidigt fruktat.

Vaktmästaren satt och hängde öfver en tummad detektivroman uti väntrummet, när Berger brådskande störtade in.

— Förlåt, är herr Bonge att träffa?

Vaktmästaren tog långsamt pincenezen af näsan, sköt boken ifrån sig och blickade sömnigt förnämt på den inträdande. Habiten tillfredsställde honom tydligt inte, ty han sköt spotskt ut med läpparne och kring ögonen låg ett drag af ringaktning, när

han efter en konstlad paus i stället för att ge besked, frågade:

— Menar ni doktorn?

— Finns det då två med namnet Bonge här? Rösten var hetsig.

— Nej, det är det inte . . . men när man är doktor, så skall man väl ock tituleras därefter.

Berger upplyste emellertid vaktmästaren om att Bonge inte var någon doktor utan endast kandidat, hvilket i hög grad öfverraskade denne, synnerligast som han påstod att Bonge på det strängaste ålagt honom att i stället för »herr» säga »doktor».

Den efterfrågade var emellertid att träffa och vaktmästaren blef lämnad åt sig själf för att åter ägna sig åt slipade bofvar och lika slipade detektiver, hvilka dock litet emellanåt måste maka åt sig för en ännu mera slipad falsk doktor.

Bonge satt i sin bekväma länstol och sög belåtet på en stor, svart cigarr, när Berger utan att knacka steg på. I soffan midt emot honom satt fröken Hoppman, iklädd silfvergrått sidenlif, halskrås och briljantbesatt guldarmband och vid hennes sida, vårdslöst lutad mot ryggstödet, en lång skrantig yngling med stor kroknäsa och svart man.

På divanbordet framför dem stod en kaffebricka med tre koppar, ett halftjog cigarretter lågo kringströdda på den röda ylleduken och närmast Bonge stod en bukid likörflaska till hälften urdrucken. Tre halffyllda glas stodo framför respektive ägare.

Berger ombads att slå sig ner, sedan han blifvit presenterad för den skrantige ynglingen, hvilken han igenkände som en ej alldeles obekant skald

vid namn Einar Pettersson-Milton, det senare namnet hemgjordt troligen med tanke på den store engelsmannen. Fröken Hoppman hade han träffat en gång förut, men hon ville inte vidkännas bekantskapen. Berger såg ju ej heller någonting ut för världen, klädd som han var i urväxt sommarkostym, hvars brister ej den fransade öfverrocken kunde dölja.

— Vi ha druckit ett glas med Milton närmast med anledning af den succès hans senaste bok gjort, pratade Bonge under det en förrädisk rodnad steg upp på hans kinder, skvallrande om att det icke varit allenast ett glas, som inmundigats.

— Ja, det var tusan hvad min bok blef berömd, inflikade skalden helt öppet utan falsk blygsamhet. Han såg sött småleende på sofkamraten.

— Men det va' också själfva fan till bok, bekräftade Bonge i det han tömde sista återstoden ur glaset. — Har du läst den, Berger? han vände sig häftigt till den nykomne, som satt närmast dörren, tyst och försagd.

Då denne förklarade, att så icke varit fallet, blef Bonge topp tunnor rasande.

— Det var det fräckaste jag har hört, bröt han ut . . . ett af de mest uppseendeväckande alster, som sett dagens ljus under de tio senaste åren . . . Milton är nu ett namn med europeisk klang nära på, vet du inte det . . .

— Ja, underligt är det, ifyllde fröken Hoppman, som sedan flera år nästan ensam kämpat för sin väns berömmelse, underligt är det, förskräckligt underligt.

— Strunt i det, fräser skalden . . . det finnes

kålhufven . . . Han teg och sjönk ihop i soffhörnet, sömnig och lat.

När likörflaskan om en stund var läns och cigarretterna förvandlade i rök, reste sig fröken Hoppman, nickade stelt åt Berger, klappade Bonge kärleksfullt på kinden och föreslog skalden med ett öfvermått af innerlighet i stämman att han skulle följa med henne hem, hvilket denne med lycksalig min accepterade. Han vacklade emellertid betänkligt på sina smala skaldeben, när han gick ut genom dörren, hvadan hans väninna af ren vänlighet lade sin arm om hans hals för att stödja honom. Deras stöflande steg dogo bort i ändan af korridoren.

Bonge satte sig vid skrifbordet och började med tankfull min hvissla en modern varietémelodi, som han föregående kväll under en liten privat supé på Bellevy lärt af en tysk subrett, som intresserade honom på grund af sina jämna tänder och välformade höfter.

— Det är det onda personifieradt, tänkte Berger, när han såg honom sitta så, men han bet samman tänderna och teg.

— Säg, hva' tusan vill du egentligen? Bonge kastade sig tvärt om på stolen och sökte se morsk ut, men misslyckades. Han var alldeles för stagad för att kunna imponera. Berger, som nyss varit så fylld af sjudande oro, kom sig inte för att säga ett ord; först när den andre ännu en gång upprepat sin fråga, nu kompletterad med en ännu gröfre ed, kom det lågt, nästan skamset:

— Jo, jag är tvungen att ha förklaring.

— Förklaring — Bonge spratt till... förklaring — öfver hvad?

Berger tyckte, att hans röst lät tom och ihålig, kommen långt fjärran ifrån; tonfallet var honom obekant; hatet låg och grodde på botten, det kände han — och ett häftigt behof att fly långt, långt bort fyllde honom.

— Din hustru... stammade han slutligen med skälvande läppar.

Bonge brast ut i ett häftigt skrockande skratt, ögonen skelade röda under de uppsvallda ögonlocken och halsens spända ådror kröpo som maskar.

— Hva' in i hela... hva' i satans namn har du med min hustru att skaffa... ha.. ha.. ha... är du alldeles galen människa. Åter bröt han ut i en skrattparoxysm, så att kroppen darrade.

Berger satt likblek, snappande efter andan.

— Du har öfvergett henne, prässade han slutligen fram.

— Naturligtvis, svarade den andre nonchalant — hvad mer?

— Och tyskan...

— Behagar mig inte längre, värderade vän, afbröt Bonge.

— Och detta finner du rätt?

— Visst fan!

Nu skymde vreden som ett dimmigt, rödt töcken Bergers blick; han brast ut i ett hemskt, stormande skratt, han vred händerna, och knäna slogo skallrande samman. Ingenting förnam han af yttre eller inre intryck, endast att han stod af-

grunden nära, det kände han. Bonge satt kvar vid skrifbordet, till det yttre fullkomligt oberörd. Med van hand ordnade han en bunt tidskrifter, som låg längst bort på bordskanten, slog upp den rödpärmade »Die Woche» och bläddrade förströdt i densamma. Längre ljöd Bergers skratt, genomträngande, skärande, det pep och fräste i bröstet på honom och kallsvett glindrade på pannan.

— Det var tusan hvad du har roligt; Bonge såg hotande på honom under halft nerfälda ögonlock.

— Ja, jag har roligt . . . mycket roligt.

— Nåja, du hänger ju hufvudet så ofta, så att man bör inte missunna dig ett skratt då och då.

— Nej . . . nej, Berger torkade sitt flammiga ansikte med näsduken. Han böjde sig framåt i hjälplös undergifvenhet — utbrottet hade beröfvat honom all kraft, han satt med slutna ögon och slappt hängande händer.

Bonge smekte med sin blick fotografiet af sin senaste eröfring, varietésångerskan, som stod framför honom på bordet och började därpå trumma melodien till den senast inlärdas varietévisan på bordskanten.

Detta väckte åter lif i Berger. Vacklande reste han sig ur soffan och stod hög och rak med gnistrande ögon framför Bonge.

— Du är en skurk, bröt han ut och samtidigt kröp han tillsamman som till språng.

— Såå, replikerade den andre hånfullt.

— Jag förbannar den stund, när jag kom i din väg!

— Det var faen... så ledsamt!

— Du har dödat Örnclö med din falskhet och ditt lömska hat... bekänn!

— Svärmare och idealister ha vi intet bruk för, du.

— Minns att Örnclö hatade dig in i sin dödsstund... han fruktade döden för din skull!

— Det angår mig inte.

— Såå... Berger blef likblek, ögonen kröpo ut ur sina hålor; utan tanke och besinning rusade han på den andre, hvilken dock vigt och påpassligt undvek slaget, som var afsedt att träffa midt i ansiktet. Skrifbordsstolen vräktes omkull med en duns och en bunt manuskript flög fladdrande ut i rummet.

Redaktören rusar in röd och upprörd. Han hade från ett närbeläget rum åhört ordväxlingen och var nu kommen för att stifta fred.

— Hva... hva... i fridens namn står på, pustade han när han såg Berger med knutna näfvar stå färdig till ett nytt anfall mot Bonge, som fegt krupit undan i vrån innanför skrifbordet. Denne fick emellertid mera mod nu när han såg hjälpen komma, och stämman lät åter öfverlägsen och lugn när han svarade:

— Du kanske vill ringa på vaktmästaren så att han får kasta ut den där. I ordet »den där» inlade han ett gränslöst förakt.

— Åhnej... åhnej, vi ska' väl ta det lugnt, puttrade förmannen till svar. — Herr Berger går nog utan utkastning. Redaktören var af naturen mycket fredlig och tolerant, endast vid enstaka tillfällen lät

han vreden få makt öfver sig. Och då visste hvar och en, som närmare kände honom att det var något som var riktigt galet.

— Ja jag går . . . herr redaktör — men först vill jag ha sagt er att ni har en skurk som förste medarbetare . . . ni borde blygas att ha en sådan man i er omgifning.

Berger vände sig stolt och rak med högburet hufvud. När han slöt dörren efter sig hörde han redaktören mumla något om »pojkspolingar, som borde veta hut och inte komma och störa midt under arbetstiden».

— — — —

Klockan var närmare $\frac{1}{2}9$ när Berger äntligen infann sig på Stjärnrestaurangen, där de båda gubbarna hälsade honom med välmenta glåpord och korthuggna svordomar. Fanjunkaren insinuerade att den ny-anlände försinkat sig uppe hos någon »allmän kvinna», som han med sin förkärlek för realiteter uttryckte sig, hvilket i sin ordning gaf den sålunda oskyldigt misstänkte anledning att omedelbart berätta om sitt besök uppe å »Det röda skenet». Han talade långsamt med dof, beslöjad stämma, i korta, afhuggna satser som om rörelsen villé få öfvermakt med honom, beskref de känslor och drömmar, som fyllt honom nyss när han ensam gick inne i skogen och gled så in på besöket hos Bonge; när han beskref den senares gäster ryckte det förrädiskt i fanjunkarens slappa ansiktsmuskler, om af skratt eller rörelse var ej godt att se, men doktorn satt där lugnt bidande tills han talat slut.

— Nå är ni botad nu? frågade fanjunkaren brutalt under det han knackade på dosan och tog sig en väldig pris.

— Ja jag tror det, hviskade Berger.

— Nå det var ju roligt. Det var doktorn som talade.

— Roligt är det inte, genmälde Berger, men man får ta allt som det kommer — och för öfrigt var det ju inte en dag för tidigt, tillfogade han med isande lugn.

— Nej det var det faen ta mej inte, bekräftade fanjunkaren på sitt sedvanliga öfvertygande sätt.

— Hör du Lundén, säger Brickman öfverlägset när han hörde den nyförvärfvade supbrodern med sådant intresse ta del af hvad som stod under debatt, — hva' känner du om socialismen i allmänhet och om dess målmän isynnerhet efter som du är så nederst i Gehenna intresserad.

— Åhjo... åtskilligt, svarade den tillfrågade dunkelt. Ögonen fingo ett inbundet, tjärskådande uttryck som om han bure på fruktansvärda hemligheter.

— Nej det var intressant... ut med språket, replikerade doktorn.

Fanjunkaren var ånyo uppe med sin kära dosa och tog sig en ny tankeställare, men han gjorde sig inte beredd att yppa sina djupa hemligheter. I det stället gjorde han en inbjudande gest med pek-fingrarna åt tvenne nya kunder, som just nu slunko in genom dörren. Det var kamrern och »magistern». Gubbarna hviskade bekräftande och slog sig ner vid deras bord sedan de nödtorftligen presenterats för de två andra.

— Vi tala om socialistynglet, säger fanjunkaren förklarande, när han såg de nyankomnas frågande fysionomier.

— Yngel . . . du skulle ha på snoken, du, väsnas »magistern», som af ödet ansåg sig korad till samhällsreformator, men ännu ej hunnit längre än till en t. f. folkskollärares osäkra ställning.

— Seså, seså, muttrar den hotade krigaren, ska' du nu börja igen . . . Den här faen är revolutionär ska' jag säga herrarna, vänder sig fanjunkaren till sällskapet.

— Prat, säger kamrern under det han kråmande sig som en påfågelhane, kastar de smala armarna i kors öfver det hvita skjortbröstat.

De nyankomnes glas fylldes, tömdes och fylldes ånyo af doktorn som stod för kalaset i kväll. Berger skålade med de öfriga, men kunde ej förmå sig att dricka; endast lukten af den söta, gula vätskan äcklade honom nu och han satt och längtade efter att åter vara därute i skogen, få vandra ensam, ensam bland snötyngda furor under en hög, kall stjärngnistrande himmel. Långt borta ville han vara, långt uppe i Dalarna helst, ville vandra fram den kända vägen, som ledde slingrande och backig upp till hans fädernegård uppe i stillheten, norrut där ödemarken tog vid. Han ville gå förbi kyrkan ute på sitt näs i Yngaren, ville se stjärnljuset bryta sig mot den slipade stenen på moderns graf; han ville knäböja på den snötäckta kullen och förtälja henne, som nu låg där nere stilla och trött, fjärran från lifvets grymhet och vemod om allt, allt . . . ville lätta sitt hjärta i bön, hviska dens namn, som burit

honom under sitt klappande hjärta och sjungit honom till sömns. Han ville . . .

Skrämd ryckte han till och blickade rädd på Brickman, som slagit näfven i bordet framför näsan på fanjunkaren med en af grekiska och nordiska gudanamn kryddad tillsägelse att han skulle sjunga ut och inte sitta och svälja luft som en groda.

— Ser du den här spolingen kunde ha godt af'et — och vi med, tillfogade han under det en svartkantad tumnagel riktades mot Berger.

— Ja se Bonge den känner jag inte alls, tog den tilltalade vid, men jag hörde nyss namnet Milton nämnas . . . den faen, den känner jag sen många år.

Berger blef med ens intresserad. Vid några tillfällen hade han läst versbitar af den omordade Milton, hvilka för ingen del ägt något hvarken originellt eller suggestivt öfver sig, men hvilka dock tydt på en viss formell begåfning. Nu senast visste han att »skalden», som hans beundrare nämnde honom, kanske mera på grund af hans långa hår än hans diktartalang, gifvit ut ett versdrama: »Det onda», hvilket hade för afsikt att förklara hvarför författaren dragit sig undan sina forna kamrater och i stället sällskapade med den reaktionära »Svenskmanna-Postens» redaktör, doktor Guling. Detta nya val af kamrat och förmyndare, betydde ju skäligen litet för den stora allmänheten om det också betydde så mycket mer för Milton, som i och med den nya vänskapens etablerande alltid visade sig ha godt om pengar och uppträdde under sina promenader i blankpolerad hög hatt och nypressad bonjour, men

detta oaktadt väckte hans bok stort uppseende och kom ut i en hel mängd upplagor.

— Hvad är det då för en passagerare den där Milton? mullrar doktorn om en stund eftersom fanjunkaren ej gjorde sig beredd att ingå i förklaringar.

— En utrakad skojare, svarar krigsmannen lakoniskt.

»Magistern» blinkar förstående åt de andra och ser därpå med en bedjande blick på fanjunkaren.

— Se så berätta nu du, som har gåfvan, säger han så i öfvertalande ton.

Han tänder långsamt en cigarr, drar med synbar njutning ett par djupa bloss, släcker med en afmått rörelse tändstickan i kylaren, där ett par punschbuteljer ligga bredvid hvarandra i broderlig sämja, sitter ett ögonblick stilla begrundande, men ser därpå med sin bedjande blick på krigaren i det han åter anhåller det den, som har gåfvan måtte öppna sin mun och tala.

Som fanjunkaren var synnerligen fal för smicker, troligen därför att detta icke var daglig spis, kunde han nu ej längre förskansa sig bakom tystnaden, utan började berätta på sitt bullrande, godmodiga sätt allt hvad han visste om Milton dels på grund af egna iakttagelser och dels på grund af hörsägner. Och det var just inga vackra saker precis. Milton var en stor slarfver, en odåga, en fylltratt, hvilket senare berättaren dock fann mindre klandervärdt. Men hvad han särskildt lade åhörarna på hjärtat var att Milton suttit inne för groft brott. Under sin beväringstid hade han nämligen fått agg till en korpral, som ville ge honom en smula tukt och

fostran och denna hans välvilja godtgjorde han på så vis att han en mörk kväll lade sig i försåt för honom och slog honom halft fördärfvad . . . bräckte näsbenet på honom o. s. v.

Detta sakförhållande grep den disciplinerade berättaren på det djupaste; han blef blossande röd vid denna påminnelse och harmen måste som vanligt ta sig uttryck i en lång ramsa välfunna svordomar.

— Svär inte — för pojken gjorde blott sin plikt . . . alla knektar ska' ha stryk, afklipper magistrerevolutionären i det han knackar med fingerspetsarna i bordet . . . och för öfrigt, tillfogar han för att ytterligare gjuta olja på elden, så är den där historien lögn — du skarfvat, Lundén!

— En man i min ställning ljuger icke, förklarar krigaren med grafisk stämma.

— En man i min ställning, upprepar doktorn under ett mullrande skratt, som jagade blodet lik en sky öfver hans uppsvällda kinder . . . nej hör nu gubbar . . . det där var mer än tillbörligt starkt!

— Ja just det . . . just så, nickar krigsmannen under det blygselns eller vredens rodnad färgar hans orakade ansikte.

— Säg . . . hvad är du egentligen? frågar doktorn-antagonisten med betydelsefull tonvikt på hvarje ord.

— Hvad jag är . . . jo jag är, stammade fanjunkaren — det hördes tydligt att han sökte förgäfvades efter ett klingande vackert ord, ett namn, betydligt finare än det banala: fanjunkare, men misslyckades så fullständigt i sina bemödanden att han dock till sist fann sig föranlåten att atklippa den dofva tystnaden med att uttala sin egen titel.

— Fanjunkare, du, skrek han till ännu en gång under det han blåste upp sig som en groda.

— Slaktare alltså, röt »magistern», ännu högre. I egenskap af fullblods-revolutionär älskade han att smycka sitt tal med starka ord, och han ryste af fröjd vid tanke på att få säga en medlem ur den hatade och föraktade militärkasten sanningen.

Ovisst var hur detta påbörjade lilla gruff vidare utvecklat sig om ej Berger, som hitintills förhållit sig passiv, lugnande lagt sin hand på fanjunkarens arm, under det han i lugn, försynt ton uttalade den meningen att berättelsen och det omotiverade öfverfallet nog vore sann, men att han dock hade svårt för att fatta en sådan begreppens och tankarnas förvildning.

— Begreppens förvildning... jo det vill jag lofva, skrek krigsmannen ännu upprörd öfver den fula slaktar-titeln, som ju en kronans karl med stolpar på mössan och guldportepé inte kunde förlika sig med... begreppens förvildning... jo det ska' jag säga er, att den där Milton är en ful fisk... en riktig galgfågel — och kommer inte han inom lås och bom än en gång så...

— Så slutar han som reaktionär tidningsredaktör eller något liknande fint, afklippte »magistern».

— Ja omöjligt är det ju inte, genmälde fanjunkaren nu en smula lugnad, förmodligen därför att han så småningom kommit till insikt om att hans vrede hvarken kunde skrämma eller imponera... men för min del tror jag dock att han till sist kommer i träcken, tillade han omedelbart med profetisk röst.

— Och hvarför? frågade Berger sakta och akt-
ningsfullt för att ej reta.

— Hvarför, kära vän, hvarför, hetsade det oakadt
fanjunkaren upp sig... jo helt enkelt därför att
detta är logiskt... en sådan där som han, en lättje-
full och lömsk kanalje, hemfallen åt allt möjligt
ondt... den måste sluta där!

Magistern fyller sitt glas med andakt, nickar
mot kamraterna och dricker; så säger han:

— Nu är du dum igen, Lundén!

— Dum... jag... hva' in i...; fanjunkaren
reser sig till hälften och knyter handen mot hä-
daren.

— Just du, replikerar den andra lugnt... vet
du inte att doktor Guling i »Svenskmanna-Posten»
tagit ynglingen ifråga under sina vingars skugga.

Fanjunkaren trasar sönder sin cigarr med tän-
derna, skrufvar på sig, men har inte lust att svara.

— Du känner doktor Guling, fortfor därför
magistern; han har som bekant till specialité att
beskydda alla tvetydiga existenser... du minnes
den historien för några år sedan nere i »Kongens
By», då en hans medarbetare väckte formlig skan-
dal... doktor Guling känner du ju, men så är
han ju också tronens och altarets försvarare, hvilket
ju stämmer väl öfverens.

— Hvart faen vill du komma? mullrar fanjun-
karen omsider.

— Jo dit att titulus Guling gör en präktig
reaktionär af Milton... sådana objekt äro lätta att
forma till det sämre som bekant.

— Ja kanske... men, men jag undrar allt i alla

fall om han inte kommer att sluta sina dagar i träcken, envisades fanjunkaren.

Återigen höjas glasen under ett samfällt: »pyts» och de slappa fysionomierna lifvas. Berger sitter tyst med hakan sänkt emot bröstet; fingrarna stryka nervöst öfver schaggs soffans röda stoppning och han funderar, funderar öfver hvad hans sidokamrat nyss sagt. Återigen blef det så tomt och kallt inom honom. Detta var dock endast till en början, ty så småningom växte hatet fram; han kände en sugande smärta — en blandning af blygsel och hämndbegär, något förhärjande, lik en varm ökenvind brände hans bultande tinningar och när han kastade en flyktig blick i väggens spegelskifva midt emot, ryckte han till, ty han fruktade för sitt eget utseende. Han såg röda strimmor dansa i luften, hörde ett aflägsset sus som af ett väldigt vatten närma sig, kamraternas röster dogo bort som i ett obestämbart töcken . . . och med en mörk, döfvande ångest famnande sig, sjönk han in i ett halft medvetslöst tillstånd.

Om en stund väcktes han emellertid ur sin tillfälliga domning och blodet dunkade åter som hammarslag vid hans tinningar.

Han förnam halft som i en dröm hur de af spriten påverkade tungorna fortfarande sysslade med Milton och doktor Guling, men han hade ingen som helst lust att följa samtalets detaljer. Han sökte i stället koncentrera sina tankar på något annat än detta, dessa mer eller mindre motiverade beskyllningar och tillvitelser mot en politiskt ovederhäftig person, men hur han än bemödade sig så

ville det icke lyckas. Scenen nyss däruppe å »Det röda skenets» redaktion stod så öfvervåldigande klar inför honom att han omöjligen kunde lösslita sig därifrån. Han såg Milton sitta vid sidan af fröken Hoppman, fin och elegant, och han stelnade nästan till inför detta spotska öfvermodiga leende, som hvilade på hans läppar, denna yttring af en lycksökares lättvunna seger. Och af den eldiga frihetsentusiast, som han förr trott sig finna, fanns inte ett fragment kvar. Af den man han i tysthet beundrat och lidit med återstod, tyckte han nu, ingenting. Nej det var endast en beräknande egoist han såg; dessa kalla, inbundna drag, detta spotska leende, detta högdragna, nonchalanta språk — allt — allt i hans framträdande, var oförenligt med den, som lider och kämpar för de slagnas skull, men väl förenligt med den beräknande egoisten, som med den jesuitiska satsen för ögonen: ändamålet helgar medlen, velat till hvad pris som helst arm-båga sig fram till ära och ekonomiskt oberoende.

Och nu i detta ögonblick kände han med sig att den ideella rörelsen hade att dragas med ytterligare en parasit, ännu en individ som i beräknande egoism ville klättra upp på de okunniges dignande skuldror. Gubbarna fortsatte emellertid att orera om de tvenne storheterna, utan att komma öfverens om hvar man borde placera dem. Magistern, som var långt mera förbittrad på titulus Milton än på den reaktionäre Guling, detta väl beroende därpå att den förra med sitt drama gått ganska illa åt de revolutionära, fann ett odeladt nöje i att profetera om Miltons snara upptagande i den reaktionära

fårahjorden, hvilket han såsom varande en mycket utpräglad teoretisk frihetskämpe fann vara höjden af mänsklig förnedring, under det att fanjunkaren för hvarje minut allt häftigare och mera högljudt fastslog att det han kallade för »träcken» var den enda naturliga reträttplatsen. Doktorn föreföll passiv — han hade icke på en god stund yttrat ett ord, utan han satt där med sänkt hufvud och hängande armar, försjunken i tankar. Kamrern var visserligen idel öra, men med hårdt sammanpressad mun och utspändt bröst satt han tåligt bidande — då och då nickande god mening med det skalliga hufvudet.

Till sist var man då trött i munlädret och utan att en sammanjämkning kommit till stånd, dog samtalet bort af sig själf.

Fanjunkaren drog med vördnad och högtidlighet upp sin berömda dosa, snusade först med andakt och lät den sedan gå laget rundt.

— Nå, hva' tycks, ä' det inte en satans dosa, vände han sig själfmedveten till Berger, som i djupaste hemlighet låtit sin snusnypa falla på golvet.

— Jo mycket präktig, genmälde den tillfrågade en smula kallt.

— Fick den på 50-årsdagen, min gosse, skroderade fanjunkaren, belåten att få tala om sin kärleks föremål . . . köpt för pengar från hela underofficerskåren, begriper ni . . .

— Ja den är präktig, försäkrade Berger ännu en gång och vädde dosan i handen.

— Skulle tro det, min gosse, hedersgåfva på halfsekeldagen. Fanjunkaren smekte tingesten, som ett litet kärt barn, knackade betydelsefullt på locket och stoppade den långsamt i högra västfickan.

»Magistern», som var uppspelt och inte så litet smickrad öfver den uppmärksamhet han väckt i kväll, kände sig åter manad att föra samtalet tillbaka på Milton, men doktorn, som alltid uppträdde med förkrossande pondus afbröt honom bryskt med det påståendet »att hederliga karlar syssla högst en half timme med ett sådant objekt» och därvid fick det bero.

I stället började man tala om Bergers förestående afresa och orsakerna, som betingat denna.

— Ja, det är otäckt med den där tuberkulosen, talade kamrern och knäppte med knogarna mot det stela skjortbröset.

— Det hjälper om man super bra, replikerade fanjunkaren . . . jag har ta' mej tusan varit död och begrafven för länge se'n jag om jag inte tids nog upptäckt spritens läkeförmåga.

— Tyst . . . inga dumheter, ryter doktorn . . . det är vid Herkules skillnad på en afdankad slaktardräng som du och en bildad karl som Berger . . . det som är ett fördärf för honom är bra för dig och vice versa.

— Kanske . . . kanske, mumlar krigaren stukad. Han hade stor respekt för doktorn och ansåg sig därför nödsakad att svälja ner förtreten nu.

— Vår unge vän Berger, fortfor doktorn, behöfver frisk och stärkande luft, ingenting annat, och af det blir han frisk. En man med hans begåfning,

rättfärdighetskänsla och entusiasm får inte dö, ty han är satt att utföra något; något stort, som vi alla också, undantagandes Lundén, drömt om i ungdomen. Här sitta vi nu som maskstungna vrak, odugliga, blaserade och spritförgiftade . . . det som vi en gång hoppades på har sjunkit i svart, kväfvande töcken — ingenting ha vi att lefva för, vår roll var utspelad innan vi beträdde scenens tiljor och eftervärlden skall ingenting veta om oss.

När man är ung och ej känner sig hägad att anpassa sig efter gängse samhällsformer, det vill säga det tomma, ytliga skenet, gör man nog klokast i att icke dra allt för stora växlar på framtiden. Ty historien känner få som lyckats, men tusenden, som gått under. Och ännu flera tusen ha sjunkit ner af misströstan och trötthet i tillvarons brännande öken utan att en enda tagit del af deras drömmar och planer. Få äro födda med en Buddas suggestiva makt, en Muhammeds hänsynslösa äregirighet.

Fanjunkaren, som under talet suttit rödbrusig och vredesfylld, kunde ej längre hejda sig utan afbröt.

— Hvarför undantog du mig? frågar han med lindrig skärpa, hvilken dock icke blef af skrämmande art just, på grund af för flitigt pokulerande.

— Du hör till parasiterna du, svarar »magistern» i doktors ställe.

— Hva'? gapar fanjunkaren utan att fatta.

— Parasit ä' ett främmande ord du, och det betyder snyltgäst . . . du . . .

— Snyltgäst, krigsmannen reser sig i imponerande höghet, fäktar med armarna i luften som om

hans afsikt vore att skrämman en hel del objudna onda andar på flykten. Ådrorna svälla på hans svettsköljda panna och ännu en gång upprepar han det skymfliga ordet: snyltgäst, innan han åter ramlar ner i soffan med en duns.

— Brukar jag inte spendera jag... lika väl som ni — era kålhufven, fick han ändtligen kläckt ur sig.

Hela sällskapet föll i ett skallande gapskratt; inte ens Berger kunde hålla sig allvarsam, ty fanjunkarens vrede öfver en förment oförrätt var mer än komisk.

— Du missförstår oss, käre vän, talar ändtligen doktorn.

— Nej... det kan jag ju inte göra, stammar den andre... snyltgäst... faen, han slog handen i bordet så att hans fyllda glas föll till golvet och krossades, hvarvid punschen i en tjock stråle hamnade på hans ena byxben.

— Ser du vi mena att alla knektar ä' samhällsparasiter, improduktiva varelser, onyttiga individer, som lefva på de nyttigas bekostnad.

— Åh — faen är det så ni menar... fanjunkarens vrede var med ens bortblåst och hans breda, fryntliga ansikte sken upp i ett förklaradt leende... nå dä va' en annan sak, då ber jag tusen gånger om ursäkt, gubbar... och så tar vi oss en snus på dä!

Dosan kom fram och gick pliktskyldigast den vanliga bordsrunden.

Doktorn harklade sig och fortsatte:

— Hvarför vi gamla nu sitta här som urspårade stackare med små eller inga intressen, inga planer för framtiden och intet hopp, torde väl bero på bristande tankeintensitet, på bristande entusiasm. Men allra mest torde det dock bero på bristande viljekraft. Ser ni den som skall komma någon hvar, den skall handla som han vill utan att ta ringaste notis om hvad andra vill; det duger sannerligen inte att springa omkring och fjanta och fråga den och den till råds om det och det, nej — nej man ska' ta' sikte på något visst, som man vill uppnå och sen skall man gå fram utan att se till höger eller vänster.

— Precis som jag gjorde när jag var plutonchef, grymtade fanjunkaren.

— Vår unge vän, Berger, fortsatte doktorn utan att ta' någon som helst befattning med fanjunkarens inpass, tror jag besitter just de egenskaper, som föra en människa fram i världen. Han är en viljestark entusiast, som ser målet klart om ock långt i fjärran... han *vill* något och jag är viss om att han kan offra hvad som helst för den sak han arbetar för. Sällan, mycket sällan till och med, läser jag numera modern litteratur... jag vill komma bort från allt det här, begriper ni, har nog af mina klassiker och Veda-böckerna — men af en ren händelse kom jag att ögna igenom den här ynglingens debutarbete: »Utstöta» och jag kände mig helt varm om hjärtat. En sådan lefvande entusiasm, ett sådant lågande hjärta lyste igenom hvarje ord, hvarje hans yttrande att jag stundom fick tårar i ögonen. Hvarje rad var ett ljungande

anathema, ett skarpslipadt svärd; hvarje sats andades glöd och trots, men äfven en lugn förtröstan. I den här ynglingen finns det godt gry, tänkte jag och jag har icke bedragit mig. Den lifsuppfattning, som jag en gång ifrade för och som till slut bröt ner mig så till vida att jag förlorade min varma tro på människorna, den är så fjärran från hans som öster från väster... jag är individualist i så hög grad att jag hatar alla sammanslutningar; han ser framtidens lycka i den allmänna förbrödringen... men detta oaktadt känner jag mig innerligt dragen till honom, ty han vill något, känner något och sätter in hela sitt lif för att främja sin sak... vet ni hvad det vill säga, gubbar, ni som numera ge Belsebub och hans anhang i allt och endast lefva för dagen!

— Hva miljoners miljoner kacklar du, bryter »magistern» ut... jag som har arbetat för samhälls-omdanning hela lifvet igenom... men ser ni, gossar, det går inte med godo sådant där... nej dolk och bomb och dynamit... kratsch — hela klotet springer... begriper ni... skål...!

— Och ändå har du inte kommit längre än till skollärare, snörflar kamrern, som hade för vana att raljera med den blodtörstige skolmagistern.

— Men du ska' få se på faen en gång, skriker den sålunda pikerade... en gång, du, måste räkningskapens dag komma... dynamit begriper ni... hick...

Han slöt ögonlocken, kurade ihop sig i soffhörnet och somnade.

De andra sutto tysta en stund men så reser sig doktorn mera stadigt och säkert än man kunnat tro på grund af det inmundigade fluidet, slår sin klackring mot glaset och äskar tystnad. Så talar han långsamt:

Berger, min broder och vän, du unga, som ännu
kan hoppas;
du med ditt flammande nit och din heliga åtrå att
verka

dig jag i kväll nu när mörkret står skrämmande ute
ville väl säga så mycket om lifvet och döden.

Jag är nu gammal, och öde som dimhöljda heden
ter sig mitt lif, både det som har svunnit och
kommer;

ej längre äger jag talets gudomliga gåfva, denna
som gjorde mig hatad och fruktad af mången,
ej längre glänser mitt öga när minnena tränga sig
på mig

ej heller tror jag på något om himmel och afgrund;
hvad jag nu mäktar är endast att säga dig, broder,
afskedets ord och ett hjärtligt: välkommen tillbaka.
Mätte du trifvas och frodas därnere i södern; måtte
du

insupa kraften, som flytt dig i ensamma dagar, dagar
af själskval och kamp för det dagliga brödet;
måtte du dricka dig full, du förstår nog — jag
menar ej illa

— full utaf hälsa begrips och full utaf sjudande
tankar.

Mätte du roa dig friskt, men besök dock ej Via
Frattina,

där du kan stanna för länge bland halfklädda, målade
nymfer;
detta är skadligt för kroppen; och heller ej nyttigt
för kassan.

Hälsa Campagnan och Tibern! . . . skulle du träffa
min broder,

påfven, den tionde Pius, kan du ju fråga belevadt —
tala latin det är bäst, ty det ädla språket förstår
han —

om det gamla och kända klostret i stan' Subiaco
ännu vill öppna sin famn för en halffnoskig doktor
från Sverige.

Alltså nu gubbar så höja vi glasen för vännen,
kamraten

Berger, som reser i morgon fjärran till soliga södern . . .
vår käre kamrat, han med bomber och dolkar och
annat,

magistern, han slumrar nu tyngd utaf spritflodens
kväfvande ångor —

och måtte han snarka och glömma allt detta onda
han velat,

men vi, som ä' nyktra, vi höja abdomen från stolen
och klinga

med Berger och önska ett trefaldigt: lycka på resan.

Det skålades och dracks bottenfoccar och fram
emot midnatt skildes man åt för att gå hem och
sofva.

— — — — —
När Berger kommit upp på sitt lilla, utkylda
rum med dess spräckta och kantstötta möbler,

kastade han sig i ländstolen oförmögen att företaga sig något. Denna på sinnesintryck och växlingar så rika dag låg nu bakom honom som en obestämd dröm, ett kaotiskt virrvarr af syner och stämningar bakom hvilka hans personliga känsla aftecknade sig lik en mörk himmelsrymd hotande och oändlig.

När läkaren under gårdagens konsultation afkunnade som han då trodde hans dödsdom, när den allvarlige mannens skarpa, kylmängda ord nådde hans öron med denna förkrossande klang, som endast sådana ord kunna ha, då sjönk hela hans framtids ljusa drömsyn i töcken och han sökte själf inbilla sig, att det var just detta, som han längtat efter, gått och önskat sig i många, många år. När han i förmiddagens osäkra solljus rastlös irrade omkring i Humlegården och på angränsande gator, en vandring utan mening och mål, då tyckte han sig själf redan ha lefvat sig mätt och nu ingenting högre önskade än att i ostörd ro kunna få göra upp räkningen med lifvet, för att sedan lik ett sargadt, dödsskjutet djur släpa sig in i skymningen och där ensam afvakta döden.

Men nu kände han dock trots sin vanmäktiga trötthet att detta tillstånd af hopplös underkastelse ej varit menadt . . . ännu brann det inom honom som förut, det kände han . . . ännu såg han dessa röda syner, som hans ungdoms blod frambragt och han sade sig med en visionärs hela förutseende visshet att ännu var han bunden vid lifvet — ännu låg ödemarken och väntade på sin rödjare, den som skulle bryta och spränga, dämna och

leda skumpiskade vatten i lugna, blanka strömmar ut öfver saltorkade fält.

Och i denna känsla af ensamhet, som förut varit hans lifs förbannelse, fann han nu tillvarons hela mening. Först nu när han ändtligen lyckats lösgöra sig helt från dessa, som han i sin oerfarenhet, men ännu mera på grund af bristande själfförtröstan, vändt sig till, och af hvilka han trott sig vinna stöd och uppmuntran, först nu kände han den väg han hade att vandra och det mål, som borde föresväfva honom i dröm och vaka. Det var ej i flock och farnöte med dessa, som begingo skändligheter i frihetens namn, han hade att finna kärlekens ursprung och möjligheten att trösta och hjälpa, nej ensam ville han vandra fram genom det sjudande svallet, ensam ville han predika, ensam ville han gissla, ty endast därigenom var det honom möjligt att undgå detta onskans förlamande inflytande, som annars skulle göra honom maktlös, ja kanske rent af ingjuta härsklöystnad och grymhet i hans flammande, unga hjärta.

Han kände nu med öfverväldigande visshet att denna dag, som nu var svunnen, denna vintriga osäkert glimmande soldag, varit vändpunkten i hans lif — dagen, då han först lyckats få bekräftelse på de vaga misstankar han så länge hyst, dagen då han kunnat, fast under vända, klippa af förningsbandet mellan sig och den gigant, han hittills med beundran och stundom suggestiv förskräckelse blickat upp till. Men detta var äfven dagen, då han trots dödens smygande gift i sin kropp, känt sin manliga kraft slå ut i full blomning,

förnummit den dånande klangen af dessa stundom otydligt hviskande röster, som under åratall kallat honom till skymningens barn, dessa arma, som ingen, ingen ville kännas vid, allra minst de, som skapa sig rikedom och makt i barmhärtighetens och broderskapets namn.

Och under intrycket af denna känsla af egen kraft, af mod att gå ensam i striden, fylldes hans sinne af en utomordentlig hänförelsens fröjd, en fröjd ej förut anad, mycket mindre förnummen. Det var honom omöjligt att stanna inne i detta däfna, lilla unkna kyffe, som så ofta fått del af hans suckar och stumma sorg; nej icke härinne kunde han dväljas nu — här som allt påminde honom om sorgens och de rifvande smärtornas tid . . . nej, ut måste han, ut under den vida, stjärnglimmande himmelen, ut för att känna den friska, svala luften fylla sina lungor, för att i helig andakt lyssna till universums symfoni.

Och rastlöst utan tanke och plan dref han i den stumma, högtidliga vinternatten fram genom den stora staden, som sof och drömde, glömande tillvarons fruktan och elände.

Det sjöng och jublade inom honom, det susade för hans öron, glimmade för hans blick och knapast kände han torgens och parkernas gråa is under fötterna. Trots nattens skymning och kyla tyckte han sig sväfva fram genom etern, fram genom rymder af dallrande solglöd, fram mot oändligheten, som lockade — fram mot solen. Och hans läppar hviskade fram en bön, ett tack till det stora allförnuftets gudom för dessa syner

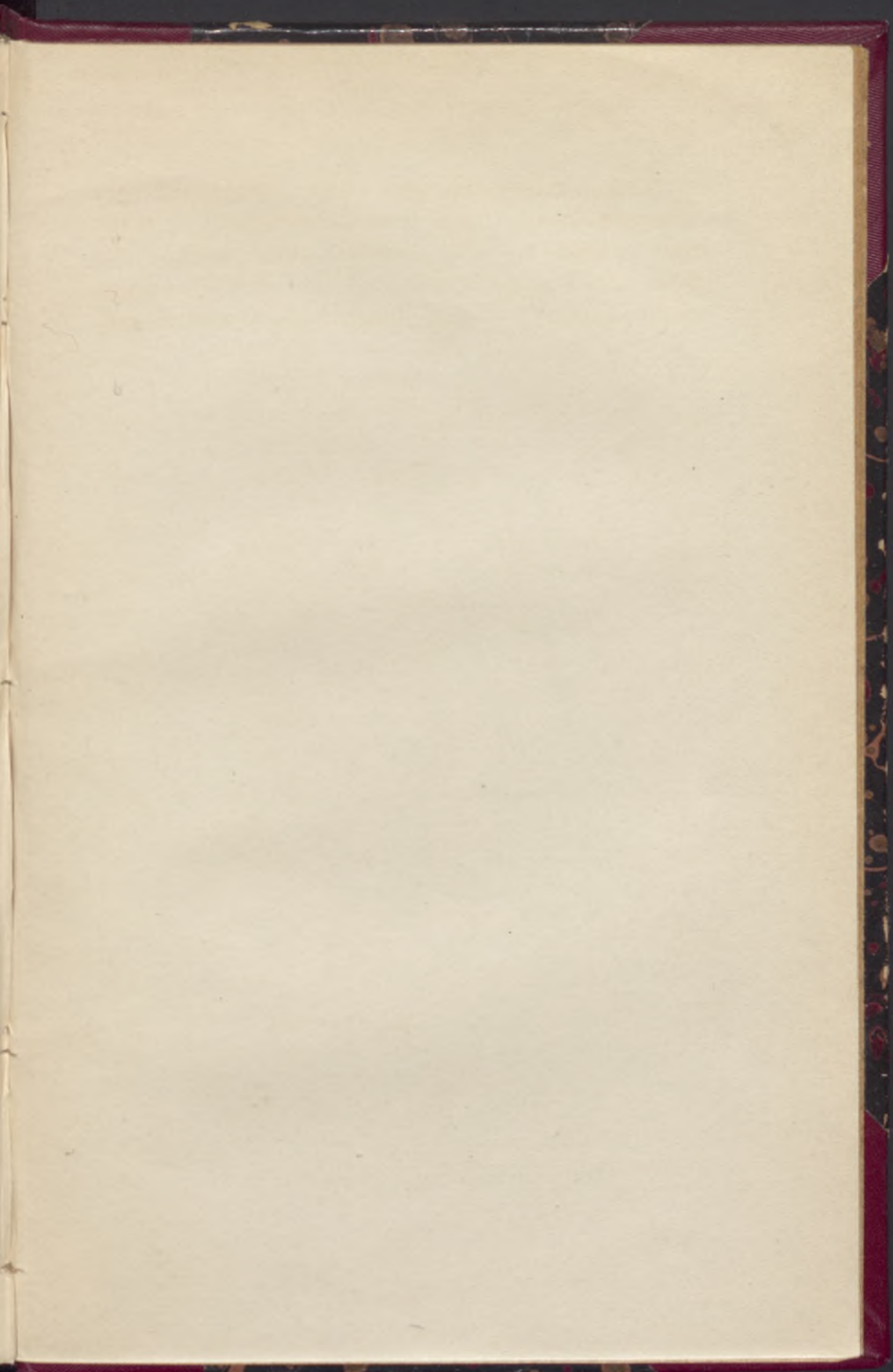
och flammande röda förhoppningar, som nu fyllt honom, och hvilka varslade om framtidens segrar.

Nu stod endast en tanke för honom — den att bli frisk . . . att åter vinna lifvet och styrkan. Och att detta skulle förunnas honom, därom fanns intet tvifvel, det kände han nu. Där i fjärran Södern på klassisk mark, dit han så ofta med längtan drömt sig, där skulle han finna sin hälsa åter, men det skulle ock bli honom möjligt att där få en förnyad, en stärkt inblick i lifvets stora eländighet, detta som var obetingadt nödvändigt för hans framtida hägrande verk. Sedan ville han komma åter fylld med minnen och intryck, men mest dock af den saliga hänförelse, som tanken på ett kommande lifsverk skänker. Och då skulle hans arbete börja på allvar; hvad han hittills mäktat var endast en den ringaste förkänning . . . hela hans tillvaros sträfvan skulle bli att oafbrutet blotta och gissla, men äfven att trösta och välsigna. Intet af lifvets och människornas fruktansvärda hyckleri skulle undgå hans vakna öga, intet af sorg och elände skulle påkalla hans hjälp förgäfvets. Men först och sist skulle det bli honom angeläget att sprida kunskap och ljus i förmörkade människosinnen, att gjuta tröst och balsam i hjärtan och svidande sår.

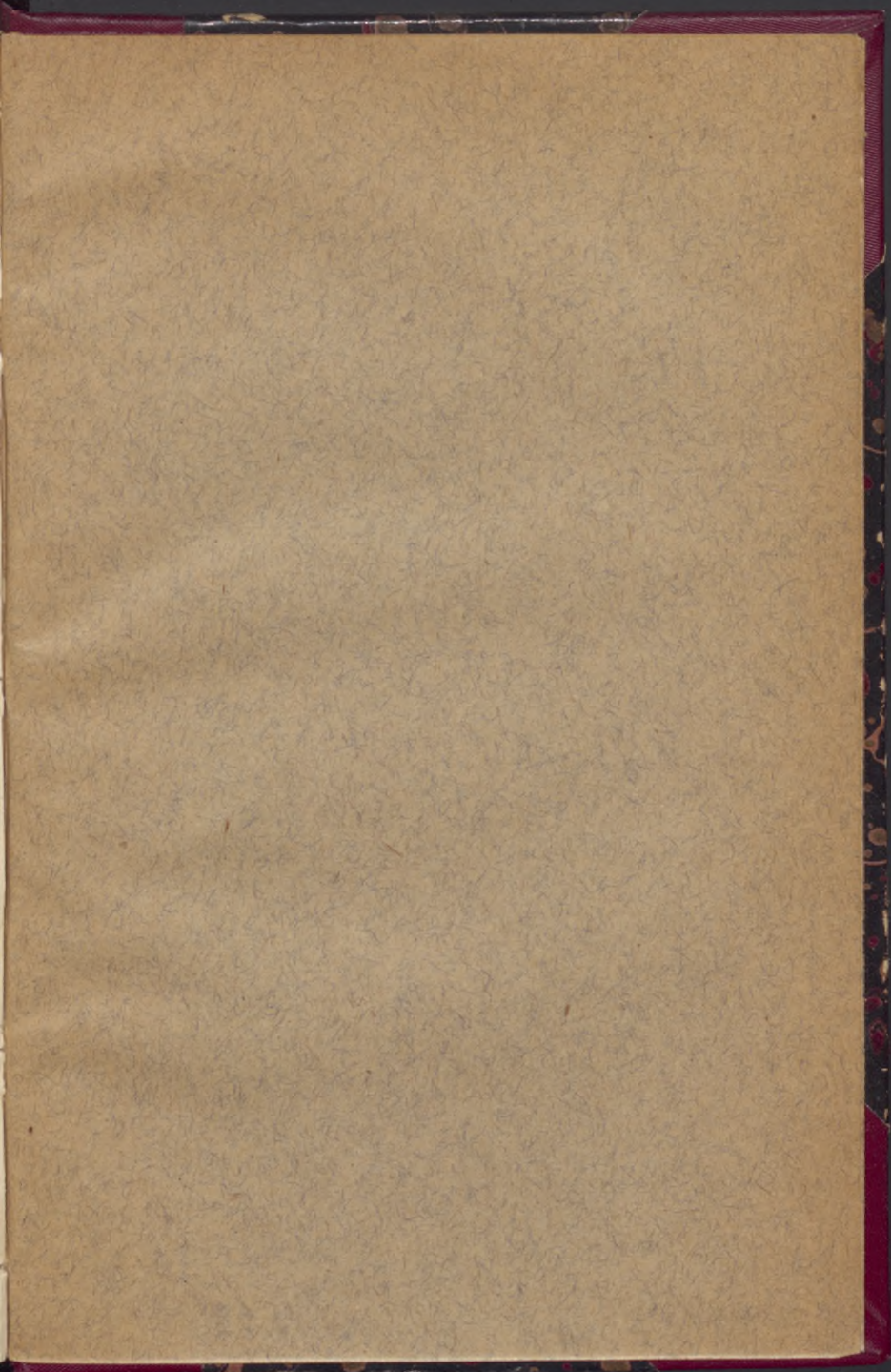
Fylld af dessa soliga drömmar och trovissa planer ströfvade han hela natten omkring bland tysta, slumrande hus och till sist när en svag ljusning i öster varslade om att morgonens sol nu var i antågande, stod han uppe å Söders höjder, knappast medveten om hur han kommit dit.

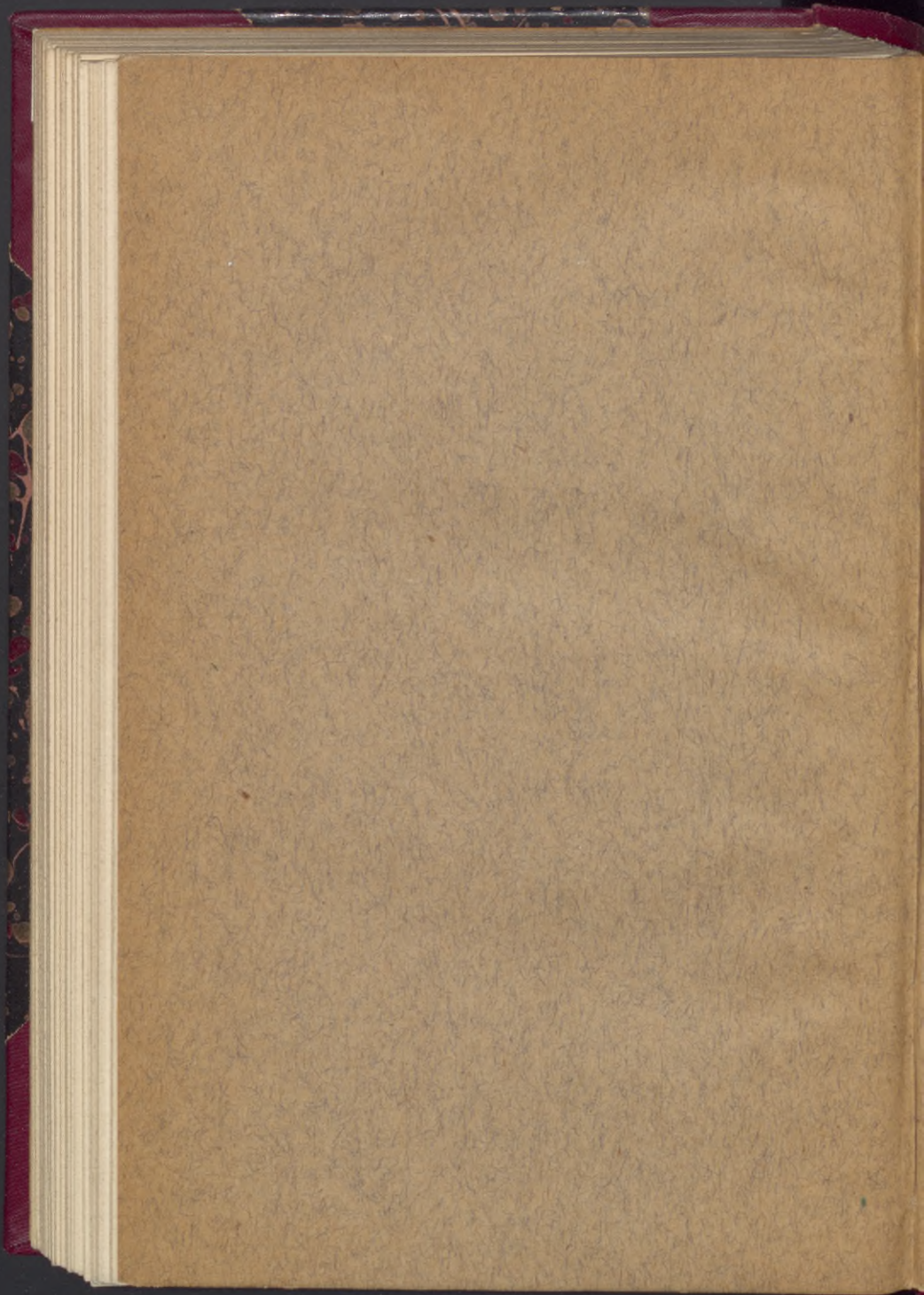
Och han såg hela den stora, gråa staden ligga utbredd för sina fötter, men han aktade ej på detta, utan ställde sig hög och rak med blickar och famn sträckta mot öster, hvarifrån den nya dagen skulle komma — den långa, härliga arbetsdagen.

PA.58

6000236790

Göteborgs universitetsbibliotek

